

Manual for Debian Edu / Skolelinux Buster 10+edu0

Publish date: 01.06.2020

Indhold

1	Manual for Debian Edu 10+edu0 kodenavn Buster	1
2	Om Debian Edu og Skolelinux	1
2.1	Lidt historik og hvorfor projektet har to navne	2
3	Arkitektur	2
3.1	Netværk	2
3.1.1	Netværkets standardopsætning	3
3.1.2	Hovedserver (tjener)	3
3.1.3	Tjenester der kører på hovedserveren	3
3.1.4	LTSP-servere	5
3.1.5	Tynde klienter	5
3.1.6	Diskløse arbejdsstationer	5
3.1.7	Netværksklienter	6
3.2	Administration	6
3.2.1	Installation	6
3.2.2	Adgangskonfiguration for filsystem	6
4	Krav	7
4.1	Krav til udstyret	7
4.2	Udstyr som vides at fungere	7
5	Krav for netværksopsætning	8
5.1	Standardopsætning	8
5.2	Internetrouter	8
6	Indstillinger for installation og hentning	9
6.1	Hvor finder jeg yderligere information	9
6.2	Hent installationsmediet for Debian Edu 9+edu0 kodenavn Buster	9
6.2.1	amd64 or i386	9
6.2.2	netinst ISO-aftryk for amd64 eller i386	9
6.2.3	BD ISO-aftryk for i386 eller amd64	10
6.2.4	Verification of downloaded image files	10
6.2.5	Kilder	10
6.3	Anmod om en cd/dvd via postvæsenet	10
6.4	Installation af Debian Edu	10
6.4.1	Installationsscenarier for hovedserveren	10
6.4.2	Skrivebordsvalg	11

6.4.3	Modulopbygget installation	11
6.4.4	Installationstyper og indstillinger	11
6.4.5	Installationsprocessen	15
6.4.6	Bemærkninger om nogle karakteristika	16
6.4.7	Installation med brug af USB-drev i stedet for cd'er/blue-ray-diske	17
6.4.8	Installation over netværket (PXE) og opstart af diskløse klienter	17
6.4.9	Tilpassede aftryk	20
6.5	Visning af skærbilleder	20
7	Kom i gang	48
7.1	Minimumstrin for at komme i gang	48
7.1.1	Tjenester der kører på hovedserveren	49
7.2	Introduktion til GOSa ²	49
7.2.1	GOSa ² -logind samt overblik	50
7.3	Brugerhåndtering med GOSa ²	51
7.3.1	Tilføj brugere	51
7.3.2	Søg, ændr og slet brugere	52
7.3.3	Angiv adgangskoder	52
7.3.4	Avanceret brugerhåndtering	53
7.4	Gruppehåndtering med GOSa ²	54
7.4.1	Gruppehåndtering på kommandolinjen	55
7.5	Maskinhåndtering med GOSa ²	55
7.5.1	Søg og slet maskiner	58
7.5.2	Ændre eksisterende maskiner / Netgroup-håndtering	58
8	Printerhåndtering	59
8.1	Brug printere koblet til arbejdsstationer	60
9	Ursynkronisering	60
10	Udvid partitioner der er fyldt op	60
11	Vedligeholdelse	60
11.1	Opdatering af programmerne	60
11.1.1	Hold dig informeret om sikkerhedsopdateringer	61
11.2	Sikkerhedshåndtering	61
11.3	Serverovervågning	62
11.3.1	Munin	62
11.3.2	Icinga	62
11.3.3	Sitesummary	63
11.4	Yderligere information om Debian Edu-tilpasninger	63

12 Opgraderinger	63
12.1 Generelle bemærkninger om opgradering	64
12.2 Opgraderinger fra Debian Edu Stretch	64
12.2.1 Opgrader hovedserveren	64
12.2.2 Opgradering af en arbejdsstation	66
12.2.3 Opgradering af LTSP-chroot'er	66
12.2.4 Genskabelse af en LTSP-chroot	66
12.2.5 Tilføj yderligere LTSP-chroot for at understøtte 64-bit pc-klienter	66
12.3 Opgraderinger fra ældre installationer af Debian Edu/Skolelinux (før Stretch)	67
13 Hjælp	67
14 Hjælp for generel administration	67
14.1 Konfigurationshistorik: Følge /etc/ med brug af versionskontrollsystemet Git	67
14.1.1 Eksempler på praktisk brug	68
14.2 Ændring af størrelse på partitioner	68
14.2.1 Logisk diskenhedshåndtering	68
14.3 Installation af et grafisk miljø på hovedserveren til at bruge GOsa ²	68
14.4 Brug af ldapvi	69
14.5 Kerberized NFS	69
14.5.1 Sådan aktiveres det	69
14.6 Standardskriver	70
14.7 JXplorer, en grafisk brugerflade for LDAP	70
14.8 ldap-createuser-krb, et kommandolinjeværktøj	70
14.9 Brug af stable-updates	70
14.10 Brug af backports til at installere nyere programmer	70
14.11 Opgradering med en cd eller lignede aftryk	71
14.12 Automatisk oprydning af tilbageværende processer	71
14.13 Automatisk installation af sikkerhedsopgraderinger	71
14.14 Automatisk nedlukning af maskiner om natten	71
14.14.1 Sådan sættes shutdown-at-night (nedlukning om natten) op	72
14.15 Tilgå Debian-Edu-servere placeret bag en brandmur	72
14.16 Installation af yderligere tjenestemaskiner for spredning af belastningen fra hovedserveren	72
14.17 Hjælp fra wiki.debian.org	73

15 Avanceret administration - hjælp	73
15.1 Brugertilpasninger med GOsa ²	73
15.1.1 Opret brugere i årsgrupper	73
15.2 Andre brugertilpasninger	74
15.2.1 Oprette mapper i hjemmemapperne for alle brugere	74
15.2.2 Nem adgang til USB-drev og cd-rom'er/dvd'er	74
15.3 Brug en dedikeret lagerserver	75
15.4 Begræns ssh-logindadgang	76
15.4.1 Opsætning uden LTSP-klienter	76
15.4.2 Opsætning med LTSP-klienter	76
15.4.3 En bemærkning vedrørende mere komplekse opsætninger	76
16 Hjælp for skrivebordet	77
16.1 Opsæt et skrivebordsmiljø med flere sprog	77
16.2 Afspilning af dvd'er	77
16.3 Håndskrevne skrifttyper	77
17 Hjælp for netværksklienter	77
17.1 Introduktion til tynde klienter og diskløse arbejdsstationer	77
17.1.1 LTSP-klienttypemarkering	78
17.2 Konfiguration af PXE-menuen	79
17.2.1 Konfiguration af PXE-installationen	79
17.2.2 Tilføjelse af et tilpasset arkiv for PXE-installationer	79
17.2.3 Ændring af PXE-menuen på en kombineret (hoved og LTSP) server	79
17.2.4 Separat hoved- og LTSP-server	80
17.2.5 Brug et andet LTSP-klientnetværk	80
17.2.6 Tilføj LTSP-chroot til at understøtte 32-bit pc-klienter	80
17.3 Ændre netværksopsætning	80
17.4 LTSP i detaljer	81
17.4.1 LTSP-klientkonfiguration i LDAP (og lts.conf)	81
17.4.2 Tving alle LTSP-klienter til at bruge LXDE som standardskrivebordsmiljø	81
17.4.3 Automatisk indlæsning af skrivebord	81
17.4.4 Belastningsudligning for LTSP-servere	82
17.4.5 Lyd med LTSP-klienter	83
17.4.6 Brug printere koblet til LTSP-klienter	83
17.4.7 Brug NFS i stedet for NBD	83
17.4.8 Opgradering af LTSP-miljøet	84
17.4.9 Langsomt logind og sikkerhed	84
17.5 Tilslutte Windowsmaskiner til netværket/Windowsintegration	84

17.5.1	Slutte sig til et domæne	84
17.6	Fjernskrivebord	85
17.6.1	Xrdp	85
17.6.2	X2Go	85
17.6.3	Tilgængelige klienter for fjernskrivebord	86
18	Samba i Debian Edu	86
18.1	Sådan kommer du i gang	86
18.1.1	Tilgå filer via Samba	86
18.2	Domænemedlemskab	87
18.2.1	Værtsnavn for Windows	87
18.3	Første domænelogind	87
19	Hjælp for undervisning og læring	87
19.1	Undervisning i programmering	87
19.2	Overvågning af elever	88
19.3	Begrænsning af elevers netværksadgang	88
20	Hjælp for brugere	88
20.1	Ændre adgangskoder	88
20.2	Java	88
20.2.1	Kørsel af uafhængige Javaprogrammer	88
20.3	Brug af e-post	88
20.3.1	Thunderbird	89
20.3.2	Indhenter en Kerberosbillet til at læse e-post på diskløse arbejdsstationer	89
20.4	Styring af lydstyrke	89
21	Bidrag	89
21.1	Bidrag lokalt	89
21.2	Bidrag globalt	89
21.3	Dokumentationsforfattere og oversættere	90
22	Hjælp	90
22.1	Frivilligt baseret hjælp	90
22.1.1	på engelsk	90
22.1.2	på norsk	90
22.1.3	på tysk	90
22.1.4	på fransk	90
22.2	Professionel hjælp	90

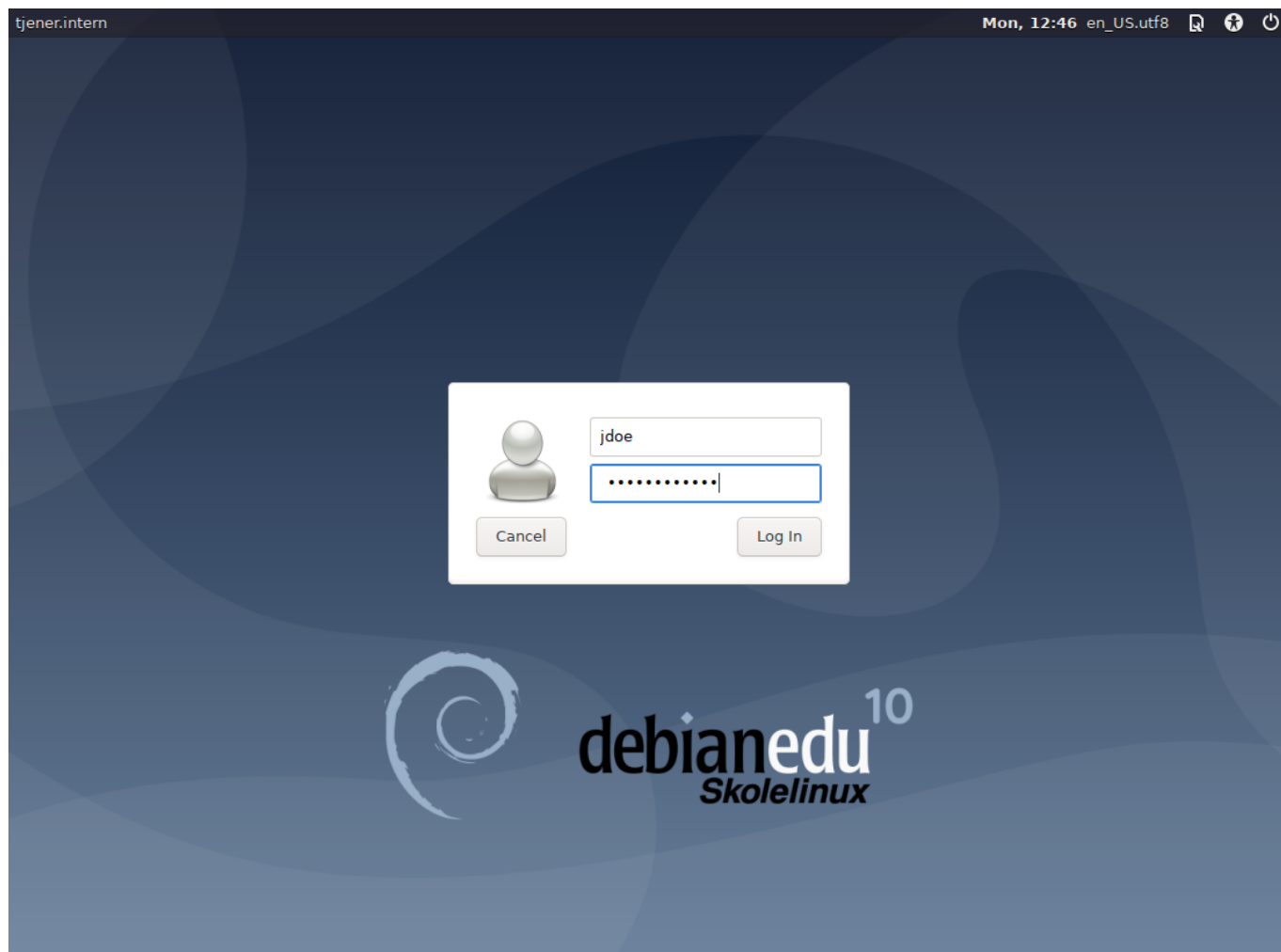
23 Nye funktioner i Debian Edu Buster	91
23.1 Nye funktioner for Debian Edu 10+edu0 kodenavn Buster	91
23.1.1 Installationsændringer	91
23.1.2 Programopdateringer	91
23.1.3 Opdateringer af dokumentation og oversættelser	91
23.1.4 Andre ændringer sammenlignet med den forrige udgivelse	91
23.1.5 Kendte problemstillinger	92
24 Ophavsret og forfattere	92
25 Ophavsret for oversættelserne og forfatterne	93
26 Oversættelse af dette dokument	93
26.1 Hvordan oversættes dette dokument	93
26.1.1 Oversæt via PO-filer	93
26.1.2 Oversæt på nettet via en internetbrowser	94
27 Appendiks A - The GNU General Public License	94
27.1 Manual for Debian Edu 10+edu0 kodenavn Buster	94
27.2 GNU GENERAL PUBLIC LICENSE	95
27.3 TERMS AND CONDITIONS FOR COPYING, DISTRIBUTION AND MODIFICATION	95
28 Appendix B - endnu ingen Debian Edu Live cd/dvd'er for Buster	97
28.1 Funktioner for det uafhængige aftryk	97
28.2 Funktioner for arbejdsstationaftrykket	97
28.3 Aktivering af oversættelser og regional understøttelse	97
28.4 Lidt information	98
28.5 Kendte problemstillinger med aftrykket	98
28.6 Hent	98
29 Appendiks C - Funktioner i ældre udgivelser	98
29.1 Nye funktioner for Debian Edu 9+edu0 kodenavn Stretch udgivet 2017-06-17	98
29.1.1 Installationsændringer	98
29.1.2 Programopdateringer	98
29.1.3 Opdateringer af dokumentation og oversættelser	99
29.1.4 Andre ændringer sammenlignet med den forrige udgivelse	99
29.2 Manual for Debian Edu 8+edu0 kodenavn Jessie udgivet 2016-07-02	99
29.2.1 Installationsændringer	100
29.2.2 Programopdateringer	100
29.2.3 Opdateringer af dokumentation og oversættelser	100
29.2.4 Andre ændringer sammenlignet med den forrige udgivelse	100

29.3 Nye funktioner for Debian Edu 7.1+edu0 kodenavn Wheezy udgivet 28-09-2013	100
29.3.1 Brugersynlige ændringer	100
29.3.2 Installationsændringer	101
29.3.3 Programopdateringer	101
29.3.4 Opdateringer af dokumentation og oversættelser	101
29.3.5 LDAP-relaterede ændringer	101
29.3.6 Andre ændringer	101
29.3.7 Kendte problemstillinger	102
29.4 Historisk information om ældre udgivelser	102
29.4.1 Yderligere information om endnu ældre udgivelser	102

---

1 Manual for Debian Edu 10+edu0 kodenavn Buster

Dette er manualen for Debian Edu Buster 10+edu0-udgivelsen.

Versionen på <http://wiki.debian.org/DebianEdu/Documentation/Buster> er en wiki og opdateres ofte.

Oversættelser er en del af pakken `debian-edu-doc`, som kan installeres på en internetserver og er tilgængelig [på internettet](#).

2 Om Debian Edu og Skolelinux

Debian Edu aka Skolelinux er en Linuxdistribution baseret på Debian, som tilbyder et ud af boksen-miljø for et fuldstændig konfigureret skolenetværk.

Kapitlerne om **udstys-** og **netværkskrav** og **arkitekturen** indeholder grundlæggende miljødetaljer.

Efter installation af en hovedserver er alle tjenester krævet for et sat op og systemet er klar til brug. Kun brugere og maskiner skal tilføjes via GOSa², en komfortabel netbrugerflade eller enhvert andet LDAP-redigeringsprogram. Et netopstartsprogram der bruger PXE er også blevet forberedt, så efter oprindelig installation af hovedserveren via cd, blue-ray- eller usb-drev kan alle andre maskiner installeres via netværket, dette inkluderer »roaming workstations« (installationer som kan fjernes fra skolenetværket, normalt bærbare computere) samt PXE-opstart for maskiner uden diske såsom traditionelle tynde klienter.

Flere undervisningsprogrammer såsom GeoGebra, Kalzium, KGeography, GNU Solfege og Scratch er inkluderet i skrivebordets standardopsætning, som nemt kan udvides, næsten uendeligt via Debianuniverset.

Årsagen til, at der kun kan være en hovedserver i hvert skolenetværk er at hovedserveren tilbyder DHCP, og der kan kun være en maskine til dette i hvert netværk. Det er muligt at flytte tjenester fra hovedserveren til andre maskiner ved at opsætte tjenesten på en anden maskine, og efterfølgende opdatere DNS-konfigurationen, pegende DNS-aliaset for den tjeneste til den korrekte computer.

For at forenkle opsætningen af Skolelinux, så afvikles internetforbindelsen over en separat router, også kaldt adgangspunkt. se kapitlet **Internetruter** for detaljer om opsætning af sådant et adgangspunkt, hvis det ikke er muligt at konfigurere en eksisterende som krævet.

3.1.1 Netværkets standardopsætning

DHCPD på hovedserveren betjener 10.0.0.0/8-netværket, der tilbyder en PXE-opstartsmenu, hvor du kan vælge hvorvidt der skal installeres en ny server/arbejdsstation, startes en tynd klient eller diskløs arbejdsstation op, køres hukommelsestest (memtest), eller startes op fra den lokale harddisk.

Dette er designet til at kunne ændres; for detaljer, se **det relevante vejledningskapitel**.

DHCPD på LTSP-serverne betjener kun et dedikeret netværk på den 2. grænseflade (192.168.0.0/24 og 192.168.1.0/24 er prækonfigurerede indstillinger) og der vil sjældent være behov for at ændre dette.

Konfigurationen af alle undernet gemmes i LDAP.

3.1.2 Hovedserver (tjener)

Et netværk for Skolelinux kræver en hovedserver (også kaldt for »tjener« som er norsk og betyder »server«), der som standard har IP-adressen 10.0.2.2 og installeres ved at vælge profilen for hovedserveren. Det er muligt (men ikke krævet) også at vælge og installere profilerne for LTSP-serveren og arbejdsstationen udover profilen for hovedserveren.

3.1.3 Tjenester der kører på hovedserveren

Med undtagelse af kontrollen af tynde klienter, så opsættes alle tjenester oprindeligt på en central computer (hovedserveren). Af ydelsesårsager skal LTSP-serverne være separate maskiner (det er dog muligt at installere profilerne for både hovedserveren og LTSP-serveren på den samme maskine). Alle tjenester allokere et dedikeret DNS-navn og tilbydes eksklusivt over IPv4. Det allokerede DNS-navn gør det nemt at flytte individuelle tjenester fra hovedserveren til en anden maskine, ved at stoppe tjenesten på hovedserveren, ændre DNS-konfigurationen til at pege på den nye placering for tjenesten (som selvfølgelig først skal opsættes på den maskine).

For at øge sikkerheden er alle forbindelser hvor adgangskoder transmitteres over netværket krypteret, så at ingen adgangskoder sendes over netværket som klartekst.

Nedenfor er en tabel over tjenesterne, der som standard er opsat i et netværk for Skolelinux og DNS-navnet for hver tjeneste. Hvis muligt vil alle konfigurationsfiler referere til tjenesten ved navn (uden domænenavnet) hvilket gør det nemt for skoler at ændre enten deres domæne (hvis de har et eget DNS-domæne) eller IP-adresserne de bruger.

Tjenestetabel		
Tjenestebeskrivelse	Almindeligt navn	DNS-tjenestenavn
Centraliseret logning	rsyslog	syslog
Tjeneste for domænenavn	DNS (BIND)	domæne
Automatisk netværkskonfiguration af maskiner	DHCP	bootps
Ursynkronisering	NTP	ntp
Hjemmemapper via netværksfilssystem	SMB / NFS	hjem

Elektronisk postkontor	IMAP (Dovecot)	postkontor
Mappetjeneste	OpenLDAP	ldap
Brugeradministration	GOsa ²	---
Internetserver	Apache/PHP	www
Central sikkerhedskopiering	sl-backup, slbackup-php	sikkerhedskopiering
Internetmellemlager	Proxy (Squid)	internetmellemlager
Udskrivning	CUPS	ipp
Sikker ekstern logind	OpenSSH	ssh
Automatisk konfiguration	CFEngine	cfengine
LTSP-servere	LTSP	ltsp
Netværksblokenhedsserver	NBD	---
Maskine og tjenesteovervågelse med fejlrapportering, plus status og historik på internettet. Fejlrapportering via e-post	Munin, Icinga og sideoversigt	siteoversigt

Personlige filer for hver bruger gemmes i deres hjemmemapper, som er gjort tilgængelige af serveren. Hjemmemapper kan tilgås fra alle maskiner, og give brugere adgang til de samme filer uanset hvilken maskine de bruger. Serveren fungerer systemagnostisk, tilbydende adgang via NFS for Unixklienter, SMB for Windows- og Macintoshklienter.

Som standard sættes posten kun op for lokal levering (dvs. indenfor skolen), dog kan e-postlevering til det større internet sættes op, hvis skolen har en permanent internetforbindelse. Klienter opsættes til at levere post til serveren (med brug af »smarthost«), og brugere kan **tilgå deres personlige post** via IMAP.

Alle tjenester kan tilgås med brug af det samme brugernavn og adgangskode, takket være den centrale brugerdatabase for godkendelse og autorisation.

For at øge ydelsen på ofte tilgængede sider så bruges en internetproxy til at mellemlagre filer lokalt (Squid). Sammen med blokering af internettrafik i routeren giver dette også kontrol over internetadgang på individuelle maskiner.

Netværkskonfiguration på klienterne udføres automatisk med brug af DHCP. Alle klienttyper kan forbindes til det private undernet 10.0.0.0/8, og vil få tilsvarende IP-adresser; LTSP-klienter skal forbinde til den tilsvarende LTSP-server via det separate undernet 192.168.0.0/24 (dette for at sikre at netværkstrafik fra LTSP-klienterne ikke påvirker resten af netværkstjenesterne).

Centraliseret logning sættes op så at alle maskiner sender deres syslog-beskeder til serveren. Syslog-tjenesten sættes op så at den kun accepterer indgående beskeder fra det lokale netværk.

Som standard sættes DNS-serveren op med et domæne kun for intern brug (*.intern), indtil et reelt (»external«) DNS-domæne kan sættes op. DNS-serveren sættes op som Caching DNS-server, så at alle maskiner på netværket kan bruge den som DNS-hovedserver.

Studerende og lærere har mulighed for at udgive internetsider. Internetserveren tilbyder mekanismer for godkendelse af brugere, og begrænsning af adgang til individuelle sider og undermapper for bestemte brugere og grupper. Brugere vil have mulighed for at oprette dynamiske internetsider, da internetserveren vil være programmerbar på serversiden.

Information om brugere og maskiner kan ændres på en central placering, og gøres tilgængelig for alle computere på netværket automatisk. For at opnå dette sættes en centraliseret mappeserver op. Mappen vil have information om brugere,

brugergrupper, maskiner og grupper af maskiner. For at undgå brugerforvirring vil der ikke være nogen forskel mellem filgrupper, postlister og netværksgrupper. Dette medfører at grupper af maskiner, som skal udgøre netværksgrupper vil bruge det samme navnerum som brugergrupper og postlister.

Administration af tjenester og brugere vil hovedsagelig foregå via internettet, og følge etablerede standarder, der fungerer godt i internetbrowsere som er en del af Skolelinux. Delegeringen af bestemte opgaver til individuelle brugere eller brugergrupper kan gøres muligt via administrationssystemerne.

For at undgå bestemte problemer med NFS, og gøre det nemmere at fejlsøge, skal de forskellige maskiner have synkroniserede ure. For at få dette sættes serveren for Skolelinux op som en lokal Network Time Protocol-server (NTP). Selve serveren skal synkronisere sit ur via NTP mod maskiner på internettet, og dermed sikre at hele netværket har den korrekt tidsangivelse.

Printere forbindes hvor det er passende, enten direkte til hovednetværket, eller forbundet til en server, arbejdsstation eller LTSP-server. Adgang til printere kan kontrolleres for individuelle brugere jævnfør den gruppe de tilhører; dette vil blive opnået ved at bruge kvoter og adgangskontrol for printere.

3.1.4 LTSP-servere

Et netværk for Skolelinux kan have mange LTSP-servere (også kaldt for servere for tynde klienter i udgivelser før Stretch), som installeres ved at vælge LTSP-serverprofilen.

LTSP-serverne sættes op til at modtage syslog fra de tynde klienter og arbejdsstationer, og videresender disse beskeder til den centrale syslog-modtager.

Bemærk venligst:

- Tynde klienter bruger programmerne installeret på serveren.
- Diskløse arbejdsstationer bruger programmerne installeret i serverens LTSP chroot.
- For LTSP-klienter skal et mere let skrivebordsmiljø anvendes; dette kan angives på installationstidspunktet, se [Installationskapitlet](#) for detaljer.
- Klientens rodfilsystem tilbydes via NBD (netværksblokenhed). Efter hver ændring til LTSP-chroot'en skal det forbundne NBD-aftryk genoprettes; kørsel `ltsp-update-image` på LTSP-serveren.

3.1.5 Tynde klienter

En opsætning for tynde klienter muliggør at normale pc'er kan fungere som (X-)terminaler. Dette betyder at maskinen starter op fra en diskette eller direkte fra serveren med brug af network-PROM (eller PXE) uden at bruge den lokale klients harddisk. Den brugte opsætning for tynde klienter kommer fra Linux Terminal Server Project (LTSP).

Tynde klienter er en god måde at gøre brug af ældre, svagere maskiner, da de effektivt kører alle programmer på LTSP-serveren. Dette virker på følgende måde: Tjenesten bruger DHCP og TFTP til at forbinde til netværket og opstarte fra netværket. Derefter monteres filsystemet fra LTSP-serveren via NBD, og endelig startes X-vinduessystemet. Visningshåndteringen (LDM) forbinder til LTSP-serveren via SSH med X-videresendelse. På denne måde bliver alle data krypteret på netværket.

3.1.6 Diskløse arbejdsstationer

For diskløse arbejdsstationer bruges også termene »stateless workstations«, »lowfat clients« eller »half-thick clients«. For gennemsigtighedens skyld så bruger denne manual termen »diskless workstations« (diskløse arbejdsstationer).

En diskløs arbejdsstation kører alle programmer på pc'en uden et lokalt installeret operativsystem. Dette betyder, at klientmaskiner opstarter direkte fra serverens harddisk uden at køre programmer installeret på en lokal harddisk.

Diskløse arbejdsstationer er en glimrende måde at genbruge ældre (men funktionsrigt) udstyr med den samme lave vedligeholdelsesomkostning som tynde klienter har. Programmer administreres og vedligeholdes på serveren uden brug af lokalt installerede programmer på klienterne. Hjemmemapper og systemindstillinger gemmes også på serveren.

3.1.7 Netværksklienter

Termen »netværksklienter« bruges i denne manual til at referere til både tynde klienter og diskløse arbejdsstationer, samt computere der kører Mac OS eller Windows.

3.2 Administration

Alle Linuxmaskinerne, som er installeret via Skolelinux-installationsprogrammet, vil kunne administreres fra en central computer, højst sandsynlig serveren. Det vil være muligt at logge ind på alle maskiner via SSH, og dermed have fuld adgang til maskinerne. Som administrator skal man afvikle `kinit` først for at få en Kerberos TGT.

Al brugerinformation opbevares i en LDAP-mappe. Opdateringer af brugerkontoer udføres mod denne database, som bruges af klienter for brugergodkendelse.

3.2.1 Installation

Aktuelt er der to typer af installationsmedier: netinst og BD. Begge aftryk kan også indlæses fra USB-drev.

Formålet er at være i stand til at installere en server fra ethvert medie og installere alle andre klienter over netværket ved at starte op fra netværket.

Kun netinstall-aftrykket kræver adgang til internettet under installation.

Installationen skal ikke spørge om noget, med undtagelse af det ønskede sprog (f.eks. norsk bokmål, nynorsk, samisk) og maskinprofil (hovedserver, arbejdsstation, LTSP-server). Den øvrige konfiguration vil blive opsat automatisk med fornuftige værdier, som kan ændres fra centralt hold af systemadministratoren efter installationen.

3.2.2 Adgangskonfiguration for filsystem

Hver brugerkonto i Skolelinux tildeles et afsnit af filsystemet på filserveren. Dette afsnit (hjemmemappen) indeholder brugerens konfigurationsfiler, dokumenter, e-post og internetsider. Nogle af filerne bør gives læseadgang for andre brugere på systemet, nogle skal kunne læses af alle på internettet, og nogle skal ikke kunne tilgås for læsning af andre end brugeren selv.

For at sikre at alle diske som bruges for hjemmemapper eller delte mapper er unikt navngivet på tværs af alle computere i installationen, kan de monteres som `/skole/host/directory/`. Som start oprettes en mappe på filserveren, `/skole/tjener/home0/`, hvor alle brugerkontoerne oprettes. Yderligere mapper kan så oprettes, når der skal tilpasses til specifikke brugergrupper eller specifikke forbrugsmønstre.

For at aktivere adgang til filer under det normale UNIX-rettighedssystem, så skal brugere være i supplementært delte grupper (såsom »studenter«) samt den personlige primære gruppe de er i som standard. Hvis brugere har en passende umask til at gøre nyoprettede punkter adgangsbar for grupper (002 eller 007), og hvis mapperne de arbejder i er setgid for at sikre at filerne arver det korrekte gruppeejerskab, er resultatet kontrolleret fildeling mellem medlemmer af en gruppe.

Den oprindelige adgangsindstilling for netop oprettede filer er et politikspørgsmål. Den normale umask for Debian er 022 (som ikke tillader gruppeadgang som beskrevet ovenfor), men Debian Edu bruger en standard på 002 - hvilket betyder at filer oprettes med læseadgang for alle, hvilket senere kan fjernes med en eksplicit brugerhandling. Dette kan ændres (ved at redigere `/etc/pam.d/common-session`) til en umask på 007 - hvilket betyder at læseadgang er blokeret, og at en brugerhandling skal udføres for at gøre dem tilgængelige. Den første metode opmuntrer til vidensdeling, og gør systemet mere gennemsigtigt, hvor den anden metode formindsker risikoen for uønsket spredning af ømtålelig information. Problemet med den første løsning er at det ikke er indlysende for brugerne, at materialet de opretter vil være tilgængeligt for alle andre brugere. De kan kun se dette ved at kigge i andre brugeres mapper og der se at deres filer også er læsbare. Problemet med den anden løsning er at få personer vil gøre deres filer læsbare også selv om de ikke indeholder ømtålelig information og at indholdet ville have været nyttig for andre brugere, som ønsker at lære hvordan andre har løst specifikke problemer typisk konfigurationsproblemer).

4 Krav

Der er forskellige måder at opsætte en løsning med Skolelinux. Den kan installeres på en enkelt uafhængig pc, eller som en regionudbredt løsning på mange skoler der håndteres centralt. Denne fleksibilitet gør en stor forskel for konfigurationen af netværkskomponenter, servere og klientmaskiner.

4.1 Krav til udstyret

Formålet med forskellige profiler er forklaret i kapitlet [netværksarkitektur](#).

 Hvis LTSP skal bruges, så tag et kig på [wikisiden med LTSP-udstyrskrav](#).

- Computerne der afvikler Debian Edu/Skolelinux skal have enten 32-bit (Debianstruktur »i386«, ældste understøttede processorer er 686) eller 64-bit (Debianarkitektur »amd64«) x86-processorer.
- Mindst 12 GiB RAM for 30 tynde klienter og 20 GiB RAM for 50-60 tynde klienter anbefales til profilerne for hovedserveren og LTSP-serveren.
- Tynde klienter kan køre på så lidt som 256 MiB RAM og 400 MHz, dog anbefales mere RAM og hurtigere processorer.
  - Swapping over netværket bliver automatisk aktiveret for LTSP-klienter; swapstørrelsen er 512 MiB, og hvis du skal bruge mere kan du tune denne indstilling ved at redigere `/etc/ltsp/nbdswapt.conf` på tjener ved at angive SIZE-variablen.
  - Hvis dine diskløse arbejdsstationer har harddiske, så anbefales det at bruge dem for swap, da det er langt hurtigere end netværksswapping.
- For arbejdsstationer, diskløse arbejdsstationer og uafhængige systemer, er 1500 MHz og 1024 MiB RAM minimumskrav. For afvikling af moderne internetbrowsere og LibreOffice anbefales 2048 MiB RAM.
  - På arbejdsstationer med en lille mængde RAM kan stavekontrollen få LibreOffice til at hænge hvis swapområdet også er for lille. Hvis dette sker ofte, så kan stavekontrollen deaktiveres af systemadministratorer.
- Kravet for minimal diskplads afhænger af profilen som installeres:
  - kombineret hovedserver + LTSP-server: 70 GiB (plus yderligere plads til brugerkonti).
  - LTSP-server: 50 GiB
  - arbejdsstation eller uafhængig: 30 GiB.
- LTSP-servere skal have to netværkskort når netværkets standardarkitektur bruges:
  - eth0 er forbundet til hovednetværket (10.0.0.0/8),
  - eth1 bruges til betjening af LTSP-klienter (192.168.0.0/24 som standard, men **andre er mulige**).
- Bærbare har de samme krav som arbejdsstationer da de bare er flytbare arbejdsstationer.

4.2 Udstyr som vides at fungere

En liste over testet udstyr kan ses på <http://wiki.debian.org/DebianEdu/Hardware/> . Denne liste er ikke fuldstændig

<http://wiki.debian.org/InstallingDebianOn> er en indsats for at dokumentere, hvordan du skal installere, konfigurere og bruge Debian på specifikt udstyr, hvilket giver potentielle købere viden omkring om udstyret er understøttet og eksisterende ejere kan få det bedste ud af deres udstyr.

En glimrende database over udstyr understøttet af Debian kan ses på internettet på adressen <http://kmuto.jp/debian/hcl/>.

5 Krav for netværksopsætning

5.1 Standardopsætning

Når der bruges standardarkitekturen for netværket, så gælder disse regler:

- Du skal kun have en hovedserver, tjeneren.
- Du kan have hundredvis af arbejdsstationer på hovednetværket.
- Du kan have en masse LTSP-servere på hovednetværket; to forskellige undernet er prækonfigurerede i LDAP (DNS, DHCP) i LDAP, flere kan tilføjes.
- Du kan have hundredvis af tynde klienter og/eller diskløse arbejdsstationer på hvert LTSP-servernetværk.
- Du kan have hundredvis af andre maskiner, som vil have dynamiske IP-adresser tildelt.
- For adgang til internettet skal du bruge en router/gateway (se nedenfor).

5.2 Internetrouter

En router/gateway forbundet med internettet på den eksterne grænseflade og kørende på IP-adressen 10.0.0.1 med netmaske 255.0.0.0 på den interne grænseflade, er krævet for at forbinde til internettet.

Routeren skal ikke køre en DHCP-server, den kan køre en DNS-server, dog er dette ikke krævet og vil ikke blive brugt.

In case you already have a router but are unable to configure it as needed (eg because you are not allowed to do so, or for technical reasons), an older computer with two network interfaces can be turned into a gateway between the existing network and the Debian Edu one.

A simple way is to install Debian Edu on this computer; select 'Minimal' as profile during installation.

Efter installationen:

- Juster filen /etc/network/interfaces.
- Ændr værtsnavnet permanent til »gateway« (adgangspunkt).
- Remove superfluous scripts.
- Aktiver IP-videresendelse og NAT for 10.0.0.0/8-netværket.
- Som en mulighed installer en brandmur og/eller et trafikstyringsværktøj.

```
#!/bin/sh
# Turn a system with profile 'Minimal' into a gateway/firewall.
#
sed -i 's/auto eth0/auto eth0 eth1/' /etc/network/interfaces
sed -i '/eth1/ s/dhcp/static/' /etc/network/interfaces
sed -i '/post-up/d' /etc/network/interfaces
echo 'address 10.0.0.1' >> /etc/network/interfaces
echo 'dns-nameservers 10.0.2.2' >> /etc/network/interfaces
echo 'dns-domain intern' >> /etc/network/interfaces
hostname -b gateway
hostname > /etc/hostname
rm -f /etc/dhcp/dhclient-exit-hooks.d/hostname
rm -f /etc/dhcp/dhclient-exit-hooks.d/wpad-proxy-update
rm -f /etc/dhcp/dhclient-exit-hooks.d/fetch-ldap-cert
rm -f /etc/network/if-up.d/wpad-proxy-update
sed -i 's/domain-name,/' /etc/dhcp/dhclient-debian-edu.conf
sed -i 's/domain-search,/' /etc/dhcp/dhclient-debian-edu.conf
```



```
service networking stop
service networking start
sed -i 's#NAT=#NAT="10.0.0.0/8"#' /etc/default/enable-nat
service enable-nat restart
# You might want a firewall (shorewall or ufw) and traffic shaping.
#apt update
#apt install shorewall
# or
#apt install ufw
#apt install wondershaper
```

Hvis du skal bruge noget for en indlejret router eller adgangspunkt så anbefaler vi brugen af [OpenWRT](#). Du kan selvfølgelig også bruge den oprindelige firmware. Brug af den oprindelige firmware er nemmere; brugen af OpenWRT giver dig flere valgmuligheder og kontrol. Kontroller OpenWRT's internetsider for en liste over [understøttet udstyr](#).

Det er muligt at bruge en anden netværksopsætning (der er en [dokumenteret procedure](#) for dette), men hvis du ikke er tvunget til at gøre dette på grund af en eksisterende netværksinfrastruktur, så anbefaler vi ikke dette, men at du bevarer den standardmæssige [netværksarkitektur](#).

6 Indstillinger for installation og hentning

6.1 Hvor finder jeg yderligere information

Vi anbefaler, at du læser eller i det mindste tager et kig på [udgivelsesnoterne for Debian Buster](#) før du begynder installation af et system for produktionsbrug. Der er yderligere information om Debian Busters udgivelse i [installationsmanualen](#).

Giv Debian Edu/Skolelinux et forsøg, et bør bare virke. 😊

Det anbefales at læse kapitlerne om [udstys- og netværkskrav](#) og det om [arkitektur](#) før installation på en hovedserver.

⚠️ Husk at læse kapitlet [kom i gang](#) i denne manual, da kapitlet forklarer hvordan du logger ind den første gang.

6.2 Hent installationsmediet for Debian Edu 9+edu0 kodenavn Buster

6.2.1 amd64 or i386

amd64 and i386 are the names of two Debian architectures for x86 CPUs, both are or have been build by AMD, Intel and other manufacturers. amd64 is a 64-bit architecture and i386 is a 32-bit architecture. New installations today should be done using amd64. i386 should only be used for old hardware.

6.2.2 netinst ISO-aftryk for amd64 eller i386

The netinst iso image can be used for installation from CD/DVD and USB flash drives and is available for two Debian architectures: amd64 or i386. As the name implies, internet access is required for the installation.

Once Buster has been released these images will be available for download from:

- <http://get.debian.org/cdimage/release/current/amd64/iso-cd/>
- <http://get.debian.org/cdimage/release/current/i386/iso-cd/>

6.2.3 BD ISO-aftryk for i386 eller amd64

ISO-aftrykket for flere arkitekturer er ca. 5 GB og kan bruges for installation på amd64- og i386-maskiner, også uden adgang til internettet. Som aftrykket netinst kan det installeres på USB-flashdrev eller diskmedier med tilstrækkelig størrelse.

Once Buster has been released these images will be available for download from:

- <http://get.debian.org/cdimage/release/current/amd64/iso-bd/>
- <http://get.debian.org/cdimage/release/current/i386/iso-bd/>

6.2.4 Verification of downloaded image files

Detailed instructions for verifying these images are part of the [Debian-CD FAQ](#).

6.2.5 Kilder

Sources are available from the Debian archive at the usual locations, several media are linked on <http://get.debian.org/cdimage/release/current/source/>

6.3 Anmod om en cd/dvd via postvæsenet

For brugere uden en hurtig internetforbindelse så kan vi tilbyde en cd eller dvd sendt via postvæsenet for prisen for forsendelse af en cd eller dvd samt leveringsomkostninger. Send en e-post til cd@skolelinux.no og vi vil informere om betalingsbetingelserne (for leveringsomkostninger og medie). 😊 Husk at inkludere leveringsadressen for cd'en eller dvd'en i e-posten.

6.4 Installation af Debian Edu

Når du foretager en installation af Debian Edu, så har du nogle få indstillinger at vælge mellem. Lad det ikke afskrække dig; der er ikke mange. Vi har gjort et godt stykke arbejde med at skjule kompleksiteten i Debian under installationen og efterfølgende. Debian Edu er dog en Debianvariant, og hvis du ønsker det, så er der mere end 57.000 pakker at vælge mellem og en milliard konfigurationsindstillinger. For hovedparten af vores brugere, bør vores standarder være okay. Bemærk venligst: Hvis LTSP skal bruges, så vælg et let skrivebordsmiljø.

6.4.1 Installationsscenarier for hovedserveren

A. Typisk skole- eller hjemmenetværk med internetadgang via en ruter, der tilbyder DHCP:

- Installation af en hovedserver er muligt, men efter genstart vil der ikke være internetadgang (på grund af den primære netværksgrænseflade-IP 10.0.2.2/8).
- Se kapitlet [Internetruter](#) for detaljer om hvordan et adgangspunkt opsættes, hvis det ikke er muligt at konfigurere et eksisterende et som krævet.
- Forbind alle komponenter som vist i kapitlet [arkitektur](#).
- Hovedserveren skal have internetforbindelse når startet første gang i det korrekte miljø.

B. Typisk skole- eller institutionsnetværk, svarende til den overfor, men med krævet proxybrug.

- Tilføj »debian-edu-expert« til kernekommandolinjen; se mere nedenfor for detaljer om hvordan dette gøres.
- Nogle yderligere spørgsmål skal besvares, de proxyserverrelaterede inkluderet.

C. Netværk med ruter/adgangspunkt IP 10.0.0.1/8 (som ikke tilbyder en DHCP-server) og internetadgang:

- Så snart den automatiske netværkskonfiguration fejler (på grund af manglende DHCP), så vælg manuel netværkskonfiguration.
  - Indtast 10.0.2.2/8 som værts-IP
  - Indtast 10.0.0.1 som adgangspunkt-IP
  - Indtast 8.8.8.9 som navneserver-IP med mindre du ved bedre
- Hovedserveren bør fungere efter den første opstart.

D. Frakoblet (ingen internetforbindelse):

- Brug BD ISO-aftrykket.
- Sikr dig at alle (reelle/virtuelle) netværkskabler er koblet fra.
- Vælg »Konfigurer ikke netværket på dette tidspunkt« (efter DHCP fejlede i at konfigurere netværket og du trykkede på »Fortsæt«).
- Opdater systemet når startet op første gang i det korrekte miljø med internetadgang.

6.4.2 Skrivebordsvalg

- KDE og GNOME har begge god sprogunderstøttelse, men et for stort ressourceforbrug for både ældre computere og for LTSP-klienter.
- MATE har lavere ressourceforbrug end de to ovenstående, men mangler god sprogunderstøttelse for flere lande.
- LXDE har det laveste ressourceforbrug og understøtter 35 sprog.
- LXQt er et simpelt skrivebord (sprogunderstøttelse svarende til LXDE) med et mere moderne udseende (baseret på Qt ligesom KDE).
- Xfce har et lidt større ressourceforbrug end LXDE men en rigtig god sprogunderstøttelse (106 sprog).

Debian Edu som et internationalt projekt har valgt at bruge Xfce som standardskrivebordet; se nedenfor for at vælge et andet.

6.4.3 Modulopbygget installation

- Når et system installeres med profilen *Arbejdsstation* inkluderet, så installeres en masse undervisningsrelaterede programmer. For kun at installere den grundlæggende profil, fjern kernekommandolinjeparameteren *desktop=xxxx* før start af installationen; se yderligere nedenfor for detaljer om hvordan dette gøres. Dette tillader en at installere et sidespecifikt system og kan bruges til at øge hastigheden for testinstallationer.
- Bemærk venligst: Hvis du ønsker at installere et skrivebord efterfølgende, så brug ikke Debian Edu-metapakkerne såsom *education-desktop-mate* da disse vil hente alle undervisningsrelaterede programmer; installer i stedet for f.eks. *task-mate-desktop*. En eller flere af de nye skoleniveaurelaterede metapakker *education-preschool*, *education-primarieschool*, *education-secondaryschool* *education-highschool* kan installeres for at matche brugstilfældet.
- For detaljer om Debian Edu-metapakker, se siden [Debian Edu-pakkeoverblik](#).

6.4.4 Installationstyper og indstillinger

Installationsopstartsmenu på 64-bit udstyr

Grafisk installation bruger GTK-installationsprogrammet, hvor du kan bruge musen.

Installationen bruger teksttilstand.

Avancerede indstillinger > har en undermenu med flere detaljerede indstillinger at vælge fra.

Hjælp har nogle fif til brugen af installationsprogrammet; se skærbillede nedenfor.

Tilbage ... gå til hovedmenuen.

Grafisk ekspertinstallation giver adgang til alle tilgængelige spørgsmål; musen kan anvendes.

Grafisk redningstilstand omdanner dette installationsmedie til en redningsdisk i tilfælde af nedbrud.

Grafisk automatisk installation kræver en forudfyldt fil (preseed).

Ekspertinstallation giver adgang til alle tilgængelige spørgsmål i teksttilstand.

Redningstilstand i teksttilstand; dette gør installationsmediet til en redningsdisk i tilfælde af nedbrud.

Automatisk installation i teksttilstand; kræver en forhåndskonfigurationsfil (preseed).

Hjælpekærm

```

Welcome to Debian GNU/Linux! F1

This is a Debian 10 (buster) installation CD-ROM.
It was built 20190211-05:11; d-i 20190209-00:03:13.

HELP INDEX

KEY      TOPIC

<F1>     This page, the help index.
<F2>     Prerequisites for installing Debian.
<F3>     Boot methods for special ways of using this CD-ROM
<F4>     Additional boot methods; rescue mode.
<F5>     Special boot parameters, overview.
<F6>     Special boot parameters for special machines.
<F7>     Special boot parameters for selected disk controllers.
<F8>     Special boot parameters for the install system.
<F9>     How to get help.
<F10>    Copyrights and warranties.

Press F2 through F10 for details, or ENTER to boot: _
```

Hjælpeskærmen er selvforklarende og aktiverer <F>-tasterne på tastaturet for yderligere hjælp om de beskrevne emner.

Tilføj eller ændr opstartsparametre for installation

I begge tilfælde, kan opstartsindstillinger redigeres ved at trykke på TAB-tasten i opstartsmenuen; skærbilledet viser kommandolinjen for **Grafisk installation**.

- Du kan bruge en eksisterende HTTP-proxytjeneste på netværket til at fremrykke installationen af en hovedserverprofil fra cd. Tilføj `mirror/http/proxy=http://10.0.2.2:3128/` som en yderligere opstartspareter.
- Hvis du allerede har installeret hovedserverprofilen på en maskine, så kan yderligere installationer udføres via PXE, da dette automatisk vil bruge proxyen for hovedserveren.
- For at installere **GNOME**-skrivebordet i stedet for **Xfce**-skrivebordet så erstat `xfce` med `gnome` i `desktop=xfce`-parameteren.
- For at installere **LXDE**-skrivebordet i stedet, så brug `desktop=lxde`.
- For at installere **KXQt**-skrivebordet i stedet, så brug `desktop=lxqt`.
- For at installere **KDE Plasma**-skrivebordet i stedet, så brug `desktop=kde`.
- For at installere **MATE**-skrivebordet i stedet, så brug `desktop=mate`.

6.4.5 Installationsprocessen

Husk **systemkravene** og sikr dig at du har mindst to netværkskort (NIC'er) hvis du planlægger at opsætte en LTSP-server.

- Vælg et sprog (for installationen og det installerede system).
- Vælg en placering som normalt er der hvor du bor.
- Vælg et tastaturlayout (landets standard er normalt et okay valg).
- Vælg profiler fra den følgende liste:

– Hovedserver

- * Dette er hovedserveren (tjener) for din skole, der tilbyder alle tjenester prækonfigureret til at virke ud af boksen. Du kan kun installere en hovedserver per skole! Denne profil inkluderer ikke en grafisk brugerflade. Hvis du ønsker en grafisk brugerflade, så vælg Arbejdsstation eller LTSP-server udover denne.

– Arbejdsstation

- * En computer der starter op fra sin egen lokale harddisk, og kører alle programmer og enheder lokalt som en ordinær computer, undtaget at brugerlogind godkendes af hovedserveren, hvor brugernes filer og skrivebordsprofil gemmes.

– Roaming arbejdsstation

- * Svarer til arbejdsstation men kan godkende med brug af mellemlagret akkreditiver, hvilket betyder at den kan bruges uden for skolens netværk. Brugernes filer og profiler gemmes på den lokale disk. Bærbare computere bør vælge denne profil og ikke »Arbejdsstation« eller »Uafhængig« som foreslået i tidligere udgivelser.

– LTSP-server

- * Server for tynde klienter (og diskløse arbejdsstationer) også kaldt for en LTSP-server. Klienter uden harddiske starter op og kører programmer fra denne server. Denne computer kræver to netværkskort, en masse hukommelse, og ideelt mere end en processor eller kerne. Se kapitlet om [netværksklienter](#) for yderligere information om dette emne. Valg af denne profil aktiverer også arbejdsstationsprofilen (selv hvis den ikke er valgt) - en LTSP-server kan altid bruges som arbejdsstation.

– Uafhængig

- * En ordinær computer som kan fungere uden en hovedserver (det vil sige, at den ikke skal være på netværket). Inkluderer bærbare computere.

– Minimal

- * Denne profil vil installere basispakkerne og konfigurere maskinen til at integrere sig i Debian Edu-netværket, men uden nogen tjenester og programmer. Den er brugbar som platform for enkelte tjenesters manuelle flytning væk fra hovedserveren.

Profilerne **Hovedserver**, **Arbejdsstation** og **LTSP-server** forhåndsvælges. Disse profiler kan installeres på en maskine sammen, hvis du ønsker at installere en såkaldt *kombineret hovedserver*. Dette medfører, at hovedserveren vil være en LTSP-server og også vil blive brugt som en arbejdsstation. Dette er standardvalget, da vi antager at folk vil installere [via PXE](#) efterfølgende. Bemærk venligst at du skal have 2 netværkskort installeret på en maskine, som skal installeres som en kombineret hovedserver eller som en LTSP-server for at være brugbar efter installationen.

- Sig »ja« (yes) eller »nej« (nej) til automatisk partitionering. Vær opmærksom på at »ja« vil slette alle data på harddiskene! »Nej« vil på den anden side kræve mere arbejde - du skal så sikre dig, at de krævede partitioner oprettes og er store nok.
- Sig venligst »ja« (yes) til at indsende information til <https://popcon.debian.org/> så vi ved hvilke pakker der er populære og derfor skal bevares i fremtidige versioner. Selvom det ikke er et krav, er det en nem måde at hjælpe. 😊
- Vent. Hvis de valgte profiler inkluderer LTSP-serveren, så vil installationsprogrammet bruge ret lang tid i slutningen, »Finishing the installation - Running debian-edu-profile-udeb...«
- Efter angivelse af root-adgangskoden (administratoradgangskoden) vil du blive bedt om at oprette en normal brugerkonto »for ikkeadministrative opgaver«. For Debian Edu er denne konto meget vigtig: Det er kontoen du vil bruge til at håndtere Skolelinux-netværket.
 The password for this user **must** have a length of **at least 5 characters** and **must differ** from the **username** - otherwise login will not be possible (even though a shorter password and also a password matching the username will be accepted by the installer).
- Hyg dig

6.4.6 Bemærkninger om nogle karakteristika

6.4.6.1 En bemærkning om bærbare

Højest sandsynlig vil du ønske at bruge profilen »Roaming workstation« (se ovenfor). Vær opmærksom på at alle data gemmes lokalt (så lav nogle ekstra sikkerhedskopier) og logindakkreditiver mellemlagres (så efter en ændring af adgangskode, kan logind kræve din gamle adgangskode, såfremt du ikke har forbundet din bærbare til netværket og logget ind med din nye adgangskode).

6.4.6.2 En kort bemærkning om installationer via USB-drev/blue-ray-aftryk

Efter du har installeret fra USB-drevet/blue-ray-aftrykket, vil `/etc/apt/sources.list` kun indeholde bestemte kilder fra aftrykket. Hvis du har en internetforbindelse, så anbefaler vi kraftigt at tilføje de følgende linjer til listen, så at tilgængelige sikkerhedsopdateringer kan blive installeret:

```
deb http://deb.debian.org/debian/ buster main
deb http://security.debian.org/ buster/updates main
```

6.4.6.3 En bemærkning om cd-installationer

En netinstallation (som er typen vores cd tilbyder) vil hente nogle pakker fra cd'en og resten fra nettet. Antallet af pakker hentet fra nettet varierer fra profil til profil men forbliver under en gigabyte (med mindre du vælger at installere alle de tilgængelige skriveborde). Når først du har installeret hovedserveren (om det er den rene hovedserver eller kombinations-serveren har ingen betydning), så vil yderligere installation bruge dens proxy for at undgå at hente den samme pakke flere gange fra nettet.

6.4.6.4 Bemærkninger om installationer af LTSP-server kun med brug af tynde klienter

Forudsat at kerneopstartsparmetren `edu-skip-ltsp-make-client` gør det muligt at springe trinnet over som konverterer LTSP-chrooten fra en tynd klient-chroot til en kombineret tynd klient/diskløs arbejdsstation chroot.

Dette er brugbart i bestemte situationer, såsom hvis du ønsker en ren tynd klient-chroot eller hvis der allerede er en diskløs chroot på en anden server, som kan blive rsyncet. For disse situationer vil det at springe over dette trin nedbringe installationstiden betragteligt.

Med undtagelse af den længere installationstid er der ingen skade forbundet med altid at oprette kombinerede chrooter, hvilket er årsagen til at det gøres som standard.

6.4.7 Installation med brug af USB-drev i stedet for cd'er/blue-ray-diske

Er det muligt direkte at kopiere .iso-aftrykket til et USB-drev og starte op fra dem. Udfør en kommando som denne, tilpas fil- og enhedsnavne til dine behov:

```
sudo cp debian-edu-amd64-XXX.iso /dev/sdX
```

To determine the value of X, run this command before and after the USB device has been inserted:

```
lsblk -p
```

Please note that copying will take quite some time.

Afhængig af hvilket aftryk du vælger, så vil USB-drevet opføre sig på samme måde som en cd eller blue-ray.

6.4.8 Installation over netværket (PXE) og opstart af diskløse klienter

For denne installationsmetode er det krævet, at du har en kørende hovedserver. Når klienter starter op via hovednetværket, vises en ny PXE-menu med installationsprogram og indstillinger for opstartsvalg. Hvis PXE-installationen fejler med en fejlbesked der siger at en XXX.bin-fil mangler, er det mest sandsynlig at klientens netværkskort kræver en firmware som ikke er fri. I dette tilfælde skal Debianinstallationsprogrammets `initrd` ændres. Dette kan opnås ved at køre kommandoen: `/usr/share/debian-edu-config/tools/pxe-addfirmware` på serveren.

Det er sådan her at PXE-menuen ser ud kun med profilen for **hovedserveren**:

Sådan ser PXE-menuen ud med profilerne for **hovedserveren** og **LTSP-serveren**:

For at installere et skrivebordsmiljø efter dit valg i stedet for standarden, tryk på INDTRYK (TAB) og rediger indstillingerne for kerneopstart (som forklaret ovenfor).

Denne opsætning tillader at diskløse arbejdsstationer og tynde klienter kan startes op fra hovednetværket. Til forskel fra arbejdsstationer skal diskløse arbejdsstationer ikke tilføjes til LDAP med GOSa², men kan blive det, for eksempel hvis du ønsker at fremtvinge brugen af værtnavnet.

Yderligere information om netværsklienter kan findes i kapitlet om [Sådan fungerer netværsklienter](#).

6.4.8.1 Ændring af PXE-installationer

PXE-installationen bruger en forudfyldt fil (preseed) for debianinstallationsprogrammet, som kan ændres til at spørge om hvilke pakker der skal installeres.

En linje som den følgende skal tilføjes til tjener:/etc/debian-edu/www/debian-edu-install.dat

```
d-i pkgsel/include string my-extra-package(s)
```

PXE-installationen bruger /var/lib/tftpboot/debian-edu/install.cfg og den forudfyldte fil (preseed) i /etc/debian-edu/www/. Disse filer kan ændres til at justere presseding brugt under installation, for at undgå flere spørgsmål ved installation over nettet. En anden måde at opnå dette på er at tilbyde ekstra indstillinger i /etc/debian-edu/pxeinstall.conf og /etc/debian-edu/www/debian-edu-install.dat.local og at køre /usr/sbin/debian-edu-pxeinstall for at opdatere de oprettede filer.

Yderligere information kan findes i [manualen for Debianinstallationsprogrammet](#).

For at deaktivere eller ændre brugen af proxyen når der installeres via PXE, så skal linjerne der indeholder mirror/http/proxy, mirror/ftp/proxy og preseed/early_command i tjener:/etc/debian-edu/www/debian-edu-install.dat ændres.

For at deaktivere brugen af en proxy når der installeres så placer »#« forrest i de to linjer og fjern delen "export http_proxy="http://webcache:3128"; " fra den sidste.

Nogle indstillinger kan ikke preseedes da de er krævet før den forudfyldte fil (preseed) er hentet. Disse konfigureres i de PXELinux-baserede argumenter tilgængelige fra /var/lib/tftproot/debian-edu/install.cfg. Sprog, tastaturlayout og skrivebord er eksempler på sådanne indstillinger.

6.4.9 Tilpassede aftryk

Oprettelse af tilpassede cd'er, dvd'er eller blue-ray-diske kan være ret nemt, da vi bruger **installationsprogrammet for Debian**, som har et modulært design og andre gode funktioner. **Preseeding** giver dig mulighed for at definere svar på spørgsmål som normalt stilles.

Så alt du skal gøre er at oprette en forudfyldt fil (preseed) med dine svar (dette er beskrevet i appendikset i manualen for Debianinstallationsprogrammet) og **genskriv cd'en/dvd'en**.

6.5 Visning af skærbilleder

Teksttilstanden og den grafiske installation er funktionelt identisk - kun fremtoningen er forskellig. Den grafiske tilstand tilbyder muligheden for at bruge musen, og ser selvfølgelig pænere og mere moderne ud. Med mindre at udstyret har problemer med den grafiske tilstand, så er der ingen grund til ikke at bruge den.

Så her er en visning af skærbillederne for en hovedserver + arbejdsstation + LTSP-server under installationen og hvordan det ser ud ved den første opstart af tjener, en PXE-opstart på arbejdsstationsnetværket og LTSP-klientnetværket:

Select your location

The selected location will be used to set your time zone and also for example to help select the system locale. Normally this should be the country where you live.

This is a shortlist of locations based on the language you selected. Choose "other" if your location is not listed.

Country, territory or area:

Ireland

Israel

New Zealand

Nigeria

Philippines

Seychelles

Singapore

South Africa

United Kingdom

United States

Zambia

Zimbabwe

other

Screenshot

Go Back

Continue

Load installer components from CD

Loading additional components

Retrieving user-setup-udeb

Choose Debian Edu profile

Profiles determine how the machine can be used out-of-the-box:

- **Main Server:** reserved for the Debian Edu server. It does not include any GUI (Graphical User Interface). There should only be one such server on a Debian Edu network.
- **Workstation:** for normal machines on the Debian Edu network.
- **Roaming Workstation:** for single user machines on the Debian Edu network which sometimes travel outside the network.
- **LTSP Server:** includes 'Workstation' and requires two network cards.
- **Standalone:** for machines meant to be used outside the Debian Edu network. It includes a GUI and conflicts with other profiles.
- **Minimal:** fully integrated into the Debian Edu network but contains only a basic system without any GUI.

Profile(s) to apply to this machine:

☒ **Main Server**

☒ **Workstation**

☐ **Roaming Workstation**

☒ **LTSP Server**

☐ **Standalone**

☐ **Minimal**

Screenshot

Continue

Really use the automatic partitioning tool?

This will destroy the partition table on all disks in the machine. REPEAT: THIS WILL WIPE CLEAN ALL HARD DISKS IN THE MACHINE! If you have important data that are not backed up, you may want to stop now in order to do a backup. In that case, you'll have to restart the installation later.

Really use the automatic partitioning tool?

☒ **No**

☐ **Yes**

Screenshot

Continue

Really use the automatic partitioning tool?

This will destroy the partition table on all disks in the machine. REPEAT: THIS WILL WIPE CLEAN ALL HARD DISKS IN THE MACHINE! If you have important data that are not backed up, you may want to stop now in order to do a backup. In that case, you'll have to restart the installation later.

Really use the automatic partitioning tool?

☐ No

☒ Yes

Screenshot

Continue

Participate in the package usage survey?

The system may anonymously supply the distribution developers with statistics about the most used packages on this system. This information influences decisions such as which packages should go on the first distribution CD.

If you choose to participate, the automatic submission script will run once every week, sending statistics to the distribution developers. The collected statistics can be viewed on <http://popcon.debian.org/>.

This choice can be later modified by running "dpkg-reconfigure popularity-contest".

Participate in the package usage survey?

☐ No

☒ Yes

Screenshot

Continue

Set up users and passwords

You need to set a password for 'root', the system administrative account. A malicious or unqualified user with root access can have disastrous results, so you should take care to choose a root password that is not easy to guess. It should not be a word found in dictionaries, or a word that could be easily associated with you.

A good password will contain a mixture of letters, numbers and punctuation and should be changed at regular intervals.

The root user should not have an empty password. If you leave this empty, the root account will be disabled and the system's initial user account will be given the power to become root using the "sudo" command.

Note that you will not be able to see the password as you type it.

Root password:

●●●●●●●●

☐ Show Password in Clear

Please enter the same root password again to verify that you have typed it correctly.

Re-enter password to verify:

●●●●●●●●

☐ Show Password in Clear

Screenshot

Go Back

Continue

Set up users and passwords

A user account will be created for you to use instead of the root account for non-administrative activities.

Please enter the real name of this user. This information will be used for instance as default origin for emails sent by this user as well as any program which displays or uses the user's real name. Your full name is a reasonable choice.

Full name for the new user:

Screenshot

Go Back

Continue

Set up users and passwords

Select a username for the new account. Your first name is a reasonable choice. The username should start with a lower-case letter, which can be followed by any combination of numbers and more lower-case letters.

Username for your account:

Screenshot

Go BackContinue

Set up users and passwords

A good password will contain a mixture of letters, numbers and punctuation and should be changed at regular intervals.

Choose a password for the new user:

●●●●●●●●●●

☐ Show Password in Clear

Please enter the same user password again to verify you have typed it correctly.

Re-enter password to verify:

●●●●●●●●●●

☐ Show Password in Clear

Screenshot

Go Back

Continue

Install the GRUB boot loader on a hard disk

Installing GRUB boot loader

Running "grub-install /dev/sda"...

Boot from local hddrive

LTSP diskless workstation
LTSP thin client

Install Edu/amd64 (xfce)
Install Edu/i386 (xfce)

Test memory

Press ENTER to boot or TAB to edit a menu entry

debianedu¹⁰
Skolelinux

7 Kom i gang

7.1 Minimumstrin for at komme i gang

Under installation af hovedserveren blev en første brugerkonto oprettet. I den følgende tekst vil denne konto blive refereret som »første bruger«. Denne konto er speciel, da der ikke er en Sambakonto (kan tilføjes via GOsa²), tilladelsen for hjemmemappen sættes til 700 (så `chmod o+x ~` er krævet for at gøre personlige hjemmesider tilgængelige), og den første bruger kan bruge `sudo` til at blive root.

Se informationen om konfiguration af Debian Edu-specifik **filsystemadgang** før tilføjelse af brugere; juster til din sidens politik hvis krævet.

Efter installationen er den første ting, du skal udføre, som første bruger:

1. Log ind på serveren.
2. Tilføj brugere med GOsa².
3. Tilføj arbejdsstationer med GOsa² - tynd klient og diskløs arbejdsstation kan bruges direkte uden dette trin.

Tilføjelse af brugere og arbejdsstationer er beskrevet i detaljer nedenfor, så læs venligst dette kapitel helt færdigt. Det dækker hvordan minimumstrinene udføres korrekt samt andre oplysninger som alle sikkert har brug for.

Der er yderligere information tilgængelig andre steder i denne manual: Kapitlet **Nye funktioner i Buster** kan læses af alle som er bekendt med tidligere udgivelser. Og for dem som opgraderer fra en tidligere udgivelse, så husk at læse kapitlet **Opgraderinger**.

⚠ Hvis generisk DNS-trafik blokeres fra netværket og du skal bruge en specifik DNS-server til at slå internetværter op, så skal du fortælle DNS-serveren, at den skal bruge denne server som sin »forwarder«. Opdater `/etc/bind/named.conf.options` og specificer IP-adressen for den benyttede DNS-server.

Kapitlet **Hjælp** dækker flere fif og ideer og nogle ofte stillede spørgsmål.

7.1.1 Tjenester der kører på hovedserveren

Der er flere tjenester kørende på hovedserveren, som kan håndteres via en håndteringsgrænseflade for nettet. Vi beskriver hver tjeneste nedenfor.

7.2 Introduktion til GOsa²

GOsa² er et internetbaseret håndteringsværktøj, som hjælper med at håndtere nogle vigtige dele af din opsætning for Debian Edu. Med GOsa² kan du håndtere (tilføje, ændre eller slette) disse hovedgrupper:

- Brugeradministration
- Gruppeadministration

- Administrator for NIS Netgroup
- Maskineadministration
- DNS-administration
- DHCP-administration

For GOsa²-adgang skal du have Skolelinux' hovedserveren og et (klient) system med en internetbrowser installeret, som kan være selve hovedserveren, hvis den blev installeret som en såkaldt kombineret server (hovedserver + LTSP-server + arbejdsstation). Hvis det ovenfor nævnte ikke er tilgængeligt, så se: [Installation af et grafisk miljø på hovedserveren for brug med GOsa²](#).

Fra en internetbrowser så brug adressen <https://www.gosa> for adgang til GOsa², og log ind som den første bruger.

- Hvis du bruger en ny Debian Edu Buster-maskine, så vil sidecertifikatet være kendt af browseren.
- Ellers vil du se en fejlbesked om at SSL-certifikatet er forkert. Hvis du ved, at du er alene på netværket, så bare giv browseren besked om, at du accepterer den og ignorer beskeden.

For generel information om GOsa² så kig eventuelt på: <https://oss.gonicus.de/labs/gosa/wiki/documentation>.

7.2.1 GOsa²-logind samt overblik

Efter at du er logget ind i GOsa² får du vist overblikssiden for GOsa².

Du kan nu vælge en opgave i menuen eller klikke på en af opgaveikonerne på overblikssiden. For navigering anbefaler vi at bruge menuen i venstre side af skærmen, da den vil forblive synlig på alle administrationssider i GOsa².

I Debian Edu gemmes konto-, gruppe- og systeminformation i en LDAP-mappe. Disse data bruges ikke kun af hovedserveren, men også af (diskløse) arbejdsstationer, LTSP-servere og Windowsmaskiner på netværket. Med LDAP skal kontoinformation om studenter, elever, lærere etc. kun indtastes en gang. Efter at information er blevet leveret til LDAP vil den være tilgængelig på alle systemer i hele netværket for Skolelinux.

GOsa² er et administrationsværktøj som bruger LDAP til at gemme sin information og tilbyde en hierarkisk afdelingsstruktur. Til hver »afdeling« (department) kan du tilføje brugerkontoer, grupper, systemer, netgrupper etc. Afhængig af strukturen for din institution, kan du bruge afdelingsstrukturen i GOsa²/LDAP til at overføre din organisationsstruktur til LDAP-datatræet for Debian Edus hovedserver.

En standardinstallation af hovedserveren for Debian Edu tilbyder aktuelt to »afdelinger« (departments): Lærere og studenter, plus basisniveauet for LDAP-træet. Studentkontoer skal tilføjes til studenterafdelingen (Students), lærere til lærerafdelingen (Teachers); systemer (servere, arbejdsstationer for Skolelinux, Windowsmaskiner, printere etc.) tilføjes aktuelt til basisniveauet. Find dit egen metode for tilpasning af denne struktur. (Du kan finde et eksempel på hvordan du opretter brugere i årsgrupper, med fælles hjemmemapper for hver gruppe i kapitlet [HowTo/AdvancedAdministration](#) i denne manual.)

Afhængig af opgaven du ønsker at arbejde på (håndtere brugere, håndtere grupper, håndtere systemer etc.) så præsenterer GOsa² dig med en anden visning af den valgte afdeling (eller basisniveauet).

7.3 Brugerhåndtering med GOsa²

Klik først på Brugere (Users) i den venstre navigationsmenu. Højresiden af skærmen vil ændre sig og vise en tabel med afdelingsmapper for studenter (Students) og lærere (Teachers) og kontoen for GOsa²-administratoren (den først oprettede bruger). Over denne tabel kan du se et felt kaldt *Base* som tillader dig at navigere igennem din træstruktur (flyt din mus over det område og en rullegardinsmenu kommer frem) og du kan så vælge en basismappe for dine forventede handlinger (f.eks. tilføjelse af en ny bruger).

7.3.1 Tilføj brugere

Ved siden af trænavigeringspunktet kan du se menuen Handlinger (Actions). Flyt din mus over dette punkt og en undermenu kommer frem på skærmen; vælg opret (Create) og så bruger (User). Du vil blive vejledt af guiden for brugeroprettelse.

- Den vigtigste ting at tilføje er skabelonen (newstudent eller newteacher) og det fulde navn for din bruger (se billede).
- Efterhånden som du følger guiden vil du se at GOsa² opretter et brugernavn automatisk baseret på det rigtige navn. Guiden vælger automatisk et brugernavn som ikke allerede findes, så flere brugere med det samme fulde navn kommer ikke i problemer. Bemærk at GOsa² kan oprette ugyldige brugernavne hvis det fulde navn indeholder ikke-ASCII-tegn.
- Hvis du ikke er glad for det oprettede brugernavn, så kan du vælge et andet brugernavn fra rullegardinet, men du har ikke frit valg her i guiden. (Hvis du ønsker at kunne redigere det foreslåede brugernavn, så åbn `/etc/gosa/gosa.conf` med et redigeringsprogram og tilføj `allowUIDProposalModification="true"` som en yderligere valgmulighed i »location definition«)
- Når guiden er færdig, så præsenteres du for GOsa²-skærmen for dit nye brugerobjekt. Brug fanebladene øverst for at kontrollere de færdige felter.

Efter du har oprettet brugeren (intet behov for at tilpasse felterne guiden har efterladt tomme på nuværende tidspunkt), klik på knappen »O.k.« i nederste højre hjørne.

Som det sidste trin vil GOsa² spørge om en adgangskode for den nye bruger. Indtast dette dobbelt og klik så på »Angiv adgangskode« i det nederste højre hjørne. Nogle tegn er ikke tilladte i adgangskoden.

Hvis alt gik godt, så kan du nu se den nye bruger i tabellen over brugere. Du skulle nu kunne logge ind med det brugernavn på enhver Skolelinuxmaskine i dit netværk.

7.3.2 Søg, ændr og slet brugere

For at ændre eller slette en bruger, så brug GOSa² til at gennemse listen over brugere på dit system. I midten af skærmen kan du åbne boksen »Filter«, et søgeværktøj tilbudt af GOSa². Hvis du ikke kender den præcise placering af din brugerkonto i dit træ, så ændr basisniveauet for GOSa²/LDAP-træet og søg med indstillingen »Search in subtrees« (søg i undertræer) markeret.

Når der bruges boksen »Filter« vil resultaterne umiddelbart fremkomme i midten af teksten i tabelvisningen. Hver linje repræsenterer en brugerkonto og punkterne yderst til højre på hver linje er små ikoner, som tilbyder dig handlinger: rediger bruger, lås konto, angiv adgangskode og fjern bruger.

En ny side vil vise sig, hvor du direkte kan ændre information om brugeren, ændre adgangskoden for brugeren og ændre listen over grupper som brugeren er medlem af.

7.3.3 Angiv adgangskoder

Studerne kan ændre deres egne adgangskoder ved at logge ind i GOSa² med deres egne brugernavne. For nemmere administration af GOSa² er et menupunkt kaldt Gosa indbygget i systemmenuen for skrivebordet (eller systemindstillinger).

En indlogget student vil blive præsenteret med en meget minimal udgave af GOsa², som kun tillader adgang til studentens eget kontodataark og til dialogen for angiv adgangskode (set-password).

Lærere logget ind under deres egne brugernavne har specielle rettigheder i GOsa². De får en mere privilegeret visning af GOsa², og kan ændre adgangskoderne for alle studentkontoer. Dette kan være meget brugbart i undervisningssituationer.

Administrativ angivelse af en ny adgangskode for en bruger

1. søg efter brugeren der skal ændres, som forklaret ovenfor
2. klik på nøglesymbolet i slutningen af linjen hvor brugernavnet vises
3. på den efterfølgende side kan du angive en ny adgangskode valgt af dig selv

 Users My account Change password

To change the user password use the fields below. The changes take effect immediately. Please memorize the new password, because the user wouldn't be able to login without it.

New password

.....

Repeat new password

Strength

Set password Cancel

Vær opmærksom på sikkerheden. Undgå adgangskoder der er nemme at gætte!

7.3.4 Avanceret brugerhåndtering

Det er muligt at masseoprette brugere med GOsa² ved at bruge en CSV-fil, som kan oprettes med ethvert godt regnearksprogram (for eksempel `localc`). Som minimum skal poster for de følgende felter udfyldes: uid, efternavn (`sn`), fornavn (`givenName`) og adgangskode. Sikr dig at der ikke er ens poster i uid-feltet. Bemærk venligst at for at kontrollere for ens poster skal du inkludere allerede eksisterende uid-poster i LDAP (som kan findes ved at køre `getent passwd | grep tjener/home | cut -d":-f1` på kommandolinjen).

Dette er formatvejledningerne for sådan en CSV-fil (GOsa² er ret intolerant vedrørende disse):

- Brug »,« som feltadskillelæstegn
- Brug ikke anførelsestegn
- CSV-filen **må ikke** indeholde en hovedlinje (af den slags som normalt indeholder kolonnenavne)
- Rækkefølgen for felterne er ikke relevant, og kan defineres i GOsa² under masseimporten

Trinene for masseimport er:

1. klik på henvisningen »LDAP Manager« i navigeringsmenuen til venstre
2. klik på fanebladet »Importer« på skærmen til højre
3. gennemse din lokale disk og vælg en CSV-fil med listen over brugere der skal importeres
4. vælg en tilgængelig brugerskabelon som skal bruges under masseimport (såsom NewTeacher eller NewStudent)
5. klik på knappen »importer« i det nederste højre hjørne

Det er en god ide at udføre nogle test først, for eksempel med en CSV-fil med nogle få fiktive brugere, som kan slettes senere.

Det samme gælder for håndteringsmodulet til adgangskoder, som tillader nulstilling af en masse adgangskoder via en CSV-fil eller at genoprette nye adgangskoder for brugere tilhørende et specielt LDAP-undertræ.

Administration

- Directory structure
- Users
- Groups
- Access control
- Object groups
- Sudo rules
- NIS Netgroups
- Systems

Addons

- Preferences
- LDAP tools
- Password Management

Welcome to GOsa

My account Change password

Reset Passwords

With the GOsa2 Password Management Add-On you can mass reset user passwords in various ways.

Configure password reset options

Please configure options for this run of resetting user credentials.

☒ Upload a credentials file (CSV format).

File format: CSV, comma-separated, no quotes, two columns: <uid>, <userPassword>

Select CSV file for uploading: No file selected.

☐ Reset passwords of accounts in a certain organizational unit of the LDAP tree.

Change passwords for accounts in this OU subtree:

Length of auto-generated passwords:

7.4 Gruppehåndtering med GOsa²

Groups

My account Change password

Generic Startmenu ACL References

Group name

Description

Base

☐ Force GID

☒ Samba group in domain

System trust

Trust mode

~

Group members

~

Groups

My account | Change password

List of groups

Base /

Actions ▾

Search...

☐	Name ▾	Description	Properties	Actions
	Students [all students]			
	Teachers [all teachers]			
☐	admins	All system administrators in the institution		
☐	class_22_2018	Class 22 start in 2018		
☐	domain-admins	SAMBA Domain Administrators		
☐	domain-users	SAMBA Domain Users		
☐	gosa-admins	GOsa ² Administrators		
☐	jradmins	All junior admins in the institution		
☐	nonetblk	Users that should be unaffected by network blocking		
☐	printer-admins	Printer Operators		

Håndteringen af grupper er meget lig håndteringen af brugere.

Du kan indtaste et navn og en beskrivelse per gruppe. Sikr dig at du vælger det rigtige niveau i LDAP-træet, når du opretter en ny gruppe.

Som standard oprettes den tilsvarende Sambagruppe ikke. Hvis du glemte at kontrollere indstillingen for Sambagruppen under gruppeoprettelse, så kan du ændre gruppen senere.

Tilføjelse af brugere til en netop oprettet gruppe fører dig tilbage til brugerlisten, hvor du højst sandsynlig har brug for filterboksen for at finde brugere. Kontroller også LDAP-træniveauet.

Grupperne indtastet i gruppehåndteringen er også regulære unix-grupper, så du kan også bruge dem til filrettigheder.

7.4.1 Gruppehåndtering på kommandolinjen

```
# Vis eksisterende gruppeoversættelse mellem UNIX- og Windowsgrupper.
net groupmap list

# Tilføj dine nye eller manglende grupper:
net groupmap add unixgroup=NEW_GROUP type=domain ntgroup="NEW_GROUP"\
    comment="DESCRIPTION OF NEW GROUP"
```

7.5 Maskinhåndtering med GOsa²

Maskinhåndtering tillader dig grundlæggende at håndtere alle netværksenheder i dit Debian Edu-netværk. Hver maskine tilføjet til LDAP-mappen med brug af GOsa² har et værtsnavn, en IP-adresse, en MAC-adresse og et domænenavn (som normalt er »intern«). For en mere fyldestgørende beskrivelse af Debian Edu-arkitekturen så se kapitlet [arkitektur](#) i denne manual.

Diskløse arbejdsstationer og tynde klienter kan direkte startes op fra hovednetværket. Kun arbejdsstationer med diske **skal** tilføjes med GOsa², men alle **kan**.

For at tilføje en maskine, så brug GOsa²-hovedmenuen, systemer, tilføj. Du kan bruge en IP-adresse/værtsnavn fra det prækonfigurerede adresserum 10.0.0.0/8. Aktuelt er der kun to prædefinerede faste adresser: 10.0.2.2 (tjener) og 10.0.0.1 (adgangspunkt). Adresserne fra 10.0.16.20 til 10.0.31.254 (cirka 10.0.16.0/20 eller 4000 værter) er reserverede for DHCP og tildeles dynamisk.

For at tildele en vært med MAC-adressen 52:54:00:12:34:10, en statisk IP-adresse i GOsa², så skal du indtaste MAC-adressen, værtnavnet og IP'en; alternativt kan du klikke på knappen *Propose ip* (foreslå IP, som vil vise den første frie og faste adresse i 10.0.0.0/8, sikkert noget ligende 10.0.0.2 hvis du tilføjer den første maskine på denne måde. Det kan være bedre først at overveje dit netværk: For eksempel kan du bruge 10.0.0.x med $x > 10$ og $x < 50$ for servere, og $x > 100$ for arbejdsstationer. Glem ikke at aktivere det netop tilføjet system. Med undtagelse af hovedserveren vil alle systemer så have et matchende ikon.

Hvis maskinerne er opstartet som tynde klienter/diskløse arbejdsstationer eller er blevet installeret med brug af nogle af netværksprofilerne, kan skriptet `sitesummary2ldapdhcp` bruges til automatisk at tilføje maskiner til GOsa². For simple maskiner vil det fungere med det samme, for maskiner med mere end en mac-adresse skal den faktisk anvendte vælges, `sitesummary2ldapdhcp -h` viser brugsinformation. Bemærk venligst at IP-adresserne vist efter brug af `sitesummary2ldapdhcp` tilhører det dynamiske IP-interval. Disse systemer kan så ændres, så de passer til dit netværk: Omdøb hvert nyt system, aktiver DHCP og DNS, tilføj den til netgroups, hvis krævet; genstart systemet efterfølgende. De følgende skærbilleder viser hvordan dette gøres i praksis.

```
root@tjener:~# sitesummary2ldapdhcp -a -i ether-22:11:33:44:55:ff
info: Opret GOsa-maskine for am-2211334455ff.intern [10.0.16.21] id ether-22:11:33:44:55:ff.
```

Indtast adgangskode hvis du ønsker at aktivere disse ændringer, og `^c` for at afbryde.

```
Forbindelse til LDAP som cn=admin,ou=ldap-access,dc=skole,dc=skolelinux,dc=no
indtast adgangskode: *****
root@tjener:~#
```

The screenshot shows the 'Administration' interface with the 'Systems' tab selected. On the left, there is a sidebar with 'Administration' and 'Addons' sections. The main area displays a 'List of systems' table. The table has columns for 'Name', 'Description', 'Release', and 'Actions'. The 'tjener' system is highlighted in yellow.

Name	Description	Release	Actions
Students [all students]			
Teachers [all teachers]			
am-2211334455ff			
gateway			
tjener	Main server; modify only if 100% sure.		

Systems

am-2211334455ff

My account

Change password

Generic NIS Netgroup ACL References

Properties

Workstation name*

am-2211334455ff

Description

Location

Base*

/

Mode

Activated

Syslog server

default

☐ Inherit time server attributes NTP server

ntp

tjener

Add

Delete

Network settings

IP-address

10.0.16.21

Propose IP

MAC-address*

22:11:33:44:55:ff

Auto detect

☐ Enable DNS for this device

☐ Enable DHCP for this device

Systems

am-2211334455ff

My account

Change password

Generic NIS Netgroup ACL References

Properties

Workstation name*

ws01.intern

Description

Location

Base*

/

Mode

Activated

Syslog server

default

☐ Inherit time server attributes NTP server

ntp

tjener

Add

Delete

Network settings

IP-address

10.0.0.2

MAC-address*

22:11:33:44:55:ff

Auto detect

☒ Enable DNS for this device

Zone

TJENER/intern

TTL

DNS records

Add

☒ Enable DHCP for this device

Parent node

(tjener) dhcp

Edit settings

Systems ws01.intern unconfigured

My account
 Change password

Please select the desired NIS Netgroups

Base /
 Search...

☐	Common name ▼	Description
	Students [all students]	
	Teachers [all teachers]	
☐	all-hosts	All netgroup members
☐	cups-queue-autoflush-hosts	Flush CUPS print queues automatically every night
☐	cups-queue-autoreenable-hosts	Re-enable CUPS print queues automatically every hour
☒	fsautoresize-hosts	Run debian-edu-fsautoresize automatically
☐	ltsp-server-hosts	All LTSP-servers
☐	netblock-hosts	Hosts where network blocking should be enabled
☐	printer-hosts	All machines with a printer
☐	server-hosts	All servers
☒	shutdown-at-night-hosts	Enable shutdown-at-night automatically
☐	shutdown-at-night-wakeup-hosts-blacklist	Don't wake up systems in this netgroup via shutdown-at-night tool
☐	winstation-hosts	All MS Windows workstations
☒	workstation-hosts	All workstations

Et cronjob der opdaterer DNS kører hver time; `su -c ldap2bind` kan bruges til at udløse opdateringen manuelt.

7.5.1 Søg og slet maskiner

Søgning efter og sletning af maskiner ligner på mange måder søg efter bruger og sletning af brugere, så den information gentages ikke her.

7.5.2 Ændre eksisterende maskiner / Netgroup-håndtering

Efter tilføjelse af en maskine til LDAP-træet med brug af GOsa² kan du ændre dens egenskaber med brug af søgefunktionaliteten og klik på maskinnavnet (som du ville gøre med brugere).

Formatet for disse systemposter ligner dem du allerede kender fra ændring af brugerposter, men felterne betyder noget andet i denne kontekst.

For eksempel ændrer tilføjelse af en maskine til NetGroup ikke rettigheder for filadgang eller kommandoudførsel for den maskine eller brugerne logget ind på den maskine; i stedet for så begrænser den tjenesterne som den maskine kan bruge på din hovedserver.

Standardinstallationen tilbyder NetGroups

- cups-queue-autoflush-hosts
- cups-queue-autoreenable-hosts
- fsautoresize-hosts
- ltsp-server-hosts
- netblock-hosts

- printer-hosts
- server-hosts
- shutdown-at-night-hosts
- shutdown-at-night-wakeup-hosts-blacklist
- winstation-hosts
- workstation-hosts

Aktuelt bruges funktionaliteten for `NetGroup` til

- NFS.
  - Hjemmemapperne eksporteres af hovedserveren så de kan monteres af arbejdsstationer og LTSP-serverne. Af sikkerhedsmæssige årsager kan kun værter i `workstation-hosts`, `ltsp-server-hosts` og `server-hosts` `NetGroups` montere de eksporterede NFS-delte drev. Så det er ret vigtigt at huske at konfigurere denne slags maskiner korrekt i LDAP-træet med brug af `GOsa`² og at konfigurere dem til at bruge statiske IP-adresser fra LDAP.
- Husk at konfigurere arbejdsstationer og LTSP-servere korrekt med `GOsa`², ellers vil dine brugere ikke kunne tilgå deres hjemmemapper. Diskløse arbejdsstationer og tynde klienter bruger ikke NFS, så de har ikke brug for konfiguration.
- `fs-autoresize`
  - Debian Edu-maskiner i denne gruppe vil automatisk ændre størrelse på LVM-partitioner som løber tør for plads.
- nedlukning om natten
  - Debian Edu-maskiner i denne gruppe vil automatisk lukke ned om natten for at spare på energiforbruget.
- CUPS (`cups-queue-autoflush-hosts` and `cups-queue-autoreenable-hosts`)
  - Debian Edu-maskiner i disse grupper vil automatisk tømme alle udskrivningskøer hver nat, og genaktivere alle deaktiverede udskrivningskøer hver time.
- `netblock-hosts`
  - Debian Edu-maskiner i denne gruppe vil kun få tilladelse til at forbinde til maskiner på det lokale netværk. Kombineret med begrænsninger for internetproxy kan dette være brugbart ved eksamener.

En anden vigtig del af maskinkonfigurationen er flaget »Samba host« (i området »Host information«). Hvis du planlægger at tilføje eksisterende Windowssystemer til Skolelinux Samba-domænet, så skal du tilføje Windowsværten til LDAP-træet og angive dette flag for at kunne slutte Windowsværten til domænet. For yderligere information om tilføjelse af Windowsværter til netværket for Skolelinux så se kapitlet [HowTo/NetworkClients](#) i denne manual.

8 Printerhåndtering

For printerhåndtering skal du pege din internetbrowser mod <https://www:631>. Dette er den normale CUPS-håndteringsgrænseflade hvor du kan tilføje/slette/ændre dine printere og rydde op i printerkøen. Som standard er kun root tilladt, men dette kan ændres: Åbn `etc/cups/cups-files.conf` med et redigeringsprogram og tilføj en eller flere gyldige gruppenavne, der matcher din sidepolitik til linjen indeholdende `SystemGroup lpadmin`. Eksisterende `GOsa`²-grupper som kan bruges er `gosa-admins` og `printer-admins` (begge med den første bruger som medlem), `teachers` og `jradmins` (ingen medlemmer efter installation).

8.1 Brug printere koblet til arbejdsstationer

Pakken *p910nd* installeres som standard på et system med profilen *Workstation*.

- Rediger `/etc/default/p910nd` således (USB printer):
  - `P910ND_OPTS=-f /dev/usb/lp0`
  - `P910ND_START=1`
- Konfigurer printeren via netgrænsefladen `https://www.intern:631`; vælg netværksprintertype `AppSocket/HP JetDirect` (for alle printere uanset mærke eller model) og angiv `socket://<workstation ip>:9100` som forbindelses-URI.

9 Ursynkronisering

Standardkonfigurationen i Debian Edu er at holde alle ure på alle maskiner synkrone men ikke nødvendigvis korrekte. NTP bruges til at opdatere tiden. Urene vil blive synkroniseret med en ekstern kilde som standard. Dette kan få maskiner til at holde den eksterne internetforbindelse åben hvis den oprettes under brug.

 Hvis du bruger opkald eller ISDN og betaler per minut, så vil du måske gerne ændre denne standardindstilling.

For at deaktivere synkronisering med et eksternt ur, skal filen `/etc/ntp.conf` på hovedserveren og alle klienter og LTSP-chroot'er ændres. Tilføj kommentartegn (`»#«`) foran `server`-poster. Derefter skal NTP-serveren genstartes ved at køre `/etc/init.d/ntp restart` som administrator (`root`). For at teste om en maskine bruger de eksterne kilder for uret, så kørs `ntp -c lpeer`.

10 Udvid partitioner der er fyldt op

På grund af en mulig fejl med automatisk partitionering, kan nogle partitioner være fyldt op efter installationen. For at udvide disse partitioner, så kørs `debian-edu-fsautoresize -n` som administrator (`root`). Se hjælpen for »Ændr partitioner« i [kapitlet om hjælp til administrationen](#) for yderligere information.

11 Vedligeholdelse

11.1 Opdatering af programmerne

Dette afsnit forklarer hvordan du bruger `apt-get upgrade`.

Brug af `apt-get` er meget simpelt. For at opdatere et system skal du køre to kommandoer på kommandolinjen som administrator (`root`): `apt-get update` (som opdaterer listen over tilgængelige pakker) og `apt-get upgrade` (som opgraderer pakkerne hvor en opgradering er tilgængelig).

Det er også en god ide at opgradere via C-sproget for at få engelske uddata i tilfælde af problemer, da det laver resultater der er nemmere at finde i søgemotorer.

```
LC_ALL=C apt-get update ; LC_ALL=C ltsp-chroot apt-get update
LC_ALL=C apt-get upgrade -y
LC_ALL=C ltsp-chroot -m apt-get upgrade -y
cf-agent -D installation # On upgrades of debian-edu-config
ltsp-chroot -m cf-agent -D installation # On upgrades of debian-edu-config
ltsp-update-kernels # If a new kernel was installed
ltsp-update-image
```

⚠ After upgrading the `debian-edu-config` package, changed Cfengine configuration files might be available. Run `ls -ltr /etc/cfengine3/debian-edu/` to check if this is the case. To apply the changes, run `cf-agent -D` installation.

⚠ Det er vigtigt at køre `ltsp-update-kernels` hvis en ny kerne blev installeret i LTSP-chrooten, for at holde kernen og kernemodulerne synkroniserede. Kernen uddeles via TFTP når maskinen udfører PXE-opstart, og kernemodulerne hentes fra LTSP-chrooten.

⚠ Kør `ltsp-update-image` til at genskabe NBD-aftrykkene.

Det er også en god ide at installere `cron-apt` og `apt-listchanges` og konfigurere dem til at sende post til en adresse du følger løbende med på.

`cron-apt` vil give dig besked en gang om dagen via e-post om pakker, som kan opgraderes. Programmet installerer ikke disse opgraderinger, men henter dem ned (normalt om natten), så du ikke skal vente på at de bliver hentet ned, når du udfører `apt-get upgrade`.

Automatisk installation af opdateringer kan nemt udføres, det kræver bare at pakken `unattended-upgrades` installeres og konfigureres som beskrevet på wiki.debian.org/UnattendedUpgrades.

`apt-listchanges` kan sende nye ændringslogpunkter til dig via e-post, eller alternativt vise dem i terminalen når der køres `apt` eller `apt-get`.

11.1.1 Hold dig informeret om sikkerhedsopdateringer

Kørsel af `cron-apt` som beskrevet ovenfor er en god måde at få information om nye sikkerhedsopdateringer for installerede pakker. En anden måde at være informeret på er at abonnere på [Debians postliste security-announce](https://www.debian.org/security-announce), hvilket har den fordel at du også får information om hvad sikkerhedsopdateringen går ud på. Ulempen (sammenlignet med `cron-apt`) er, at den også inkluderer information om opdateringer for pakker som ikke er installeret.

11.2 Sikkerhedshåndtering

For sikkerhedshåndtering så peg din browser på <https://www.slbackup-php>. Bemærk venligst at du skal tilgå denne side via SSL, da du skal indtaste adgangskoden for administrator (root) der. Hvis du forsøger at tilgå denne side uden at bruge SSL, så vil forbindelsen fejle.

⚠ Bemærk: siden vil kun fungere hvis du midlertidigt tillade ssh root-logind på sikkerhedskopiserveren (hovedserver »tjener« som standard).

Som standard vil tjener lave sikkerhedskopi af `/skole/tjener/home0`, `/etc/`, `/root/.svk` og LDAP til `/skole/backup` som er under LVM. Hvis du kun vil have delvise kopier af tingene (i tilfælde af at du sletter dem) så vil denne opsætning virke fint.

⚠ Vær opmærksom på at denne sikkerhedskopi ikke beskytter dig mod fejllamte harddiske.

Hvis du ønsker at lave sikkerhedskopiering af dine data til en ekstern server, en båndstation eller en anden harddisk, så skal du ændre den eksisterende konfiguration en lille smule.

Hvis du ønsker at gendanne en fuldstændig mappe, er din bedste løsning at bruge kommandolinjen:

```
$ sudo rdiff-backup -r <dato> \
  /skole/backup/tjener/skole/tjener/home0/bruger \
  /skole/tjener/home0/bruger_<dato>
```

Dette vil kopiere indholdet fra `/skole/tjener/home0/user` for `<date>` i mappen `/skole/tjener/home0/user_<date>`

Hvis du ønsker at gendanne en enkelt fil, så skal du vælge filen (og versionen) fra internetgrænsefladen og hente kun den fil.

Hvis du ønsker at fjerne gamle sikkerhedskopier, så vælg Maintenance (vedligeholdelse) i menuen på siden for sikkerhedskopiering og vælg det ældste øjebliksbillede du ønsker at bevare:

11.3 Serverovervågning

11.3.1 Munin

Trendrapporteringssystemet Munin er tilgængeligt fra <https://www.munin/>. Programmet tilbyder målegrafer for system-status på en daglig, ugentlig, månedlig og årlig basis, og giver systemadministratoren hjælp, når der skal kontrolleres for flaskehalse og kilden til systemproblemer.

Listen over maskiner der overvåges med Munin oprettes automatisk, baseret på listen over værter der rapporterer til sitesummary. Alle værter med pakken munin-node installeret registreres for Muninovervågning. Det vil normalt tage en dag fra at en maskine installeres til Munins overvågning starter, på grund af rækkefølgen som cronjob udføres i. For at øge proceshastigheden så kørsitesummary-update-munin som administrator (root) på serveren for sitesummary (normalt hovedserveren). Dette vil opdatere filen `/etc/munin/munin.conf`.

Målesættet som indsamles oprettes automatisk på hver maskine med brug af programmet munin-node-configure, som undersøger udvidelsesmodulerne tilgængelige fra `/usr/share/munin/plugins/` og laver symbolske henvisninger for de relevante til `/etc/munin/plugins/`.

Information om Munin er tilgængelig fra <http://munin-monitoring.org/>.

11.3.2 Icinga

Icinga system- og tjenesteovervågning er tilgængelig fra <https://www.icinga/>. Maskinsættet og tjenester som overvåges er automatisk oprettet med brug af information indsamlet af systemet sitesummary. Maskinerne med profilen Main-server og LTSP-server modtager fuld overvågning, mens arbejdsstationer og tynde klienter modtager simpel overvågning. For at aktivere fuld overvågning på en arbejdsstation, så installer pakken nagios-nrpe-server på arbejdsstationen.

Brugernavnet er icingaadmin og standardadgangskoden er skolelinux. Af sikkerhedsmæssige årsager så bør du undgå at bruge den samme adgangskode som root. For at ændre adgangskoden kan du køre den følgende kommando som root:

```
htpasswd /etc/icinga/htpasswd.users icingaadmin
```

Som standard sender Icinga ikke e-post. Dette kan ændres ved at erstatte notify-by-nothing med host-notify-by-email og notify-by-email i filen `/etc/icinga/sitesummary-template-contacts.cfg`.

Den brugte konfigurationsfil for Icinga er `/etc/icinga/sitesummary.cfg`. Cronjobbet for sitesummary opretter `/var/lib/sitesummary` med listen over værter og tjenester at overvåge.

Ekstra Icingakontroller kan placeres i filen `/var/lib/sitesummary/icinga-generated.cfg.post` så de bliver inkluderet i den oprettede fil.

Information om icinga er tilgængelig fra pakken <http://www.icinga.com/> eller i icinga-doc.

11.3.2.1 Gængse Icingaadvarsler og hvordan de skal håndteres

Her er instruktioner på hvordan du håndterer de mest gængse Icingaadvarsler.

11.3.2.1.1 DISK CRITICAL - free space: /usr 309 MB (5% inode=47%):

Partitionen (/usr/ i eksemplet) er fyldt op. Der er generelt to måder at håndtere dette på: (1) fjern nogle filer eller (2) øg størrelsen på partitionen. Hvis partitionen er /var/, kan afinstallation af APT-mellemlageret ved at kalde `apt-get clean` måske fjerne nogle filer. Hvis der er mere plads tilgængelig i LVM-diskenhedsgruppen, så kan kørsel af programmet `debian-edu-fsautoresize` måske hjælpe. For at køre dette program automatisk hver time, så kan den omtalte vært tilføjes til netgruppen `fsautoresize-hosts`.

11.3.2.1.2 APT CRITICAL: 13 packages available for upgrade (13 critical updates).

Nye pakker er tilgængelige for opgradering. De kritiske er normalt sikkerhedsmæssige rettelser. For at opgradere så kørsel »`apt-get upgrade && apt-get dist-upgrade`« som administrator (root) i en konsol eller log ind via ssh for at gøre det samme. På LTSP-servere husk at opdatere LTSP-chroot med brug af `ltsp-chroot apt-get update && ltsp-chroot apt-get upgrade`.

Hvis du ikke ønsker at opgradere pakker manuelt og stoler på at Debian gør et godt arbejde med nye versioner, så kan du konfigurere pakken `unattended-upgrades` til automatisk at opgradere alle nye pakker hver nat. Dette vil ikke opgradere LTSP-chroot'er.

For at opgradere LTSP-chroot, så kan man bruge `ltsp-chroot apt-get update && ltsp-chroot apt-get upgrade`. På servere med 64-bit skal man tilføje `-a i386` som et argument til `ltsp-chroot`. Det er en god ide at opdatere chroot'en når værtssystemet opdateres.

11.3.2.1.3 WARNING - Reboot required : running kernel = 2.6.32-37.81.0, installed kernel = 2.6.32-38.83.0

Den kørende kerne er ældre end den nyeste installerede kerne, og en genstart er krævet for at aktivere den nyeste installerede kerne. Dette er ofte ret vigtigt, da nye kerner normalt dukker op i debian Edu for at rette sikkerhedsmæssige problemer.

11.3.2.1.4 WARNING: CUPS queue size - 61

Printerkøerne i CUPS har en masse igangværende job. Dette skyldes højst sandsynlig en utilgængelig printer. Deaktiverede printkøer aktiveres hver time på værter som er medlem af netgruppen `cups-queue-autoreenable-hosts`, så for sådanne værter er ingen manuel handling krævet. Printkøerne tømmes hver nat på værter som er medlem af netgruppen `cups-queue-autoflush-hosts`. Hvis en vært har en masse job i deres kø, så overvej at tilføje denne vært til en eller begge af disse netgrupper.

11.3.3 Sitesummary

Sitesummary bruges til at indsamle information fra hver computer og indsende informationen til en central server. Den indsamlede information er tilgængelig i `/var/lib/sitesummary/entries/`. Skripter i `/usr/lib/sitesummary/` er tilgængelige for rapportudarbejdelser.

En simpel rapport fra sitesummary uden nogen detaljer er tilgængelig fra <https://www/sitesummary/>.

Dokumentation for sitesummary er tilgængelig fra <http://wiki.debian.org/DebianEdu/HowTo/SiteSummary>

11.4 Yderligere information om Debian Edu-tilpasninger

Yderligere information om Debian Edu-tilpasninger, der er nyttige for systemadministratorer, kan ses i [hjælpeafsnittet Administration](#) og i [hjælpeafsnittet avanceret administration](#).

12 Opgraderinger

 Før du læser denne opgraderingsvejledning, så bemærk at live opdateringer til dine produktionsservere udføres på egen risiko. **Debian Edu/Skolelinux har ABSOLUT INGEN GARANTI, inden for lovens rammer.**

Læs venligst dette kapitel og kapitlet [Nye funktioner i Buster](#) i denne manual fuldstændig før du forsøger at opgradere.

12.1 Generelle bemærkninger om opgradering

Opgradering af Debian fra en distribution til den næste er normalt ret nemt. Dette gælder desværre endnu ikke for Debian Edu, da vi kraftigt ændrer i konfigurationsfilerne på måder vi ikke burde. (Se Debianfejl [311188](#) for yderligere information.) Opgradering er stadig muligt, men kan kræve noget arbejde.

Generelt er opgradering af serverne sværere end arbejdsstationers opgradering og hovedserveren er den sværeste at opgradere. De diskløse maskiner er nemme, da deres chrootmiljø kan slettes og genskabes, hvis du ikke har ændret det. Hvis du har ændret det, så er chroot'en grundlæggende en arbejdsstationchroot, så den er stadig ret nem at opgradere.

Hvis du ønsker at sikre dig at alt virker som før efter opgraderingen, så skal du teste opgraderingen på et testsystem eller systemer konfigureret på samme måde som dine produktionsmaskiner. Der kan du teste opgraderingen uden risiko og se om alt virker, som det skal.

Husk også at læse informationen om den aktuelle Debian Stable-udgivelse i dennes [installationsmanual](#).

Det kan også være klogt at vente en smule og stadig køre Oldstable i et par uger længere, så at andre kan teste opgraderingen og dokumentere eventuelle problemer de oplever. Udgivelsen Oldstable for Debian Edu vil fortsat modtage understøttelse i en periode efter den næste Stable-udgivelse, men når Debian [standser understøttelse for Oldstable](#), så vil Debian Edu ligeledes stoppe understøttelsen.

12.2 Opgraderinger fra Debian Edu Stretch

 Vær forberedt: Vær sikker på at du har testet opgraderingen fra Stretch i et testmiljø eller har sikkerhedskopier klar til en gendannelse.

Bemærk venligst at den følgende opskrift gælder for standardinstallationen af Debian Edus hovedserver (desktop=xfce, profiler Main-Server, Workstation, LTSP-server). (For et generelt overblik over stretch til buster-opgraderingen, se: <https://www.debian.org/releases/buster/releasenotes>)

Brug ikke X, brug en virtuel konsol, log ind som root.

Hvis apt afslutter med en fejl, så prøv at rette den og/eller køre `apt -f install` og så `apt -y full-upgrade` igen.

12.2.1 Opgrader hovedserveren

- Sikr dig at det nuværende system er opdateret:

```
apt update
apt full-upgrade
```

- Ryd op i pakkemellemlageret:

```
apt clean
```

- Sikr dig at du har nok diskplads. I både `/usr` og `/var` vil omkring 5 GiB ledig plads være krævet midlertidigt. Se [manualkapitlet](#) for yderligere oplysninger.
- Forbered og start opgraderingen til Buster:

```
sed -i 's/stretch/buster/g' /etc/apt/sources.list
export LC_ALL=C          # valgfri (for at få engelske uddata)
apt update
apt purge atftpd         # krævet da tftpd vil blive installeret
apt install libcurl4     # krævet for at installere libcurl3
apt install apache2      # krævet først for at undgå yderligere arbejde senere
apt full-upgrade
```


- apt-list-changes: vær forberedt på at skulle læse en masse NYHEDER; tryk <retur> for at rulle ned, <q> for at forlade tekstfremviseren. Al information vil blive sendt til root, så du kan læse det igen senere (brug *mailx* eller *mutt*).
- Læs al debconf-information omhyggeligt, vælg »bevar den lokalt installeret version« med mindre andet er nævnt nedenfor; i de fleste tilfælde vil et tryk på retur være okay.

- genstart tjenester: Vælg ja (yes).
- ntp: vælg N.
- smb
- dovecot
- grub

- Anvend og juster konfiguration:

```
cf-agent -I -D installation
```

- Hent den nye grafik for Debian Edu Buster:

```
apt install debian-edu-artwork-buster
```

- Aktiver PHP 7.3-understøttelse:

```
apt purge php7.0*  
a2enmod php7.3  
a2enconf php7.3-cgi  
service apache2 restart
```

- Juster Gosa²-adgang (ændret krypteringsmetode):

- backup /etc/gosa/gosa.conf.orig
- erstat den lange (hashet) adgangskode i /etc/gosa/gosa.conf med den korte (vilkårlige) adgangskode fra /etc/gosa/gosa.conf.orig (for både *adminPassword* og *snapshotAdminPassword*)
- remove /etc/gosa/gosa.secrets
- kørs gosa-encrypt-passwords
- kørs service apache2 reload

- Efter genstart, udfør lidt mere oprydning:

```
apt purge linux-image-4.9.0-*  
apt purge linux-headers-4.9.0-*  
apt --purge autoremove
```

- Kontroller om det opgraderede system fungerer:

Genstart; log ind som første bruger og test

- om Gosa² gui fungerer,
- om man kan forbinde til LTSP-klienter og arbejdsstationer
- om man kan tilføje/fjerne et netgruppemedlemskab af et system,
- om man kan sende og modtage intern e-post,
- om man kan håndtere printere,
- og om andre sidespecifikke ting fungerer.

12.2.2 Opgradering af en arbejdsstation

Udfør alle de grundlæggende ting på hovedserveren og uden at gøre tingene der ikke er krævet.

12.2.3 Opgradering af LTSP-chroot'er

Sikr dig at du har nok diskplads. LTSP bruger Network Block Device (NBD). NBD-aftryksfilens størrelse er på cirka 4 GiB (standardinstallation). Hvis aftrykket er opdateret, er endnu 4 GiB for en temporær fil krævet.

Bemærk også at LTSP-arkitekturen var i386 for Stretch. Se nedenfor hvordan en chroot oprettes for 64-bit pc'er (amd64).

```
ltsp-chroot -m -a i386 apt update
ltsp-chroot -m -a i386 apt -y full-upgrade
sed -i 's/stretch/buster/g' /opt/ltsp/i386/etc/apt/sources.list
ltsp-chroot -m -a i386 apt update
ltsp-chroot -m -a i386 apt -y full-upgrade
ltsp-chroot -m -a i386 apt -f install
ltsp-chroot -m -a i386 apt -y full-upgrade
```

- Rydder op:

```
ltsp-chroot -m -a i386 apt --purge autoremove
```

- Opdater LTSP-understøttelse på serversiden:

```
ltsp-update-kernels
ltsp-update-sshkeys
ltsp-update-image
```

For at spare på diskpladsen kan `ltsp-update-image -n` bruges i stedet for; se man `ltsp-update-image`.

12.2.4 Genskabelse af en LTSP-chroot

På LTSP-serverne kan LTSP-chroot også gendannes. Den nye chroot vil stadig understøtte både tynde klienter og diskløse arbejdsstationer. Bemærk venligst: Fra og med Buster er LTSP-chrootarkitekturen den brugt for serversiden.

Fjern `/opt/ltsp/i386` (eller `/opt/ltsp/amd64`, afhængig af din opsætning). Hvis du har nok diskplads, så overvej at lave en sikkerhedskopi.

Se `ltsp-build-client --help` og `ltsp-build-client --extra-help` for yderligere oplysninger om indstillinger. Filen `/etc/ltsp/ltsp-build-client.conf` indeholder nogle nyttige (kommenterede) indstillinger.

Genskab chrooten ved at køre `ltsp-build-client` som root (administrator).

12.2.5 Tilføj yderligere LTSP-chroot for at understøtte 64-bit pc-klienter

Mindst 20 GiB yderligere diskplads på `/opt` er krævet.

- Køb »`ltsp-build-client --arch amd64`« for at oprette chroot- og NBD-aftryk.
- Brug »`ldapvi -ZD '(cn=admin)'`« til at erstatte `i386` med `amd64` (dhcp-udtryk i LDAP for et dedikeret netværk).
- Køb »`service isc-dhcp-server restart`«.
- Rediger `/etc/debian-edu/pxeinstall.conf` (set `ltsparch=amd64`).
- Køb »`debian-edu-pxeinstall`« for at genskabe PXE-menuen.
- Køb »`service nbd-service restart`« for at betjene den nye NBD-fil.

12.3 Opgraderinger fra ældre installationer af Debian Edu/Skolelinux (før Stretch)

For at opgradere fra alle ældre udgivelser, så skal du først opgradere til den Stretch-baserede Debian Edu, før du kan følge instruktionerne anført ovenfor. Instruktioner kan ses i [manualen for Debian Edu Stretch](#) for hvordan der opgraderes til Stretch fra en tidligere udgivelse, Jessie. På samme måde beskriver manualen for Jessie hvordan du opgraderer fra Wheezy.

13 Hjælp

- Hjælp for [generel administration](#)
- Hjælp for [avanceret administration](#)
- Hjælp for [skrivebordet](#)
- Hjælp for [netværksklienter](#)
- Hjælp for [Samba](#)
- Hjælp for [undervisning og læring](#)
- Hjælp for [brugere](#)

14 Hjælp for generel administration

Kapitlerne [Kom i gang](#) og [Vedligeholdelse](#) beskriver hvordan du kommer i gang med Debian Edu og hvordan du udfører grundlæggende vedligeholdelse. Hjælpen i dette kapitel har nogle mere »avancerede« fif.

14.1 Konfigurationshistorik: Følge /etc/ med brug af versionskontrollsystemet Git

Med introduktionen af `etckeeper` i Debian Edu Squeeze (tidligere versioner brugte `etcinsvc`, som blev fjernet fra Debian) bliver alle filer i `/etc/` sporet med [git](#) som et versionskontrollsystem.

Dette gør det muligt at se hvornår en fil tilføjes, ændres og fjernes, samt hvad der har ændres sig hvis filen er en tekstfil. Git-arkivet gemmes i `/etc/.git/`.

Hver time, bliver alle ændringer automatisk optaget, hvilket tillader at konfigurationshistorik kan udtrækkes og gennemses.

For at kige på historikken bruges kommandoen `etckeeper vcs log`. For at kontrollere forskellene mellem to punkter i et tidsforløb, kan en kommando som `etckeeper vcs diff` bruges.

Se resultatet af `man etckeeper` for yderligere information.

Liste over brugbare kommandoer:

```
etckeeper vcs log
etckeeper vcs status
etckeeper vcs diff
etckeeper vcs add .
etckeeper vcs commit -a
man etckeeper
```

14.1.1 Eksempler på praktisk brug

På et netop installeret system, så prøv eventuelt dette for at se alle ændringer udført siden systemet blev installeret:

```
etckeeper vcs log
```

Se hvilke filer der aktuelt ikke overvåges og hvilke som ikke er opdateret:

```
etckeeper vcs status
```

For manuelt at indsende fil, fordi du ikke ønsker at vente op til en time:

```
etckeeper vcs commit -a /etc/resolv.conf
```

14.2 Ændring af størrelse på partitioner

I Debian Edu er alle partitioner udover partitionen `/boot/` på logiske LVM-diskenheder. Med Linuxkerner højere end 2.6.10 er det muligt at udvide partitioner mens de er monteret. Formindskelse af partitioner skal stadig foregå mens partitionen ikke er monteret.

Det er en god ide at undgå at oprette meget store partitioner (over lad os sige 20 GiB), på grund af den tid det tager at køre `fsck` på dem eller at genskabe dem fra sikkerhedskopier hvis behovet skulle opstå. Det er bedre, hvis muligt, at oprette flere små partitioner end en meget stor.

Hjælpeskriptet `debian-edu-fsautoresize` tilbydes for at gøre det nemmere at udvide fulde partitioner. Når det igangsættes læser skriptet konfigurationen fra `/usr/share/debian-edu-config/fsautoresizetab`, `/site/etc/fsautoresizetab` og `/etc/fsautoresizetab`. Skriptet forslår så at udvide partitioner med for lidt ledig plads, jævnfør de regler der er angivet i disse filer. Hvis det køres uden argumenter, vil skriptet kun vise de kommandoer som er krævet for at udvide filsystemet. Argumentet `-n` er krævet for rent faktisk at udføre disse kommandoer for at udvide filsystemet.

Skriptet køres automatisk hver time på alle klienter angivet i netgruppen `fsautoresize-hosts`.

Når partitionen brugt af Squidproxyen ændrer størrelse, skal værdien for mellemlagerstørrelsen i `etc/squid/squid.conf` også opdateres. Hjælpeskriptet `/usr/share/debian-edu-config/tools/squid-update-cachedir` tilbydes for at gøre dette automatisk, kontrol af den aktuelle partitionsstørrelse af `/var/spool/squid/` og konfiguration af Squid til at bruge 80 % af denne som sin størrelse for mellemlageret.

14.2.1 Logisk diskenhedshåndtering

Logisk diskenhedshåndtering (engelsk: Logical Volume Management, forkortet LVM) gør det muligt at ændre størrelse på partitioner mens de er monteret og i brug. Du kan lære mere om LVM i [LVM-hjælp](#).

For at udvide en logisk diskenhed manuelt så fortæller du bare kommandoen `lvextend` hvilken størrelse, du ønsker, at den skal vokse til. For eksempel for at udvide `home0` til 30 GiB, så bruger du de følgende kommandoer:

```
lvextend -L30G /dev/vg_system/skole+tjener+home0
resize2fs /dev/vg_system/skole+tjener+home0
```

For at udvide `home0` med 30 GiB, så indsætter du `»+«` (`-L+30G`)

14.3 Installation af et grafisk miljø på hovedserveren til at bruge GOsa²

Hvis du (sikkert ved et tilfælde) installerede en ren hovedserverprofil og ikke har en klient med en internetbrowser ved hånden, så er det nemt at installere et lille skrivebord på hovedserveren med brug af denne kommandosekvens i en (ikke grafisk) skal med brugeren du oprettede under hovedserverens installation (første bruger):

```
$ sudo apt update
$ sudo apt install education-desktop-xfce lightdm
### efter installation, kørsudo service lightdm start«
### log ind som første bruger
```

14.4 Brug af ldapvi

ldapvi er et værktøj til at redigere LDAP-databasen med et normalt tekstredigeringsprogram på kommandolinjen.

Det følgende skal køres:

```
ldapvi --ldap-conf -ZD '(cn=admin)'
```

Bemærk: ldapvi vil bruge det valgte redigeringsprogram. Ved at køre `export EDITOR=vim` i skallen kan man konfigurere miljøet til at hente en vi-klon som redigeringsprogram.

For at tilføje et LDAP-objekt med ldapvi, så brug objektsekvensens tal med strengen `add` foran det nye LDAP-objekt.

 Advarsel: ldapvi er et meget funktionsrigt værktøj. Vær forsigtig og ødelæg ikke LDAP-databasen, samme advarsel gælder for JXplorer.

14.5 Kerberized NFS

Brug af Kerberos for NFS til at montere hjemmemapper er en sikkerhedsfunktion. Niveauerne *krb5*, *krb5i* og *krb5p* er understøttet (*krb5* betyder Kerberos-godkendelse, *i* står for integritetskontrol og *p* for privatliv, dvs. kryptering); belastningen på både server og arbejdsstation øges med sikkerhedsniveauet, *krb5i* kan være et godt valg.

For nye systemer tilføjet med GOSa² oprettes Kerberos host keytab-filer automatisk.

For at oprette et for et system allerede konfigureret med GOSa², log ind på hovedserveren som root (administrator) og kørs

```
/usr/share/debian-edu-config/tools/gosa-modify-host <værtsnavn> <ip>
```

Bemærk venligst: host keytab-oprettelse er muligt på systemer af typen *arbejdsstationer*, *servere* og *terminaler* men ikke for typerne *netenheder*. LTSP-klienter bruger også *sshfs* til at montere hjemmemapper, så der er intet at gøre for diskløse arbejdsstationer.

14.5.1 Sådan aktiveres det

Hovedserver

- log ind som root
- kørs `ldapvi -ZD '(cn=admin)'`, søg efter `sec=sys` og erstat det med `sec=krb5i`
- rediger `/etc/exports`: udkommenter/juster/kommenter eksisterende poster for `/srv/*`; sikr dig at de ser således ud:

```
/srv/nfs4      gss/krb5i(rw, sync, fsid=0, crossmnt, no_subtree_check)
/srv/nfs4/home0 gss/krb5i(rw, sync, no_subtree_check)
```

- kørs `exportfs -r`
- kørs `exportfs` for at kontrollere om *gss/krb5i* er aktiv for beste poster.

Arbejdsstation

- log ind som root.
- kørs `/usr/share/debian-edu-config/tools/copy-host-keytab`

14.6 Standardskriver

Dette værktøj gør det muligt at angive standardprinteren afhængig af sted, maskine eller gruppe-medlemskab. For yderligere oplysninger, se `/usr/share/doc/standardskriver/README.md`.

Konfigurationsfilen `/etc/standardskriver.cfg` skal være installeret af administratoren, se `/usr/share/doc/standardskriver` for et eksempel.

14.7 JXplorer, en grafisk brugerflade for LDAP

Hvis du foretrækker en grafisk brugerflade til arbejdet med LDAP-databasen, så se pakken `jxplorer`, som installeres som standard. For at få skriveadgang forbindes således:

```
host: ldap.intern
port: 636
Security level: ssl + user + password
User dn: cn=admin,ou=ldap-access,dc=skole,dc=skolelinux,dc=no
```

14.8 ldap-createuser-krb, et kommandolinjeværktøj

`ldap-createuser-krb` er et lille værktøj for kommandolinjen til at oprette LDAP-brugere og angive deres adgangskoder i Kerberos. Den bruges dog hovedsagelig for testformål.

14.9 Brug af stable-updates

Siden udgivelsen af Squeeze i 2011 har Debian inkluderet pakker tidligere vedligeholdt i volatile.debian.org i [stable-updates-programpakken](#).

Selvom du kan bruge `stable-updates` direkte, så er det ikke et krav: `stable-updates` overføres til programpakken `stable` med faste intervaller, når punktudgivelserne er klar, hvilket sker cirka hver anden måned.

14.10 Brug af backports til at installere nyere programmer

Du kører Debian Edu fordi du fortrækker stabiliteten i Debian Edu. Det fungerer bare; der er kun et lille problem: Nogle gange er programmerne noget ældre end du ville ønske. Det er her backports.debian.org kommer ind i billedet.

Backporte er recompilerede pakker fra Debian testing (hovedsagelig) og Debian unstable (kun i nogle få tilfælde, f.eks. sikkerhedsopdateringer), så de vil køre uden nye biblioteker (hvor dette er muligt) på en stabil Debiandistribution såsom Debian Edu. **Vi anbefaler at du udvælger de individuelle backporte som passer til dit behov, og ikke at du bruger alle tilgængelige backporte.**

Brug af backports er nemt:

```
echo "deb http://deb.debian.org/debian/ buster-backports main" >> /etc/apt/sources.list
apt-get update
```

Hvorefter man nemt kan installere pakker fra backported, den følgende kommando vil installere en backported-version for `tuxtype`:

```
apt-get install -t buster-backports tuxtype
```

Backports opdateres automatisk (hvis tilgængelige) ligesom andre pakker. Som det normale arkiv har backports tre afsnit: `main`, `contrib` og `non-free`.

14.11 Opgradering med en cd eller lignede aftryk

Hvis du ønsker at opgradere fra en version til den næste (for eksempel fra Buster 10.1+edu0 til 10.3+edu1) men ikke har internetadgang, kun et fysisk medie, så følg disse trin:

Indsæt cd/dvd/blue-ray/USB-drev og brug kommandoen apt-cdrom:

```
apt-cdrom add
```

For at citere manualsiden apt-cdrom(8):

- apt-cdrom bruges til at tilføje en ny cdrom til APT's liste over tilgængelige kilder. apt-cdrom bestemmer strukturen for disken samt korrektion af flere mulige fejlbrændinger og verificering af indeksfilerne.
- Det er nødvendigt at bruge apt-cdrom til at tilføje cd'er til APT-systemet, det kan ikke gøres manuelt. Derudover skal hver disk i et sæt med flere cd'er indsættes og skannes separat for at tage højde for eventuelle fejlbrændinger.

Kør så disse to kommandoer for at opgradere systemet:

```
apt-get update  
apt-get upgrade
```

14.12 Automatisk oprydning af tilbageværende processer

killer er et Perlskript, som fjerner baggrundsjob. Baggrundsjob er defineret som processer, som tilhører brugere som aktuelt ikke er logget ind på maskinen. Det køres som cronjob hver time.

14.13 Automatisk installatoin af sikkerhedsopgraderinger

unattended-upgrades is a Debian package which will install security (and other) upgrades automatically. If installed, the package is preconfigured to install security upgrades. The logs are available in /var/log/unattended-upgrades/; also, there are always /var/log/dpkg.log and /var/log/apt/.

14.14 Automatisk nedlukning af maskiner om natten

Det er muligt at spare energi og penge ved automatisk at slukke for klientmaskiner om natten og tænde dem igen om morgenen. Pakken vil forsøge at slutte maskinen hver time i perioden fra 16:00 om aftenen, men vil ikke slukke den såfremt den ser ud til at blive brugt. Pakken vil forsøge at give BIOS'en besked om at tænde maskinen fra 06:30 ved at sende pakkerne wake-on-lan. Disse tidspunkter kan ændres i crontabs for individuelle maskiner.

Der bør foretages nogle overvejelser når dette sættes op:

- Klienterne bør ikke lukkes ned når nogen bruger dem. Dette sikres ved at kontrollere uddata fra who, og som et specielt tilfælde, kontrol af at LDM ssh-forbindelseskommandoen virker med LTSP tynde klienter.
- For at undgå at relæet går, er det en god ide at alle klienterne ikke tænder på samme tidspunkt.
- Der er to forskellige metoder tilgængelige for at vække klienter. En af disse bruger en BIOS-funktion og kræver et fungerende og korrekt ur på maskinen, samt et bundkort og BIOS-version understøttet af nvram-wakeup; den anden metode kræver at klienter har understøttelse for wake-on-lan, og at serveren kender til alle klienterne der skal startes op.

14.14.1 Sådan sættes shutdown-at-night (nedlukning om natten) op

På klienter som bør slukkes om natten, ændr `/etc/shutdown-at-night/shutdown-at-night`, eller tilføj værtsnavnet (dvs. uddata fra »`uname -n`« på klienten) til netgruppen »shutdown-at-night-hosts«. Tilføjelse af værter til netgruppen i LDAP kan udføres med brug af internetworkværktøjet `GOsa`². Klienterne skal måske have wake-on-lan konfigureret i BIOS'en. Det er også vigtigt at omskiftere og routere brugt mellem serveren for wake-on-lan og klienterne videresender WOL-pakkerne til klienterne selvom klienterne er slukket. Nogle omskiftere fejler i at videresende pakker til klienter som mangler i ARP-tabellen på omskifteren, og dette blokerer WOL-pakkerne.

For at aktivere wake-on-lan på serveren, så tilføj klienterne til `/etc/shutdown-at-night/clients`, med en linje per klient, IP-adresse først, efterfulgt af MAC-adresse (ethernetadresse), adskilt af et mellemrum; eller opret et skript `/etc/shutdown-at-night` for løbende at oprette en liste over klienter.

Her er et eksempel `/etc/shutdown-at-night/clients-generator` for brug med `sitesummary`:

```
#!/bin/sh
PATH=/usr/sbin:$PATH
export PATH
sitesummary-nodes -w
```

Et alternativ hvis netgruppen bruges til at aktivere shutdown-at-night på klienter er dette skript som bruger netgruppeværktøjet fra pakken `ng-utils`:

```
#!/bin/sh
PATH=/usr/sbin:$PATH
export PATH
netgroup -h shutdown-at-night-hosts
```

14.15 Tilgå Debian-Edu-servere placeret bag en brandmur

For at tilgå maskiner bag en brandmur fra internettet, så overvej at installere pakken `autossh`. Den kan bruges til at opsætte en SSH-tunnel til en maskine på internettet, som du har adgang til. Fra den maskine, kan du tilgå serveren bag brandmuren via SSH-tunnelen.

14.16 Installation af yderligere tjenestemaskiner for spredning af belastningen fra hovedserveren

I standardinstallationen kører alle tjenester på hovedserveren tjener. For at gøre det enklere at flytte nogle til andre maskiner, er der en *minimal* installationsprofil tilgængelig. Installation med denne profil vil føre til en maskine, som er en del af Debian Edu-netværket, men som ikke har nogen tjenester kørende (endnu).

Dette er de krævede trin for at opsætte en maskine dedikeret til udvalgte tjenester:

- installer profilen *minimal* med opstartsindstillingen *debian-edu-expert*
- installer pakkerne for tjenesten
- konfigurer tjenesten
- deaktivere tjenesten på hovedserveren
- opdater DNS (via LDAP/`GOsa`² på hovedserveren)

14.17 Hjælp fra wiki.debian.org

RETMIG: Artiklerne fra <http://wiki.debian.org/DebianEdu/HowTo/> er enten bruger- eller udviklerspecifikke. Lad os flytte de brugerspecifikke artikler herover (og slette dem der)! (men spørg først forfatterne (se historikken for disse sider for at finde dem) om de er indforstået med flytningen af artiklen og udgivelse af den under GPL.)

- <http://wiki.debian.org/DebianEdu/HowTo/AutoNetRespawn>
- <http://wiki.debian.org/DebianEdu/HowTo/BackupPC>
- <http://wiki.debian.org/DebianEdu/HowTo/ChangeIpSubnet>
- <http://wiki.debian.org/DebianEdu/HowTo/SiteSummary>
- http://wiki.debian.org/DebianEdu/HowTo/Squid_LDAP_Authentication

15 Avanceret administration - hjælp

I dette kapitel er avancerede administrationsopgaver beskrevet.

15.1 Brugertilpasninger med GOsa²

15.1.1 Opret brugere i årsgrupper

I dette eksempel ønsker vi at oprette brugere i årsgrupper, med fælles hjemmemapper for hver gruppe (home0/2014, home0/2015 etc.). Vi ønsker at oprette brugerne med csv-import.

(som root på hovedserveren)

- Lav de nødvendige årsgruppemapper

```
mkdir /skole/tjener/home0/2014
```

(som første bruger i Gosa)

- Afdeling

Hovedmenu: gå til »Directory structure«, klik på afdeling »Students«. Feltet »Base« skal vise »/Students«. Fra rullegardinet »Actions« vælges »Create«/»Department«. Udfyld værdierne for Navn (2014) og beskrivelsesfelterne (studenter der graduerer i 2014), lav basisfeltet være uændret (skal være »/Students«). Gem ved at klikke på »Ok«. Nu skal afdeling (2014) være vist oppe under /Students. Klik på den.

- Gruppe

Vælg »Grupper« fra hovedmenuen; »Actions«/Create/Group. Indtast gruppenavn (lad »Base« være uændret, skal være /Students/2014) og klik på afkrydsningsboksen til venstre for »Samba group«. »Ok« for at gemme den.

- Skabelon

Vælg »brugere« fra hovedmenuen. Ændr til »Students« i basisfeltet. En post NewStudent skal vise sig, klik på den. Dette er skabelonen »students«, ikke en rigtig bruger. Da du skal oprette en sådan skabelon (for at bruge csv-import til din struktur) baseret på denne, så bemærk alle poster der viser sig i fanebladene Generic, POSIX og Samba, tag eventuelt skærbilleder så du har information klar til den nye skabelon.

Gå nu til /Students/2014 i basisfeltet; vælg Create/Template og udfyld med dine ønskede værdier, først det generiske faneblad (tilføj også din nye 2014-gruppe under Group Membership.), tilføj så POSIX- og Sambakonto.

- Importbrugere

Vælg din nye skabelon under udførelse af csv-import; det anbefales at teste den med nogle få brugere.

15.2 Andre brugertilpasninger

15.2.1 Oprette mapper i hjemmemapperne for alle brugere

Med dette skript kan administratoren oprette en mappe i hver brugers hjemmemappe og angive adgangsrettigheder og ejerskab.

I eksemplet vist nedenfor med gruppe=lærere (group=teachers) og rettigheder=2770 kan en bruger indlevere en opgave ved at gemme filen i mappen »assignments« (opgaver) hvor lærere har fået skriveadgang så de kan lave kommentarer.

```
#!/bin/bash
home_path="/skole/tjener/home0"
shared_folder="assignments"
permissions="2770"
created_dir=0
for home in $(ls $home_path); do
    if [ ! -d "$home_path/$home/$shared_folder" ]; then
        mkdir $home_path/$home/$shared_folder
        chmod $permissions $home_path/$home/$shared_folder
        #set the right owner and group
        #username = "group name" = "folder name"
        user=$home
        group=teachers
        chown $user:$group $home_path/$home/$shared_folder
        ((created_dir+=1))
    else
        echo -e "the folder $home_path/$home/$shared_folder findes allerede.\n"
    fi
done
echo "$created_dir mapper er blevet oprettet"
```

15.2.2 Nem adgang til USB-drev og cd-rom'er/dvd'er

Når brugere indsætter et USB-drev eller en dvd/cdrom til en (diskløs) arbejdsstation, så vises et pop op-vindue på samme måde som i enhver anden normal installation.

Når brugere indsætter et USB-drev eller en dvd/cdrom i en tynd klient, så er der kun et påmindelsesvindue, der vises i et par sekunder. Mediet monteres automatisk og det kan tilgås ved at gå til mappen /media/\$user. Dette er ret så svært for mange uerfarne brugere.

Det er muligt at vise den normale KDE »Plasma«-filhåndtering Dolphin hvis KDE »Plasma« (eller LDXE, såfremt installeret parallelt med KDE »Plasma«) er i brug som skrivebordsmiljø. For at konfigurere dette, så kørs /usr/share/debian-edu-config/lt.enable på terminalserveren. (Når der bruges GNOME, så vil enhedsikoner blive placeret på skrivebordet hvilket giver nem adgang).

Derudover kan det følgende skript bruges til at oprette den symbolske henvisning »media« for alle brugere i deres hjemmemappe for nem adgang til USB-drev, cdrom/dvd eller hvad for et medie som nu tilfældigvis er tilsluttet til den tynde klient. Dette kan være nyttigt, hvis brugere ønsker at redigere filer direkte på deres tilsluttede medie.

```
#!/bin/bash
home_path="/skole/tjener/home0"
shared_folder="media"
permissions="775"
created_dir=0;
for home in $(ls $home_path); do
    if [ ! -d "$home_path/$home/$shared_folder" ]; then
        ln -s /media/$home $home_path/$home/$shared_folder
        ((created_dir+=1))
    else
        echo -e "mappen $home_path/$home/$shared_folder findes allerede.\n"
    fi
done
```

```
done
echo "$created_dir mapper er blevet oprettet"
```

15.2.2.1 En advarsel om flytbart medie på LTSP-servere

 Advarsel: Når isat en LTSP-server så giver USB-drev og andre eksterne medier pop op-besked på eksterne LTSP-klienter. Hvis eksterne brugere accepterer pop op'en eller bruger pmount fra konsollen, så kan de endda montere de flytbare enheder og tilgå filerne.

15.3 Brug en dedikeret lagerserver

Benyt disse trin til at opsætte en dedikeret lagerserver for brugernes hjemmemappe og muligvis andre data.

- Tilføj et nyt system af typen server med GOsa² som beskrevet i kapitlet **Kom i gang** i denne manual.
  - Dette eksempel bruger »nas-server.intern« som servernavn. Når først »nas-server.intern« er konfigureret, så kontroller om NFS-eksportstederne på den nye lagerserver eksporteres til de relevante undernet eller maskiner:

```
root@tjener:~# showmount -e nas-server
Export list for nas-server:
/storage          10.0.0.0/8
root@tjener:~#
```

her får alt på backbone-netværket adgang til /storage-eksport. (Dette kan begrænses til netgroup-medlemsskab eller enkelte IP-adresser for at begrænse NFS-adgang som det gøres i tjener:/etc/exports-filen).

- Tilføj automount-information om »nas-server.intern« i LDAP for at alle klienter automatisk monterer den nye eksport ved forespørgsel.
    - Dette kan ikke gøres med GOsa², da et modul for automatisk montering mangler. I stedet kan du bruge ldapvi og tilføje de krævede LDAP-objekter med et redigeringsprogram.
- ldapvi --ldap-conf -ZD '(cn=admin)' -b ou=automount,dc=skole,dc=skolelinux,dc=no
- Når redigeringsprogrammet viser sig, så tilføj LDAP-objekterne i bunden af dokumentet. (»&«-delen i det sidste LDAP-objekt er et jokertegn, der matcher alt »nas-server.intern« eksporterer, hvilket fjerner behovet for at opremse individuelle monteringspunkter i LDAP).

```
add cn=nas-server,ou=auto.skole,ou=automount,dc=skole,dc=skolelinux,dc=no
objectClass: automount
cn: nas-server
automountInformation: -fstype=autofs --timeout=60 ldap:ou=auto.nas-server,ou= ↵
    automount,dc=skole,dc=skolelinux,dc=no

add ou=auto.nas-server,ou=automount,dc=skole,dc=skolelinux,dc=no
objectClass: top
objectClass: automountMap
ou: auto.nas-server

add cn=/,ou=auto.nas-server,ou=automount,dc=skole,dc=skolelinux,dc=no
objectClass: automount
cn: /
automountInformation: -fstype=nfs,tcp,rsize=32768,wsiz=32768,rw,intr,hard,nodev, ↵
    nosuid,noatime nas-server.intern:/&
```

- Tilføj de relevante punkter i tjener.intern:/etc/fstab, da tjener.intern ikke bruger automount til at undgå monteringsloop:
  - Opret monteringsmapperne med mkdir, rediger »/etc/fstab« på passende vis og kørs mount -a for at montere de nye ressourcer.

- Aktiver adgang i tilfælde af at diskløse arbejdsstationer bruges. Dette er et specielt tilfælde, da sshfs bruges is tædet for NFS og automount:
  - Opret monteringspunktstmapperne i den diskløse LTSP-klients root (standard `/opt/ltsp/i386/`). Tilføj en linje indeholdende »LOCAL_APPS_EXTRAMOUNTS=/storage« til `/opt/ltsp/i386/etc/lts.conf` (eksempel). Opret en henvisning i hver brugers hjemmemappe såsom »ln -s /storage Storage« for at hjælpe brugere med af inde ressourcerne.

Nu bør brugere kunne tilgå filerne på »nas-server.intern« direkte bare ved at besøge mappen »/tjener/nas-server/storage/« via ethvert program på enhver arbejdsstation, LTSP-klient eller LTSP-server og besøge `~/Storage` i tilfælde af at en diskløs LTSP-klient anvendes.

15.4 Begræns ssh-logindgang

Der er flere måder at begrænse ssh-logind, nogle er vist her.

15.4.1 Opsætning uden LTSP-klienter

Hvis ingen LTSP-klienter bruges er en simpel løsning at oprette en ny gruppe (`sshusers`) og at tilføje linjen til maskinens `/etc/ssh/sshd_config`-fil. Kun medlemmer af gruppen `sshusers` vil have tilladelse til at benytte ssh for at få adgang til maskinen.

Håndtering af denne opsætning med GOsa er meget simpel:

- Opret en gruppe `sshusers` på basisniveau (hvor allerede andre sytemhåndteringsrelaterede grupper såsom `gosa-admins` bliver vist).
- Tilføj brugere til den nye gruppe `sshusers`.
- Tilføj `AllowGroups sshusers` til `/etc/ssh/sshd_config`.
- Kør `service ssh restart`

15.4.2 Opsætning med LTSP-klienter

Standardopsætningen for LTSP-klienten bruger ssh-forbindelser til LTSP-serveren. Så en anden fremgangsmåde ved brug af PAM er krævet.

- Aktiver `pam_access.so` i LTSP-serverens `/etc/pam.d/sshd`-fil.
- Konfigurer `/etc/security/access.conf` så forbindelser for (prøve) brugerne `alice`, `jane`, `bob` og `john` er tilladt fra overalt og for alle andre brugere alene fra de interne netværk ved at tilføje disse linjer:

```
+ : alice jane bob john : ALL
+ : ALL : 10.0.0.0/8 192.168.0.0/24 192.168.1.0/24
- : ALL : ALL
#
```

Hvis kun dedikerede LTSP-servere anvendes, kan `10.0.0.0/8`-netværket droppes for at deaktivere intern ssh-logindgang. Bemærk: En person som tilslutter sin boks i de dedikerede LTSP-klientnetværk vil også få ssh-adgang til LTSP-serverne.

15.4.3 En bemærkning vedrørende mere komplekse opsætninger

Hvis LTSP-klienter blev tilføjet til backbone-netværket `10.0.0.0/8` (kombiserver eller LTSP-klyngeopsætning) er tingene endnu mere kompliceret og måske kan kun en sofistikeret DHCP-opsætning (i LDAP), der kontrollerer vendor-class-identificer sammen med passende PAM-konfiguration tillade en deaktivering af intern ssh-logind.

16 Hjælp for skrivebordet

16.1 Opsæt et skrivebordsmiljø med flere sprog

For at understøtte flere sprog skal disse kommandoer afvikles:

- Kør `dpkg-reconfigure locales` (som root) og vælg sprogene (UTF-8-varianten).
- Kør disse kommandoer som root for at installere de relevante pakker:

```
apt update
/usr/share/debian-edu-config/tools/install-task-pkgs
/usr/share/debian-edu-config/tools/improve-desktop-l10n
```

Users will then be able to choose the language via the LightDM display manager before logging in; this applies to Xfce, LXDE and LXQt. GNOME and KDE both come with their own internal region and language configuration tools, use these. MATE uses the Arctica greeter on top of Lightdm without a language chooser. Run `apt purge arctica-greeter` to get the stock Lightdm greeter.

Hvis LTSP-diskløse klienter bruges skal de ovenstående trin også udføres inden i LTSP-chroot'en. LDM understøtter alle skrivebordsmiljøer. Brug først *Præferencer* for at vælge sproget, log så ind.

16.2 Afspilning af dvd'er

`libdvdcss` er krævet for at afspille de fleste kommercielle dvd'er. Af juridiske årsager er programmet ikke inkluderet i Debian (Edu). Hvis det er lovligt for dig at bruge programmet, så kan du bygge dine egne lokale pakker via Debianpakken `libdvd-pkg`; sikr dig at `contrib` er aktiveret i `/etc/apt/sources.list`.

```
apt update
apt install libdvd-pkg
```

Svar på `debconf`-spørgsmålene, kør så `dpkg-reconfigure libdvd-pkg`.

16.3 Håndskrevne skrifttyper

Pakken `fonts-linux` (som installeres som standard) installerer skrifttypen »Abecedario« som er en pæn håndskrevet skrifttype for børn. Skrifttypen har flere varianter, som kan bruges af børn: prikket og med linjer.

17 Hjælp for netværsklienter

17.1 Introduktion til tynde klienter og diskløse arbejdsstationer

Standard for nye Debian Edu Buster-installationer: LTSP-klienter bruger den samme arkitektur som LTSP-serveren, dvs. 64-bit pc (a.k.a. amd64) eller 32-bit pc (a.k.a. i386).

Husk at bruge den korrekte arkitektur for alle kommandoer nævnt nedenfor.

En generisk terminologi for både tynde klienter og diskløse arbejdsstationer er *LTSP-klient*. **LTSP står for Linux Terminal Server Project.**

Tynd klient

En opsætning som tynd klient gør det muligt for en ordinær pc at fungere som en (X-)terminal, hvor alle programmer kører på LTSP-serveren. Dette betyder at denne maskine starter op via PXE uden at bruge en lokal klients harddisk.

Diskløs arbejdsstation

En diskløs arbejdsstation kører alle programmer lokalt. Klientmaskinerne igangsættes direkte fra LTSP-serveren uden en lokal harddisk. Programmer administreres og vedligeholdes på LTSP-serveren, men den kører på den diskløse arbejdsstation. Hjemmemapper og systemopsætning gemmes også på serveren. Diskløse arbejdsstationer er en glimrende måde at genbruge ældre (men funktionsrigt) udstyr med den same lave vedligeholdelsesomkostning som tynde klienter.

LTSP definerer 320 MB som minimum for RAM for diskløse arbejdsstationer. Hvis mængden af RAM er mindre, vil maskinen starte op som tynd klient. Den forbundne LTSP-parameter er `FAT_RAM_THRESHOLD` med standardværdien 300. Så hvis (for eksempel) klienterne kun skal starte op som diskløse arbejdsstationer, hvis de har 1 GB RAM så tilføj `FAT_RAM_THRESHOLD=1000` til `lts.conf` (eller angiv dette i LDAP). Til forskel fra arbejdsstationer, kan diskløse arbejdsstationer køre uden behov for at tilføje dem med `GOsa2`, da LDM bruges til logind og forbindelse til LTSP-serveren.

LTSP-klientfirmware

Opstart af LTSP-klient vil fejle, hvis klientens netværkskort kræver firmware der ikke er fri. En PXE-installation kan bruges til at fejlsøge problemer med netstart af en maskine; hvis Debians installationsprogram brokker sig over en manglende `XXX..bin`-fil så skal firmware, der ikke er fri, tilføjes til `initrd`'en brugt af LTSP-klienter.

I dette tilfælde så kør de følgende kommandoer på en LTSP-server.

```
# Indhent først information om firmwarepakker
apt-get update && apt-cache search ^firmware-

# Bestem hvilken pakke der skal installeres for netværkskortene.
# De vil sikkert være firmware-linux-nonfree
# Tingene skal have effekt i LTSP-chroot'et eller arkitekturen amd64.
ltsp-chroot -a amd64 apt-get update
ltsp-chroot -d -a amd64 apt-get -y -q install <pakkenavn>

# kopier den nye initrd til serverens tftboot-mappe og opdater NBD-aftrykket.
ltsp-update-kernels
ltsp-update-image
```

Som et kortere alternativ - installation af al tilgængelig firmware og opdatering af tftboot-mappen - kan du køre:

```
/usr/share/debian-edu-config/tools/ltsp-addfirmware
```

17.1.1 LTSP-klienttypemarkering

Hver LTSP-server har to ethernetkort: Et konfigureret i hovedundernettet 10.0.0.0/8 (som deles med hovedserveren), og en anden der udgør et lokalt undernet 192.168.0.0/24 (et adskilt undernet for hver LTSP-server).

På hovedundernettet tilbydes den fuldstændige PXE-menu; det separate undernet for hver LTSP-server tillader kun markering af diskløse og tynde LTSP-klienter.

Med brug af hovedmenuen for PXE på hovedundernettet 10.0.0.0/8 kan en maskine startes som en diskløs arbejdsstation eller tynd klient. Som standard vil klienter i det separate undernet 192.168.0.0/24 køre som diskløse arbejdsstationer, hvis mængden af RAM er tilstrækkelig. Hvis alle klienter i dette LTSP-klientundernet skal køre som tynde klienter, skal det følgende udføres.

```
(1) Åbn filen /opt/ltsp/amd64/etc/ltsp/update-kernels.conf med et
redigeringsprogram og erstat linjen
CMDLINE_LINUX_DEFAULT="init=/sbin/init-ltsp quiet"
med
CMDLINE_LINUX_DEFAULT="init=/sbin/init-ltsp LTSP_FATCLIENT=False quiet"
(2) Køb »ltsp-chroot -a amd64 /usr/share/ltsp/update-kernels«
(3) Køb »ltsp-update-kernels«
(4) Køb »ltsp-update-image«
```

17.2 Konfiguration af PXE-menuen

PXE-konfigurationen oprettes ved at bruge skriptet `debian-edu-pxeinstall`. Den tillader at nogle indstillinger overskrives ved at tilføje en fil `/etc/debian-edu/pxeinstall.conf` med erstatningsværdier.

17.2.1 Konfiguration af PXE-installationen

PXE-installationsindstillingen er som standard tilgængelig for alle som kan PXE-opstarte en maskine. For at adgangsbeskytte PXE-installationsindstillingerne kan en fil `/var/lib/tftpboot/menupassword.cfg` oprettes med et indhold der ligner det følgende:

```
MENU PASSWD $4$NDk00TUzNTQ1NTQ5$7d6KvA1VCJKRKcijtVSPfveuWPM$
```

Hash for adgangskoden skal erstattes med en MD5-hash for den ønskede adgangskode.

PXE-installationen vil arve sproget, tastaturlayout og spejlindstillinger fra opsætningen brugt under installation af hovedserveren, og de andre spørgsmål der bliver spurgt om under installation (profil, popcon-deltagelse, partitionering og adgangskode for root). For at undgå disse spørgsmål, kan filen `/etc/debian-edu/www/debian-edu-install.dat` ændres så den indeholder prævalgte svar for `debconf`-værdier. Nogle eksempler på tilgængelige `debconf`-værdier har allerede kommentarer i `/etc/debian-edu/www/debian-edu-install.dat`. Dine ændringer vil gå tabt så snart at `debian-edu-pxeinstall` bruges til at genskabe PXE-installationsmiljøet. For at vedhæfte `debconf`-værdier til `/etc/debian-edu/www/debian-edu-install.dat` under genskabelse med `debian-edu-pxeinstall`, så tilføj filen `/etc/debian-edu/www/debian-edu-install.dat.local` med dine yderligere `debconf`-værdier.

Yderligere information om ændring af PXE-installationer kan findes i kapitlet [Installation](#).

17.2.2 Tilføjelse af et tilpasset arkiv for PXE-installationer

For at tilføje et tilpasset arkiv, så tilføj noget som `/etc/debian-edu/www/debian-edu-install.dat.local`:

```
#tilføj skolens projekters lokale arkiv
d-i apt-setup/local1/repository string http://example.org/debian stable main ↔
    contrib non-free
d-i apt-setup/local1/comment string Example Software Repository
d-i apt-setup/local1/source boolean true
d-i apt-setup/local1/key string http://example.org/key.asc
```

og kørså `/usr/sbin/debian-edu-pxeinstall` en gang.

17.2.3 Ændring af PXE-menuen på en kombineret (hoved og LTSP) server

PXE-menuen tillader netværksoptart af LTSP-klienter, installationsprogrammet og andre alternativer. Filen `/var/lib/tftpboot/p` bruges som standard hvis ingen andre filer i den mappe matcher klienten, og ud af boksen er sat til at henvise til `/var/lib/tftpboot/debian-edu/default-menu.cfg`.

Hvis alle klienter skal opstarte som diskløse arbejdsstationer i stedet for at få den fulde PXE-menu, så kan dette implementeres ved at ændre den symbolske henvisning:

```
ln -s /var/lib/tftpboot/debian-edu/default-diskless.cfg /var/lib/tftpboot/pxelinux.cfg/ ↔
    default
```

Hvis alle klienter skal opstarte som tynde klienter i stedet for, så ændr den symbolske henvisning på følgende måde:

```
ln -s /var/lib/tftpboot/debian-edu/default-thin.cfg /var/lib/tftpboot/pxelinux.cfg/default
```

Se også PXELINUX-dokumentationen på <http://syslinux.zytor.com/wiki/index.php/PXELINUX>.

17.2.4 Separat hoved- og LTSP-server

På grund af ydelsen og sikkerhedsmæssige overvejelser kan det være ønskværdigt at opsætte en separat hovedserver, som ikke fungerer som en LTSP-server.

For at lade ltspserver00 betjene diskløse arbejdsstationer på hovednetværket (10.0.0.0/8), når hovedserveren ikke er en kombineret server, så følg disse trin:

- kopier mappen ltsp fra /var/lib/tftpboot på ltspserver00 til den samme mappe på hovedserveren.
- kopier /var/lib/tftpboot/debian-edu/default-diskless.cfg til den samme mappe på hovedserveren.
- rediger /var/lib/tftpboot/debian-edu/default-diskless.cfg så den bruger den samme IP-adresse for ltspserver00; det følgende eksempel bruger 10.0.2.10 for IP-adressen for ltspserver00 på hovednetværket:

```
DEFAULT ltsp/amd64/vmlinuz initrd=ltsp/amd64/initrd.img nfsroot=10.0.2.10:/opt/ltsp/amd64 ↵
init=/sbin/init-ltsp boot=nfs ro quiet ipappend 2
```

- sæt den symbolske henvisning i /var/lib/tftpboot/pxelinux.cfg på hovedserveren til at pege på /var/lib/tftpboot/debian-edu/default-diskless.cfg

Som et alternativ kan du bruge ldapvi, søg efter »next server tjener« og erstat tjener med ltspserver00.

17.2.5 Brug et andet LTSP-klientnetværk

192.168.0.0/24 er standardnetværk for LTSP-klienten hvis en maskine installeres via LTSP-profilen. Hvis en masse LTSP-klienter bruges eller hvis forskellige LTSP-klienter skal betjene både i386- og amd64-chrootmiljøer kan det andet prækonfigurerede netværk 192.168.1.0/24 også anvendes. Rediger filen /etc/network/interfaces og juster eth1-indstillingerne. Brug ldapvi eller et andet LDAP-redigeringsprogram til at inspicere DNS- og DHCP-konfigurationen.

17.2.6 Tilføj LTSP-chroot til at understøtte 32-bit pc-klienter

I tilfælde af at LTSP-server og chroot er 64-bit pc, er det stadig muligt at understøtte ældre 32-bit systemer. Mindst 20 GiB yderligere diskplads på /opt vil være krævet.

- Kør `ltsp-build-client --arch i386` for at oprette chroot og NBD-aftryk.
- Brug `ldapvi -ZD '(cn=admin)'` til at erstatte amd64 med i386 (dhcp-udtryk i LDAP for et dedikeret netværk).
- Kør `service isc-dhcp-server restart`
- Kør `service nbd-server restart` for at betjene den nye NBD-fil.

17.3 Ændre netværksopsætning

Pakken debian-edu-config indeholder et værktøj, som hjælper med at ændre netværket 10.0.0.0/8 til noget andet. Se eventuelt /usr/share/debian-edu-config/tools/subnet-change. Det er lavet for brug lige efter installationen på hovedserveren, for at opdatere LDAP og andre filer, som skal redigeres for at ændre undernettet.

 Bemærk at et skifte til en af undernettene allerede brugt andetsteds i Debian Edu ikke vil fungere. 192.168.0.0/24 og 192.168.1.0/24 er allerede opsat som det tynde klient-netværk. Et skifte til disse undernet vil kræve manuel redigering af konfigurationsfilerne for at fjerne duplikate punkter.

Der er ingen nem måde at ændre DNS-domænenavnet. Ændring af navnet vil kræve ændringer til både LDAP-strukturen og flere filer i filsystemet for hovedserveren (tjener.intern). At gøre dette vil også kræve ændringer til LDAP og filer i hovedserveren og filsystemet for klienten. I begge tilfælde skal Kerberosopsætningen også ændres.

17.4 LTSP i detaljer

17.4.1 LTSP-klientkonfiguration i LDAP (og `lts.conf`)

For at konfigurere specifikke LTSP-klienter med specielle funktioner, kan du tilføje indstillinger i LDAP eller redigere filen `/opt/ltsp/amd64/etc/lts.conf`. Bemærk venligst at `ltsp-update-image` skal afvikles hver hver ændring til `lts.conf`. Aftryksopdateringen er ikke krævet hvis `lts.conf` kopieres til mappen `/var/lib/tftpboot/ltsp/amd64/`.

 Vi anbefaler at konfigurere klienter i LDAP (og ikke direkte redigere `lts.conf`, konfigurationsinternetformularer for LTSP er dog aktuelt ikke tilgængelige i GOSa², du skal bruge en ren LDAP-browser eller `ldapvi`), da dette gør det muligt at tilføje og/eller erstatte LTSP-servere uden at miste (eller skulle omgøre) konfiguration.

Standardværdien i LDAP er defineret i LDAP-objektet `cn=ltspConfigDefault,ou=ltsp,dc=skole,dc=skolelinux,dc=no` med brug af attributten `ltspConfig`. Der kan også tilføjes værtsspecifikke punkter i LDAP.

Kør man `lts.conf` for at se tilgængelige konfigurationsindstillinger (se `/usr/share/doc/ltsp/LTSPManual.html` for detaljerede informationer om LTSP).

Standardværdierne er defineret under `[default]`; for at konfigurere en klient, så angiv den i form af dens MAC-adresse eller IP-adresse således: `[192.168.0.10]`.

Eksempel: For at en tynd klient `ltsp010` skal bruge opløsningen `1280x1024`, så tilføj for eksempel dette:

```
[192.168.0.10]
X_MODE_0 = 1280x1024
X_HORZSYNC = "60-70"
X_VERTREFRESH = "59-62"
```

et sted under standardindstillingerne.

For at fremtvinge brug af en specifik xserver på en LTSP-klient, så angiv variabelen `XSERVER`. For eksempel:

```
[192.168.0.11]
XSERVER = nvidia
```

Hvis en tynd klient viser en sort skærm, så kan brug af en specifik farvedybde måske hjælpe. For eksempel:

```
[192.168.0.12]
X_COLOR_DEPTH=16
```

Afhængig af hvilke ændringer du udfører, kan det være nødvendigt at genstarte klienten.

For at bruge IP-adresser i `lts.conf` så skal du tilføje MAC-adressen for klienten til din DHCP-server. Ellers skal du bruge MAC-adressen for klienten direkte i filen `lts.conf`.

17.4.2 Tving alle LTSP-klienter til at bruge LXDE som standardskrivebordsmiljø

Sikr dig at LXDE er installeret på LTSP-serveren; tilføj så disse linjer nedenfor `[default]` i »`lts.conf`«:

```
LDM_SESSION=LXDE
LDM_FORCE_SESSION=true
```

17.4.3 Automatisk indlæsning af krivebord

Dette værktøj forhåndsindlæser Skrivebordsmiljøet (og programmer efter dit valg). Det er kun nyttigt for diskøse klienter. Opsætningen er sidespecifik, også nogle tekniske evner er krævet.

- Læs om det: `kør ltsp-chroot cat /usr/share/doc/desktop-autoloader/README.Debian`

Mindst to filer skal redigeres. Tilgængelige `<editor>`-valg er: `vi`, `nano`, `mcedit`.

- Kør `ltsp-chroot <editor> /etc/cron.d/desktop-autoloader`
- kør `ltsp-chroot <editor> /etc/default/desktop-autoloader`

Hvis opsætningen er færdig, opdater NBD-aftrykket ved at køre `ltsp-update-image` og test den.

17.4.4 Belastningsudligning for LTSP-servere

17.4.4.1 Del 1

Det er muligt at opsætte klienter, så de kan forbinde til en af flere LTSP-servere og dermed fordele belastningen. Dette gøres ved at tilbyde `/opt/ltsp/amd64/usr/share/ltsp/get_hosts` som et skript, der udskriver en af flere servere som LDM kan forbinde til. Derudover skal hver LTSP-chroot inkludere SSH-værtsnøglen for hver af serverne.

Du skal først vælge en LTSP-server, som skal fungere som en server til belastningsudjævning. Alle klienterne vil PXE-opstarte fra denne server og indlæse aftrykket for Skolelinux. Efter at aftrykket er indlæst, vælger LDM hvilken server der skal forbindes til ved at bruge skriptet »`get_hosts`«. Hvordan dette gøres kan du beslutte senere.

Serveren til belastningsudjævning skal annonceres til klienterne som »next-serveren« via DHCP. Da DHCP-konfiguration er i LDAP, skal ændringer udføres der. Brug `ldapvi --ldap-conf -ZD '(cn=admin)'` for at redigere det passende punkt i LDAP. (Indtast hovedserverens rootadgangskode når der spørges efter den; hvis VISUAL ikke er angivet, vil standardredigeringsprogrammet være nano). Søg efter en linje der indeholder `dhcpStatements: next-server` tjener. Next-server skal være IP-adressen eller værtsnavnet for serveren du vælger skal forestå belastningsudjævning. Hvis du bruger værtsnavn, skal du have en fungerende DNS. Husk at genstarte DHCP-tjenesten.

Nu skal du flytte dine klienter fra netværket 192.168.0.0 til netværket 10.0.0.0; tilslutte dem til hovednetværket i stedet for netværket tilsluttet LTSP-serverens andet netværkskort. Dette skyldes, at du ved at bruge belastningsudjævning har brug for, at klienterne kan tilgå serveren valgt af LDM direkte. Hvis du efterlader dine klienter på netværket 192.168.0.0, så vil al trafik fra klienten gå igennem den server, før den når den valgte LDM-server.

17.4.4.2 Del 2

Nu skal du lave et skript af typen »`get_hosts`«, som opretter en liste over servernavne for LDM at forbinde til. Parameteren `LDM_SERVER` overskriver dette skript. Som konsekvens skal denne parameter ikke defineres hvis `get_hosts` ikke skal bruges. Skriptet `get_hosts` skriver på standardud hver servers IP-adresse eller værtsnavn, i vilkårlig rækkefølge.

Rediger »`/opt/ltsp/amd64/etc/lts.conf`« og tilføj noget lignende dette:

```
MY_SERVER_LIST = "xxxx xxxx xxxx"
```

Erstat `xxxx` med enten IP-adresser eller værtsnavne for servere som en mellemrumsadskilt liste. Placer så det følgende skript i `/opt/ltsp/amd64/usr/lib/ltsp/get_hosts` på serveren du vælger som server for belastningsudjævning.

```
#!/bin/bash
# Vælg tilfældig fra serverlisten indeholdt i parameteren MY_SERVER_LIST
TMP_LIST=""
SHUFFLED_LIST=""
for i in $MY_SERVER_LIST; do
    rank=$RANDOM
    let "rank %= 100"
    TMP_LIST="$TMP_LIST\n${rank}_${i}"
done
TMP_LIST=$(echo -e $TMP_LIST | sort)
for i in $TMP_LIST; do
    SHUFFLED_LIST="$SHUFFLED_LIST $(echo $i | cut -d_ -f2)"
done
echo $SHUFFLED_LIST
```

17.4.4.3 Del 3

Nu du har lavet skriptet »get_hosts«, er det tid til at lave SSH-værtsnøglen for LTSP-chroot'erne. Dette kan gøres ved at lave en fil indeholdende indholdet af /opt/ltsp/amd64/etc/ssh/ssh_known_hosts fra alle LTSP-serverne som vil blive belastningsudlignet. Gem denne fil som /etc/ltsp/ssh_known_hosts.extra på alle belastningsudlignede servere. Det sidste trin er meget vigtigt da ltsp-update-sshkeys kører hver gang en server startes op, og /etc/ltsp/ssh_known_hosts.extra er inkluderet hvis den findes.

⚠ Hvis du gemmer din nye værtsfil som /opt/ltsp/amd64/etc/ssh/ssh_known_hosts, så vil den blive slettet når du genstarter serveren.

Der er nogle indlysende svagheder med denne opsætning. Alle klienter får deres aftryk fra den samme server, hvilket medfører høj belastning på serveren hvis mange klienter startes op på samme tidspunkt. Klienterne kræver også at den server altid er tilgængelig; uden den kan de ikke startes op eller få en LDM-server. Denne opsætning er derfor meget afhængig af en server, hvilket ikke er specielt godt.

Dine klienter skulle nu være belastningsudlignet!

17.4.5 Lyd med LTSP-klienter

LTSP-tynde klienter bruger netværkslyd til at sende lyd fra serveren til klienterne.

LTSP-diskløse arbejdsstationer håndterer lyd lokalt.

17.4.6 Brug printere koblet til LTSP-klienter

- Kobl printeren til LTSP-klientmaskinen (både USB og parallel port er understøttet).
- Konfigurer denne maskine til at køre en printer i lts.conf (standardplacering: /opt/ltsp/amd64/etc/lts.conf, se LTSP-manualen /usr/share/doc/ltsp/LTSPManual.html#printer for detaljer).
- Konfigurer printeren via netgrænsefladen <https://www.631> på hovedserveren; vælg netværksprintertype AppSocket/HP JetDirect (for alle printere uanset mærke eller model) og angiv socket://<LTSP client ip>:9100 som forbindelses-URI.

17.4.7 Brug NFS i stedet for NBD

For at øge tilpasning og test af et LTSP-chroot kan NFS anvendes.

```
# Skift fra NBD --> NFS:
sed -i 's/default ltsp-NBD/default ltsp-NFS' /opt/ltsp/$(dpkg --print-architecture)/boot/ ↵
pxelinux.cfg/ltsp
sed -i 's/ontimeout ltsp-NBD/ontimeout ltsp-NFS/' /opt/ltsp/$(dpkg --print-architecture)/ ↵
boot/pxelinux.cfg/ltsp
ltsp-update-kernels
```

```
# Skift fra NFS --> NBD:
ltsp-update-image
sed -i 's/default ltsp-NFS/default ltsp-NBD' /opt/ltsp/$(dpkg --print-architecture)/boot/ ↵
pxelinux.cfg/ltsp
sed -i 's/ontimeout ltsp-NFS/ontimeout ltsp-NBD/' /opt/ltsp/$(dpkg --print-architecture)/ ↵
boot/pxelinux.cfg/ltsp
ltsp-update-kernels
```

17.4.8 Opgradering af LTSP-miljøet

Det er nyttigt at opgradere LTSP-miljøet med nye pakker ret ofte, for at sikre at sikkerhedsrettelser og forbedringer gøres tilgængelige. For at opgradere så kørs disse kommandoer med brugeren root på hver LTSP-server:

```
ltsp-chroot -a amd64 # udfører »chroot /opt/ltsp/i386« med mere, dvs. det forhindrer også ↵
    dæmoner i at blive startet
apt update
apt upgrade
apt full-upgrade
exit
ltsp-update-image
```

17.4.8.1 Installation af yderligere programmer i LTSP-miljøet

For at installere yderligere programmer for en LTSP-klient, skal du udføre installationen inden i chroot'et for LTSP-serveren.

```
ltsp-chroot -a amd64
## valgfrit, rediger sources.list:
#editor /etc/apt/sources.list
aptitude update
aptitude install $new_package
exit
ltsp-update-image
```

17.4.9 Langsomt logind og sikkerhed

Skolelinux har tilføjet flere sikkerhedsfunktioner på klientnetværket for at forhindre uautoriseret superbrugeradgang, opnapning af adgangskoder og andre fif som kan bruges på et lokalt netværk. Et sådant sikkerhedsforhold er sikker logind med SSH, som er standarden med LDM. Dette kan gøre nogle klientmaskiner langsommere, hvis de er mere end femten år gamle, og har så lidt som en 160 MHz processor og 32 MB RAM. Selvom det ikke anbefales, så kan du tilføje en linje til /opt/ltsp/amd64/etc/lts.conf indeholdende:

```
LDM_DIRECTX=True
```


 Advarsel: Ovenstående beskytter opstartslogind, men alle aktiviteter derefter bruger ukrypteret netværks X. Adgangskoder (undtagen det oprindelige) vil rejse i klartekst over netværket, sammen med alt andet.

Bemærk: Da sådanne femten år gamle tynde klienter også kan have problemer med at afvikle nyere versioner af LibreOffice og Firefox på grund af pixmap-mellemlagring, kan du overveje kun at køre tynde klienter med mindst 128 MB RAM eller opgradere udstyret, hvilket også vil give dig fordelene ved at kunne bruge dem som diskløse arbejdsstationer.

17.5 Tilslutte Windowsmaskiner til netværket/Windowsintegration

17.5.1 Slutte sig til et domæne

For Windowsklienter er Windowsdomænet »SKOLELINUX« tilgængeligt for tilslutning. En speciel tjeneste der går under navnet Samba, installeret på hovedserveren tjener, gør det muligt for Windowsklienter at gemme profiler og brugerdata og også godkende brugerne under logind.

 En Windowsklient kræver de følgende trin for at få tilladelse til at slutte sig til domænet: [Hjælp for Debian Edu Buster Samba](#).

Windows vil synkronisere profilerne for domænebrugere ved hvert Windowslogind og -logud. Afhængig af hvor mange data der gemmes i profilen, kan det tage lidt tid. For at minimere tidsforbruget, kan du f.eks. deaktivere lokalt mellemlager (cache) i browsere (du kan bruge mellemlageret for Squidproxy installeret på hovedserveren i stedet for) og gemme filer på drevet H: frem for under »My Documents« (mine dokumenter).

17.6 Fjernskrivebord

Choosing the LTSP server profile or the combined server profile also installs the *xrdp* and *x2goserver* packages.

17.6.1 Xrdp

Xrdp uses the Remote Desktop Protocol to present a graphical login to a remote client. Microsoft Windows users can connect to the LTSP server running xrdp without installing additional software - they simply start a Remote Desktop Connection on their Windows machine and connect.

Derudover kan xrdp forbinde til en VNC-server eller en anden RDP-server.

Xrdp har ikke lydunderstøttelse; for at kompilere de krævede moduler kan dette skript bruges.

```
#!/bin/bash
# Skript til at kompilere/genkompilere xrdp PulseAudio-moduler.
# Kalderen skal være root eller medlem af sudo-gruppen.
# /etc/apt/sources.list skal også indeholde en gyldig deb-src-linje.
set -e
if [[ $UID -ne 0 ]] ; then
    if ! groups | egrep -q sudo ; then
        echo "ERROR: You need to be root or a sudo group member."
        exit 1
    fi
fi
if ! egrep -q ^deb-src /etc/apt/sources.list ; then
    echo "ERROR: Make sure /etc/apt/sources.list contains a deb-src line."
    exit 1
fi
TMP=$(mktemp -d)
PULSE_UPSTREAM_VERSION="$(dpkg-query -W -f='${source:Upstream-Version}' pulseaudio)"
XRDP_UPSTREAM_VERSION="$(dpkg-query -W -f='${source:Upstream-Version}' xrdp)"
sudo apt -q update
# Hent kilder og byggeafhængigheder:
sudo apt -q install dpkg-dev
cd $TMP
apt -q source pulseaudio xrdp
sudo apt -q build-dep pulseaudio xrdp
# For pulseaudio 'configure' is all what is needed:
cd pulseaudio-$PULSE_UPSTREAM_VERSION/
./configure
# Juster pulseaudio-modulers Makefile (kræver absolut sti)
# og byg pulseaudio-modulerne.
cd $TMP/xrdp-$XRDP_UPSTREAM_VERSION/sesman/chansrv/pulse/
sed -i 's/^PULSE/#PULSE/' Makefile
sed -i "/#PULSE_DIR/a \
PULSE_DIR = $TMP/pulseaudio-$PULSE_UPSTREAM_VERSION" Makefile
make
# Kopier moduler til Pulseaudio modules-mappen, juster rettigheder.
sudo cp *.so /usr/lib/pulse-$PULSE_UPSTREAM_VERSION/modules/
sudo chmod 644 /usr/lib/pulse-$PULSE_UPSTREAM_VERSION/modules/module-xrdp*
# Genstart xrdp, nu med lyd aktiveret.
sudo service xrdp restart
```

17.6.2 X2Go

X2Go enables you to access a graphical desktop on the LTSP server over both low bandwidth and high bandwidth connections from a PC running Linux, Windows or macOS. Additional software is needed on the client side, see the [X2Go wiki](#) for more information.

Please note that the *killer* package should best be removed on the LTSP server if X2Go is used, see [890517](#).

17.6.3 Tilgængelige klienter for fjernskrivebord

- `freerdp-x11` installeres som standard og kan RDP og VNC.
  - RDP - den nemmeste måde at tilgå Windows' terminalserver. En alternativ klientpakke er `rdesktop`.
  - VNC-klient (Virtual Network Computer) giver adgang til Skolelinux eksternt. En alternativ klientpakke er `xvncviewer`.
- `x2goclient` is a graphical client for the X2Go system (not installed by default). You can use it to connect to running sessions and start new ones.
- **Hjælp for Citrix ICA-klient** til at tilgå Windows' terminalserver fra Skolelinux.

18 Samba i Debian Edu

 Læs venligst informationen på Sambawikien om understøttede Windowsversioner, krævede registerrettelser og andre procedurer før du fortsætter.

https://wiki.samba.org/index.php/Joining_a_Windows_Client_or_Server_to_a_Domain

https://wiki.samba.org/index.php/Required_Settings_for_Samba_NT4_Domains

Samba er blevet fuldt forberedt for brug som en NT4-lignende domænecontroller. Efter at en maskine har tilsluttet sig domænet, kan denne maskine håndteres fuldt ud med Gosa².

18.1 Sådan kommer du i gang

Denne dokumentation antager, at du har installeret Debian Edu-hovedserveren og måske også en Debian Edu-arbejdsstation. Vi antager, at du allerede har oprettet nogle brugere som uden problemer kan bruge Debian Edu-arbejdsstationen. Vi antager også, at du har en Windowsarbejdsstation til rådighed, så du kan teste adgang til Debian Edu-hovedserveren fra en Windowsmaskine.

Efter installation af Debian Edu-hovedserveren bør Sambaværten `\\TJENER` være synlig i dit Windows Network Neighbourhood. Debian Edus Windowsdomæne er SKOLELINUX. Brug en Windowsmaskine (eller et Linuxsystem med `smbclient`) til at gennemse dit Windows/Samba-netværksmiljø.

1. START -> `kør kommando`
2. indtast `\\TJENER` og tryk retur
3. -> et Windows Explorer-vindue åbner sig og viser netlogindrevet på `\\TJENER`, og måske printere du allerede har konfigureret under Unix/Linux (CUPS-kør).

18.1.1 Tilgå filer via Samba

Studerer- og lærerbrugerkontoe, som er blevet konfigureret via Gosa², skal kunne godkende mod `\\TJENER\HOMES` eller `\\TJENER\<brugernavn>` og tilgå deres hjemmemapper selv med Windowsmaskiner **ikke** tilsluttet Windows SKOLELINUX-domænet.

1. START -> `kør kommando`
2. tast `\\TJENER\HOMES` eller `\\TJENER\<brugernavn>` og tryk retur
3. indtast dine logindakkreditiver (brugernavn, adgangskode) i dialogvinduet for godkendelse som kommer frem.
4. -> et Windows Explorer-vindue åbner sig og viser filer og mapper i din Debian Edu-hjemmemappe.

Som standard eksporteres kun mapperne `[homes]` og `[netlogon]`; yderligere mappeeksempler for studenter og lærere kan findes i `/etc/samba/smb-debian-edu.conf` på din Debian Edu-hovedserver.

18.2 Domænedlemskab

For at bruge Samba på TJENER som en domænecontroller, så skal dit netværks Windowsarbejdsstationer tilsluttes SKOLELINUX-domænet tilbudt af Debian Edu-hovedserveren.

Den første ting du skal gøre er at aktivere kontoen SKOLELINUX\Administrator. Denne konto er beregnet for daglig brug; dens aktuelle hovedformål er at tilføje Windowsmaskiner til SKOLELINUX-domænet. For at aktivere denne konto så logind på TJENER som den første bruger (oprettet under installationen af hovedserveren) og kørs denne kommando:

- `$ sudo smbpasswd -e Administrator`

Adgangskoden for SKOLELINUX\Administrator er blevet prækonfigureret under installationen af hovedserveren. Brug venligst systemets administratorkonto (root) når der godkendes som SKOLELINUX\Administrator.

Når du er færdig med dit administrative arbejde så sikr dig, at du har deaktiveret kontoen SKOLELINUX\Administrator igen:

- `$ sudo smbpasswd -d Administrator`

18.2.1 Værtsnavn for Windows

Sikr dig at din Windowsmaskine har det samme navn, som du ønsker at bruge i SKOLELINUX-domænet. Hvis ikke, så omdøb det først (og genstart). NetBIOS-værtsnavnet for Windowsmaskinen vil senere blive brugt i GOsa² og kan ikke ændres der (uden at bryde domænedlemskabet for denne maskine).

18.3 Første domænelogind

Debian Edu leverer nogle logindskripter som prækonfigurerer Windows' brugerprofil ved første logind. Når der logges ind på en arbejdsstation med Windows som har tilsluttet sig SKOLELINUX-domænet for første gang, så køres de følgende opgaver:

1. kopier brugerens Firefoxprofil til en separat placering og registrer den med Mozilla Firefox på Windows
2. opsæt internetproxy og startside i Firefox
3. opsæt internetproxy og startside i IE
4. tilføj et MyHome-ikon på skrivebordet som peget på drev H: og åbner Windows Explorer ved et dobbeltklik

Andre opgaver køres ved hvert logind. For yderligere information om dette så se venligst mappen `/etc/samba/netlogon` på din Debian Edu-hovedserver.

19 Hjælp for undervisning og læring

Alle Debianpakkerne på denne side kan installeres ved at kørs `apt install <package>` (som root).

19.1 Undervisning i programmering

[stable/education-development](#) er en metapakke, der afhænger af en masse programmeringsværktøjer. Bemærk venligst at næsten 2 GiB diskplads er krævet hvis denne pakke installeres. For yderligere detaljer (måske for at installere nogle få pakker), se siden for [Debian Edu-udviklingspakkerne](#).

19.2 Overvågning af elever

 Advarsel: Sikr dig at du kender status for lovgivningen omkring overvågning og begrænsning af computerbrugeres aktiviteter i dit land.

Nogle skoler bruger kontrolværktøjer som [Epopotes](#) eller [Veyon](#) til at overvåge deres studenter. Se også [Epopotes hjemmeside](#) og [Veyons hjemmeside](#).

For at få fuld Epopotes-understøttelse er disse trin krævet.

```
# Kør på en kombiserver (og på hver ekstra ltsp-server):
apt update
apt install epoptes
ltsp-chroot -m --arch amd64 apt update
ltsp-chroot -m --arch amd64 apt install epoptes-client
ltsp-chroot -m --arch amd64 apt install ssvnc
ltsp-chroot -m --arch amd64 sed -i 's/test -f/#test -f/' /etc/init.d/epoptes-client
ltsp-chroot -m --arch amd64 sed -i 's/grep -qs/#grep -qs/' /etc/init.d/epoptes-client
# Hvis mangel på diskplads, brug »ltsp-update-image -n« i stedet for.
ltsp-update-image
```

19.3 Begrænsning af elevers netværksadgang

Nogle skoler bruger [Squidguard](#) eller [Dansguardian](#) til at begrænse internetadgang.

20 Hjælp for brugere

20.1 Ændre adgangskoder

Hver bruger skal ændre sin adgangskode ved at bruge GOSA². Brug en browser og gå til <https://www/gosa/>.

Brugen af GOSA² til at ændre adgangskoden sikrer at adgangskoderne for Kerberos (krbPrincipalKey), LDAP (userPassword) og Samba (sambaNTPassword og sambaLMPassword) er de samme.

Ændring af adgangskoder med PAM virker også ved GDM-logindet, men dette vil kun opdatere adgangskoden for Kerberos, og ikke adgangskoden for Samba og GOSA² (LDAP). Så efter at du har ændret din adgangskode ved logindet, så skal du også ændre adgangskoden med GOSA².

20.2 Java

20.2.1 Kørsel af uafhængige Javaprogrammer

Uafhængige Javaprogrammer understøttes direkte af kørselstiden OpenJDK Java.

20.3 Brug af e-post

Alle brugere kan sende og modtage post i det interne netværk; certifikater tilbydes til TLS-sikrede forbindelser. For at tillade post uden for det interne netværk skal administratoren konfigurere postserveren `exim4` til den lokale situation, startende med `dpkg-reconfigure exim4-config`.

Hver bruger som ønsker at bruge Thunderbird skal konfigurere programmet således. For en bruger med brugernavnet `jdoe` er den interne e-postadresse [jdoe@postoffice.intern](#).

20.3.1 Thunderbird

- Start Thunderbird
- Klik på »Udelad dette og brug min eksisterende e-post«
- Indtast din e-post-adresse
- Indtast ikke en adgangskode da Kerberos' single sig on vil blive brugt
- Klik »Fortsæt«
- For både IMAP og SMTP skal indstillingerne være »STARTTLS« og »Kerberos/«GSSAPI«; juster hvis ikke registreret automatisk
- Klik »Færdig«

20.3.2 Indhenter en Kerberosbillet til at læse e-post på diskløse arbejdsstationer

Hvis du arbejder på en diskløs arbejdsstation, så har du ikke en Kerberos TGT som standard. For at få en, så klik på knappen for akkreditiver i statusfeltet. Indtast din adgangskode og billetten vil blive tildelt.

20.4 Styring af lydstyrke

På tynde klienter kan `pavucontrol` eller `alsamixer` (men ikke `kmix`) bruges til at ændre lydstyrken.

På andre maskiner (arbejdsstationer, LTSP-servere og diskløse arbejdsstationer) kan `kmix` eller `alsamixer` bruges.

21 Bidrag

21.1 Bidrag lokalt

Aktuelt er der lokale hold i Norge, Tyskland, Extremadura i Spanien, Taiwan og Frankrig. »Isolerede« bidragydere og brugere findes i Grækenland, Holland Japan og andre steder.

kapitlet med hjælp har forklaringer og henvisninger til oversatte ressourcer, da *bidrag* og *hjælp* er to sider af den samme mønt.

21.2 Bidrag globalt

Internationalt er vi organiserede i forskellige **hold** der arbejder på forskellige emner.

For det meste er **udviklernes postliste** hovedmediet for kommunikation, dog har vi månedlige IRC-møder på `#debian-edu` på `irc.debian.org` og også sjældnere personlige møder. **Nye bidragydere** bør læse vores <http://wiki.debian.org/DebianEdu/ArchivePolicy>.

En god måde at lære noget om hvad der sker i udviklingen af Debian Edu er at abonnere på **postlisten for indsendelse (commit)**.

21.3 Dokumentationsforfattere og oversættere

Dette dokument har brug for din hjælp! Først og fremmest, så er det endnu ikke færdig: Hvis du læser igennem vil du bemærke diverse FIXME (RETMIG) i teksten. Hvis du ved noget (bare en smule) om hvad der skal forklares de steder, så overvej at dele din viden med os.

Teksten kommer fra en wiki og kan redigeres med en simpel internetbrowser. Bare gå til <http://wiki.debian.org/DebianEdu/Documentation/Buster/> hvor du nemt kan bidrage. Bemærk: En brugerkonto er krævet for at redigere siderne; du skal oprette en [wikibruger](#) først.

En anden god måde at bidrage på og hjælpe brugerne er ved at oversætte programmer og dokumentation. Information om hvordan dette dokument oversættes kan findes i [oversættelseskapitlet](#) for denne bog. Overvej venligt at hjælpe med oversættelsesindsatsen for denne bog!

22 Hjælp

22.1 Frivilligt baseret hjælp

22.1.1 på engelsk

- <http://wiki.debian.org/DebianEdu>
- <https://lists.skolelinux.org/listinfo/admin-discuss> - postlister for hjælp
- #debian-edu på irc.debian.org - IRC-kanal, hovedsagelig udviklingsrelateret; forvent ikke svar med det samme, selvom det ofte sker 😊

22.1.2 på norsk

- <https://lists.skolelinux.org/listinfo/bruker> - postliste for hjælp
- <https://lists.skolelinux.org/listinfo/linuxiskolen> - postliste for utviklingsorganisationen i Norge (FRISK)
- #skolelinux på irc.debian.org - IRC-kanal med hjælp for norske brugere

22.1.3 på tysk

- <http://lists.debian.org/debian-edu-german> - postlister for hjælp
- <http://www.skolelinux.de> - officiel tysk repræsentation
- #skolelinux på irc.debian.org - IRC-kanal med hjælp for tyske brugere

22.1.4 på fransk

- <http://lists.debian.org/debian-edu-french> - postlister for hjælp

22.2 Professionel hjælp

En liste over firmaer der tilbyder professionel hjælp er tilgængelig fra <http://wiki.debian.org/DebianEdu/Help/ProfessionalHelp>.

23 Nye funktioner i Debian Edu Buster

23.1 Nye funktioner for Debian Edu 10+edu0 kodenavn Buster

23.1.1 Installationsændringer

- This is the first time Debian Edu installation images are available at <https://cdimage.debian.org>, thus these are official Debian images.
- Ny version af debianinstallationsprogrammet fra Debian Buster, se [installationsmanual](#) for yderligere detaljer.
- Ny grafik baseret på [futurePrototype-temaet](#), standardgrafikken for Debian 10 Buster.
- Nyt standardskrivebordsmiljø Xfce (erstatte KDE).
- Ny CFEngine-konfigurationshåndtering (erstatte de ikkevedligeholdte pakker cfengine2 med cfengine3); dette er en væsentlig ændring, for detaljer se [den officielle CFEngine-dokumentation](#).
- Arkitekturen for LTSP-chroot er nu som standard den for serveren.

23.1.2 Programopdateringer

- Alt som er nyt i Debian 10 Buster, f.eks.:
  - Linuxkerne 4.19
  - Skrivebordsmiljøerne KDE Plasma Workspace 5.14, GNOME 3.30, Xfce 4.12, LXDE 0.99.2, MATE 1.20
  - Firefox 60.7 ESR og Chromium 73.0
  - LibreOffice 6.1
  - Undervisningsprogrampakken GCompris 0.95
  - Musikoprettelsesprogrammet Rosegarden 18.12
  - GOsa 2.74
  - LTSP 5.18
  - Debian Buster indeholder cirka 57.000 pakker, som er tilgængelige for installation.
  - Yderligere information om Debian 10 Buster er tilgængelig i [udgivelsesnoterne](#) og [installationsmanualen](#).

23.1.3 Opdateringer af dokumentation og oversættelser

- Oversættelsesopdateringer for skabelonerne brugt i installationsprogrammet. Disse skabeloner er nu tilgængelige på 76 sprog, hvoraf 31 er fuldt oversat. Profilvalgsiden er tilgængelig i 29 sprog, hvoraf 19 er fuldt oversatte.
- Manualen for Debian Edu Buster er fuldt oversat til fransk, tysk, italiensk, dansk, hollandsk, norsk bokmål og japansk.
  - Delvist oversatte versioner findes for polsk, spansk, forenklet kinesisk og traditionelt kinesisk.

23.1.4 Andre ændringer sammenlignet med den forrige udgivelse

- BD ISO-aftrykket kan bruges til installationer uden internetadgang.
- Nye skoleniveaurelaterede metapakker *education-preschool*, *education-primaryschool*, *education-secondaryschool* og *education-highschool* er tilgængelige. Ingen af dem er installeret som standard.
- Nogle pakker der mere tilhører grundskolen frem for udskolen (såsom *gcompris-qt*, *childsplay*, *tuxpaint* eller *tuxmath*) er ikke længere installeret som standard.

- Sidespecifik modulopbygget installation. Det er nu muligt kun at installere de undervisningspakker, der faktisk ønskes. Se kapitlet [installation](#) for yderligere oplysninger.
- Sidespecifik understøttelse af flere sprog. Se kapitlet [Skrivebordet](#) for yderligere oplysninger.
- LXQt 0.14 tilbydes som et nyt valg af skrivebordsmiljø.
- Nyt GOSa²-udvidelsesmodul *Password Management*.
- Ubrugelige indstillinger er blevet fjernet fra GOSa²-netbrugerfladen.
- Ny netgruppe tilgængelig til at ekskludere systemer tilhørende netgruppen *shut-down-at-night-hosts* i at blive vækket.
- Nyt værktøj Standardskriver (standardprinter). Se kapitlet [Administration](#) for yderligere oplysninger.
- Nyt værktøj Desktop-autoloader. Det muliggør forbedringer af svartider for LTSP-diskløse klienter. Se kapitlet [NetworkClients](#) for yderligere oplysninger.
- Forbedret TLS/SSL-understøttelse inden i det interne netværk. Et RootCa-certifikat bruges til at underskrive servercertifikater og brugermapper konfigureres til at acceptere det på oprettelsestidspunktet for kontoen; udover Firefox ESR kan Chromium og Konqueror nu også bruge HTTPS uden behov for at tillade usikre forbindelser.
- Kerberized *ssh*. En adgangskode er ikke længere krævet for forbindelser inden i det interne netværk; root skal køre *kinit* først for at aktivere det.
- Kerberized NFS. Det er nu muligt at bruge en mere sikker adgang til hjemmemappen, se kapitlet [Administration](#) for yderligere oplysninger.
- Tilføjet konfigurationsfil */etc/debian-edu/pxeinstall.conf* med eksempler til at gøre sidespecifikke ændringer nemmere.
- Tilføjet konfigurationsfil */etc/ltsp/ltsp-build-client.conf* med eksempler til at gøre sidespecifikke ændringer nemmere.
- New tool */usr/share/debian-edu-config/tools/edu-ldap-from-scratch*. It allows to re-generate the LDAP database just like it has been right after the main server installation. The tool might also be useful to make site specific changes easier.
- Med *X2Go server* nu tilgængelig i Debian, installeres de relaterede pakker nu på alle systemer med profilen *LTSP-Server*.
- Understøttelse for afvikling af Javapanelprogrammer i Firefox ESR-browseren er blevet afviklet opstrøms.
- Understøttelse af den ikkefrie flash er blevet afviklet i Firefox ESR-browseren.
- Like it has been before Stretch, Debian 10 doesn't install the *unattended-upgrades* package by default, see the [Maintenance](#) chapter for more information about security upgrades.

23.1.5 Kendte problemstillinger

- Se [Statussiden for Debian Edu Buster](#).

24 Ophavsret og forfattere

Dette dokument er underlagt ophavsretten og skrevet af Holger Levsen (2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019), Petter Reinholdtsen (2001, 2002, 2003, 2004, 2007, 2008, 2009, 2010, 2012, 2014), Daniel Heß (2007), Patrick Winnertz (2007), Knut Yrvin (2007), Ralf Gesellensetter (2007), Ronny Aasen (2007), Morten Werner Forsbring (2007), Bjarne Nielsen (2007, 2008), Nigel Barker (2007), José L. Redrejo Rodríguez (2007), John Bildoy (2007), Joakim Seeberg (2008), Jürgen Leibner (2009, 2010, 2011, 2012, 2014), Oded Naveh (2009), Philipp Hübner (2009, 2010), Andreas Mundt (2010), Olivier Vitrat (2010, 2012), Vagrant Cascadian (2010), Mike Gabriel (2011), Justin B Rye (2012), David Prévot (2012), Wolfgang Schweer (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019), Bernhard Hammes (2012) og Joe Hansen (2015). Dokumentet er udgivet under GPL2 eller enhver senere version. God fornøjelse!

Hvis du tilføjer indhold, **så gør det kun hvis du selv er forfatteren. Du skal udgive materialet under de samme betingelser!** Tilføj derefter dit navn her og udgiv materialet under GPL version 2 eller en senere version.

25 Ophavsret for oversættelserne og forfatterne

Den spanske oversættelse er underlagt ophavsretten af José L. Redrejo Rodríguez (2007), Rafael Rivas (2009, 2010, 2011, 2012, 2015) og Norman Garcia (2010, 2012, 2013). Udgivet under GPL version 2 eller enhver senere version.

The Norwegian Bokmål translation is copyrighted by Petter Reinholdtsen (2007, 2012, 2014-2020), Håvard Korsvoll (2007-2009), Tore Skogly (2008), Ole-Anders Andreassen (2010), Jan Roar Rød (2010), Ole-Erik Yrvin (2014, 2016, 2017), Ingrid Yrvin (2014, 2015, 2016, 2017), Hans Arthur Kielland Aanesen (2014), Knut Yrvin (2014), FourFire Le'bard (2014), Stefan Mitchell-Lauridsen (2014), Ragnar Wisløff (2014) and Allan Nordhøy (2018-2020) and is released under the GPL v2 or any later version.

The German translation is copyrighted by Holger Levsen (2007), Patrick Winnertz (2007), Ralf Gesellensetter (2007, 2009), Roland F. Teichert (2007, 2008, 2009), Jürgen Leibner (2007, 2009, 2011, 2014), Ludger Sicking (2008, 2010), Kai Hatje (2008), Kurt Gramlich (2009), Franziska Teichert (2009), Philipp Hübner (2009), Andreas Mundt (2009, 2010) and Wolfgang Schweer (2012-2020) and is released under the GPL v2 or any later version.

Den italiensk oversættelse Claudio Carboncini (2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019) and Beatrice Torracca (2013, 2014) og er udgivet under GPL version 2 eller enhver senere version.

Den franske oversættelse er underlagt ophavsretten af Christophe Masson (2008), Olivier Vitrat (2010), Cédric Boutillier (2012, 2013, 2014, 2015), Jean-Paul Guilloneau (2012), David Prévot (2012), Thomas Vincent (2012), Jean-Pierre Giraud (2019) og det franske l10n-hold (2009, 2010, 2012, 2019) og er udgivet under GPL version 2 eller enhver senere version.

Den danske oversættelse er underlagt ophavsretten af Joe Hansen (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2019) og er udgivet under GPL version 2 eller enhver senere version.

The Dutch translation is copyrighted by Frans Spiesschaert (2014-2020) and is released under the GPL v2 or any later version.

The Japanese translation is copyrighted by victory (2016, 2017) and hoxp18 (2019-2020) and is released under the GPL v2 or any later version.

The Polish translation is copyrighted by Stanisław Krukowski (2016, 2017), Wiktor Wandachowicz (2019), Adrian Bystrek (2019) and Michal Biesiada (2020) and is released under the GPL v2 or any later version.

The Simplified Chinese translation is copyrighted by Ma Yong (2016-2020), Boyuan Yang (2017), Roy Zhang (2017), EldersJavas (2020) and wdggg (2020) and is released under the GPL v2 or any later version.

The Traditional Chinese translation is copyrighted by Louies (2019) and is released under the GPL v2 or any later version.

The Romanian translation is copyrighted by Catalin Ene (2019) and is released under the GPL v2 or any later version.

The Swedish translation is copyrighted by Luna Jernberg (2020) and is released under the GPL v2 or any later version.

26 Oversættelse af dette dokument

Fuldt oversatte versioner af dette dokument på tysk, italiensk, fransk, dansk, hollandsk, norsk bokmål og japansk er tilgængelige. En ufuldstændig oversættelse findes for spansk, polsk og forenkelt kinesisk. Dette er **et overblik på nettet over alle sprog**.

26.1 Hvordan oversættes dette dokument

26.1.1 Oversæt via PO-filer

Som i mange andre frie programmer håndteres oversættelser af dette dokument i PO-filer. Yderligere information om processen kan findes i `/usr/share/doc/debian-edu-doc/README.debian-edu-buster-manual-translations`. Gitarkivet (se nedenfor) indeholder også denne fil. Tag et kig der og på **sprogspecifikke konventioner** hvis du ønsker at hjælpe med at oversætte dette dokument.

For at indsende dine oversættelser skal du være et medlem af Salsaprojektet `debian-edu`.

Klon så kilden `debian-edu-doc` med brug af `ssh`-adgang: `git clone git@salsa.debian.org:debian-edu/debian-edu-doc.git`

Hvis du kun ønsker at oversætte, skal du bare klonе nogle få filer fra Git (som kan gøres anonymt) og oprette rettelser. Send venligst en fejlrapport mod pakken `debian-edu-doc` og vedhæft PO-filen til [fejlrappen](#). Du kan se nogle [instruktioner om hvordan fejlrapporter skal indsendes](#) her.

Du kan anonymt kigge på kilden for `debian-edu-doc` med den følgende kommando (du skal have pakken `git` installeret for at dette virker):

- `git clone https://salsa.debian.org/debian-edu/debian-edu-doc.git`

Rediger så filen `documentation/debian-edu-buster/debian-edu-jessie-manual.$CC.po` (erstat `$CC` med din sprogkode). Der er mange værktøjer for oversættelse tilgængelig; vi anbefaler `lokalize`.

Når du enten indsender filen direkte til Git (hvis du har rettigheder til dette) eller sender filen til fejlrapporten.

For at opdatere din lokale kopi af arkivet så brug den følgende kommando i mappen `debian-edu-doc`:

- `git pull`

Læs `/usr/share/doc/debian-edu-doc/README.debian-edu-buster-manual-translations` for at finde information om hvordan en ny PO-fil skal oprettes for dit sprog, hvis et sådant endnu ikke findes, og hvordan oversættelser skal opdateres.

Husk at denne manual stadig er under udvikling, så oversæt ikke strenge som indeholder »FIXME«.

Grundlæggende information om Salsa (værten hvor Gitarkivet er placeret) og Git er tilgængelig på <http://wiki.debian.org/Salsa>.

Hvis du ikke har prøvet Git før, så kig i [Pro Git](#); bogen har et kapitel om [registrering af ændringer i arkivet](#). Du kan eventuelt også kigge på pakken `gitk`, som tilbyder en grafisk brugerflade for Git.

26.1.2 Oversæt på nettet via en internetbrowser

Nogle sproghold har besluttet at oversætte via Weblate. Se <https://hosted.weblate.org/projects/debian-edu-documentation/debian-edu-buster/> for yderligere oplysninger.

Rapporter det venligst hvis du har problemer.

27 Appendiks A - The GNU General Public License

Til oversættere: Der er ikke behov for at oversætte GPL-licensteksten. Oversættelser er tilgængelige på <https://www.gnu.org/licenses/old-licenses/gpl-2.0-translations.html>.

27.1 Manual for Debian Edu 10+edu0 kodenavn Buster

Copyright (C) 2007-2018 Holger Levsen <holger@layer-acht.org> and others, see the [Copyright chapter](#) for the full list of copyright owners.

This program is free software; you can redistribute it and/or modify it under the terms of the GNU General Public License as published by the Free Software Foundation; either version 2 of the License, or (at your option) any later version.

This program is distributed in the hope that it will be useful, but WITHOUT ANY WARRANTY; without even the implied warranty of MERCHANTABILITY or FITNESS FOR A PARTICULAR PURPOSE. See the GNU General Public License for more details.

You should have received a copy of the GNU General Public License along with this program; if not, write to the Free Software Foundation, Inc., 51 Franklin Street, Fifth Floor, Boston, MA 02110-1301 USA.

27.2 GNU GENERAL PUBLIC LICENSE

Version 2, June 1991

Copyright (C) 1989, 1991 Free Software Foundation, Inc. 51 Franklin Street, Fifth Floor, Boston, MA 02110-1301, USA. Everyone is permitted to copy and distribute verbatim copies of this license document, but changing it is not allowed.

27.3 TERMS AND CONDITIONS FOR COPYING, DISTRIBUTION AND MODIFICATION

0. This License applies to any program or other work which contains a notice placed by the copyright holder saying it may be distributed under the terms of this General Public License. The "Program", below, refers to any such program or work, and a "work based on the Program" means either the Program or any derivative work under copyright law: that is to say, a work containing the Program or a portion of it, either verbatim or with modifications and/or translated into another language. (Hereinafter, translation is included without limitation in the term "modification".) Each licensee is addressed as "you".

Activities other than copying, distribution and modification are not covered by this License; they are outside its scope. The act of running the Program is not restricted, and the output from the Program is covered only if its contents constitute a work based on the Program (independent of having been made by running the Program). Whether that is true depends on what the Program does.

1. You may copy and distribute verbatim copies of the Program's source code as you receive it, in any medium, provided that you conspicuously and appropriately publish on each copy an appropriate copyright notice and disclaimer of warranty; keep intact all the notices that refer to this License and to the absence of any warranty; and give any other recipients of the Program a copy of this License along with the Program.

You may charge a fee for the physical act of transferring a copy, and you may at your option offer warranty protection in exchange for a fee.

2. You may modify your copy or copies of the Program or any portion of it, thus forming a work based on the Program, and copy and distribute such modifications or work under the terms of Section 1 above, provided that you also meet all of these conditions:

- **a)** You must cause the modified files to carry prominent notices stating that you changed the files and the date of any change.
- **b)** You must cause any work that you distribute or publish, that in whole or in part contains or is derived from the Program or any part thereof, to be licensed as a whole at no charge to all third parties under the terms of this License.
- **c)** If the modified program normally reads commands interactively when run, you must cause it, when started running for such interactive use in the most ordinary way, to print or display an announcement including an appropriate copyright notice and a notice that there is no warranty (or else, saying that you provide a warranty) and that users may redistribute the program under these conditions, and telling the user how to view a copy of this License. (Exception: if the Program itself is interactive but does not normally print such an announcement, your work based on the Program is not required to print an announcement.)

These requirements apply to the modified work as a whole. If identifiable sections of that work are not derived from the Program, and can be reasonably considered independent and separate works in themselves, then this License, and its terms, do not apply to those sections when you distribute them as separate works. But when you distribute the same sections as part of a whole which is a work based on the Program, the distribution of the whole must be on the terms of this License, whose permissions for other licensees extend to the entire whole, and thus to each and every part regardless of who wrote it.

Thus, it is not the intent of this section to claim rights or contest your rights to work written entirely by you; rather, the intent is to exercise the right to control the distribution of derivative or collective works based on the Program.

In addition, mere aggregation of another work not based on the Program with the Program (or with a work based on the Program) on a volume of a storage or distribution medium does not bring the other work under the scope of this License.

3. You may copy and distribute the Program (or a work based on it, under Section 2) in object code or executable form under the terms of Sections 1 and 2 above provided that you also do one of the following:

- **a)** Accompany it with the complete corresponding machine-readable source code, which must be distributed under the terms of Sections 1 and 2 above on a medium customarily used for software interchange; or,
- b)** Accompany it with a written offer, valid for at least three years, to give any third party, for a charge no more than your cost of physically performing source distribution, a complete machine-readable copy of the corresponding source code, to be distributed under the terms of Sections 1 and 2 above on a medium customarily used for software interchange; or,
- c)** Accompany it with the information you received as to the offer to distribute corresponding source code. (This alternative is allowed only for noncommercial distribution and only if you received the program in object code or executable form with such an offer, in accord with Subsection b above.)

The source code for a work means the preferred form of the work for making modifications to it. For an executable work, complete source code means all the source code for all modules it contains, plus any associated interface definition files, plus the scripts used to control compilation and installation of the executable. However, as a special exception, the source code distributed need not include anything that is normally distributed (in either source or binary form) with the major components (compiler, kernel, and so on) of the operating system on which the executable runs, unless that component itself accompanies the executable.

If distribution of executable or object code is made by offering access to copy from a designated place, then offering equivalent access to copy the source code from the same place counts as distribution of the source code, even though third parties are not compelled to copy the source along with the object code.

- 4.** You may not copy, modify, sublicense, or distribute the Program except as expressly provided under this License. Any attempt otherwise to copy, modify, sublicense or distribute the Program is void, and will automatically terminate your rights under this License. However, parties who have received copies, or rights, from you under this License will not have their licenses terminated so long as such parties remain in full compliance.
- 5.** You are not required to accept this License, since you have not signed it. However, nothing else grants you permission to modify or distribute the Program or its derivative works. These actions are prohibited by law if you do not accept this License. Therefore, by modifying or distributing the Program (or any work based on the Program), you indicate your acceptance of this License to do so, and all its terms and conditions for copying, distributing or modifying the Program or works based on it.
- 6.** Each time you redistribute the Program (or any work based on the Program), the recipient automatically receives a license from the original licensor to copy, distribute or modify the Program subject to these terms and conditions. You may not impose any further restrictions on the recipients' exercise of the rights granted herein. You are not responsible for enforcing compliance by third parties to this License.
- 7.** If, as a consequence of a court judgment or allegation of patent infringement or for any other reason (not limited to patent issues), conditions are imposed on you (whether by court order, agreement or otherwise) that contradict the conditions of this License, they do not excuse you from the conditions of this License. If you cannot distribute so as to satisfy simultaneously your obligations under this License and any other pertinent obligations, then as a consequence you may not distribute the Program at all. For example, if a patent license would not permit royalty-free redistribution of the Program by all those who receive copies directly or indirectly through you, then the only way you could satisfy both it and this License would be to refrain entirely from distribution of the Program.

If any portion of this section is held invalid or unenforceable under any particular circumstance, the balance of the section is intended to apply and the section as a whole is intended to apply in other circumstances.

It is not the purpose of this section to induce you to infringe any patents or other property right claims or to contest validity of any such claims; this section has the sole purpose of protecting the integrity of the free software distribution system, which is implemented by public license practices. Many people have made generous contributions to the wide range of software distributed through that system in reliance on consistent application of that system; it is up to the author/donor to decide if he or she is willing to distribute software through any other system and a licensee cannot impose that choice.

This section is intended to make thoroughly clear what is believed to be a consequence of the rest of this License.

- 8.** If the distribution and/or use of the Program is restricted in certain countries either by patents or by copyrighted interfaces, the original copyright holder who places the Program under this License may add an explicit geographical distribution limitation excluding those countries, so that distribution is permitted only in or among countries not thus excluded. In such case, this License incorporates the limitation as if written in the body of this License.
  - 9.** The Free Software Foundation may publish revised and/or new versions of the General Public License from time to time. Such new versions will be similar in spirit to the present version, but may differ in detail to address new problems or concerns.
-

Each version is given a distinguishing version number. If the Program specifies a version number of this License which applies to it and "any later version", you have the option of following the terms and conditions either of that version or of any later version published by the Free Software Foundation. If the Program does not specify a version number of this License, you may choose any version ever published by the Free Software Foundation.

10. If you wish to incorporate parts of the Program into other free programs whose distribution conditions are different, write to the author to ask for permission. For software which is copyrighted by the Free Software Foundation, write to the Free Software Foundation; we sometimes make exceptions for this. Our decision will be guided by the two goals of preserving the free status of all derivatives of our free software and of promoting the sharing and reuse of software generally.

NO WARRANTY

11. BECAUSE THE PROGRAM IS LICENSED FREE OF CHARGE, THERE IS NO WARRANTY FOR THE PROGRAM, TO THE EXTENT PERMITTED BY APPLICABLE LAW. EXCEPT WHEN OTHERWISE STATED IN WRITING THE COPYRIGHT HOLDERS AND/OR OTHER PARTIES PROVIDE THE PROGRAM "AS IS" WITHOUT WARRANTY OF ANY KIND, EITHER EXPRESSED OR IMPLIED, INCLUDING, BUT NOT LIMITED TO, THE IMPLIED WARRANTIES OF MERCHANTABILITY AND FITNESS FOR A PARTICULAR PURPOSE. THE ENTIRE RISK AS TO THE QUALITY AND PERFORMANCE OF THE PROGRAM IS WITH YOU. SHOULD THE PROGRAM PROVE DEFECTIVE, YOU ASSUME THE COST OF ALL NECESSARY SERVICING, REPAIR OR CORRECTION.

12. IN NO EVENT UNLESS REQUIRED BY APPLICABLE LAW OR AGREED TO IN WRITING WILL ANY COPYRIGHT HOLDER, OR ANY OTHER PARTY WHO MAY MODIFY AND/OR REDISTRIBUTE THE PROGRAM AS PERMITTED ABOVE, BE LIABLE TO YOU FOR DAMAGES, INCLUDING ANY GENERAL, SPECIAL, INCIDENTAL OR CONSEQUENTIAL DAMAGES ARISING OUT OF THE USE OR INABILITY TO USE THE PROGRAM (INCLUDING BUT NOT LIMITED TO LOSS OF DATA OR DATA BEING RENDERED INACCURATE OR LOSSES SUSTAINED BY YOU OR THIRD PARTIES OR A FAILURE OF THE PROGRAM TO OPERATE WITH ANY OTHER PROGRAMS), EVEN IF SUCH HOLDER OR OTHER PARTY HAS BEEN ADVISED OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGES.

END OF TERMS AND CONDITIONS

28 Appendix B - endnu ingen Debian Edu Live cd/dvd'er for Buster

 Debian Edu Live cd'er/dvd'er for Buster er ikke tilgængelige i øjeblikket.

28.1 Funktioner for det uafhængige aftryk

- XFCE-skrivebord
- Alle pakker fra den uafhængige profil
- Alle pakker fra den bærbare opgave

28.2 Funktioner for arbejdsstationaftrykket

- XFCE-skrivebord
- Alle pakker fra arbejdsstationprofilen
- Alle pakker fra den bærbare opgave

28.3 Aktivering af oversættelser og regional understøttelse

For at aktivere en specifik oversættelse, så start op med `locale=ll_CC.UTF-8` som opstartsindstilling, hvor `ll_CC.UTF-8` er sprognavnet du ønsker. For at aktivere et bestemt tastaturlayout, så brug indstillingen `keyb=KB` hvor `KB` er det ønskede tastaturlayout. Her er en liste over ofte brugte brugtastaturkoder:

Sprog (region)	Sprogværdi	Tastaturlayout
Norsk - bokmål	nb_NO.UTF-8	no
Norsk - nynorsk	nn_NO.UTF-8	no
Tysk	de_DE.UTF-8	de
Fransk (Frankrig)	fr_FR.UTF-8	fr
Græsk (Grækenland)	el_GR.UTF-8	el
Japansk	ja_JP.UTF-8	jp
Nordligt samisk (Norge)	se_NO	no(smi)

En fuldstændig liste over sprogkoder er tilgængelig på `/usr/share/i18n/SUPPORTED`, men kun kodningen UTF-8 er understøttet af liveaftryk. Ikke alle sprog har dog oversættelser installeret. Tastaturlayoutnavne kan findes i `/usr/share/key-maps/i386/`.

28.4 Lidt information

- Adgangskoden for brugeren er »user«; root har ikke en adgangskode.

28.5 Kendte problemstillinger med aftrykket

- Der er endnu ikke nogle aftryk

28.6 Hent

Aftrykket er normalt (ikke i øjeblikket) tilgængelig via [FTP](#), [HTTP](#) eller rsync from `ftp.skolelinux.org` under `cd-buster-live/`.

29 Appendiks C - Funktioner i ældre udgivelser

29.1 Nye funktioner for Debian Edu 9+edu0 kodenavn Stretch udgivet 2017-06-17

29.1.1 Installationsændringer

- Ny version af debianinstallationsprogrammet fra Debian Stretch, se [installationsmanual](#) for yderligere detaljer.
- Profilen »Thin-Client-Server« er blevet omdøbt til profilen »LTSP-Server«.
- Ny grafik baseret på ["soft Waves-temaet"](#), grafikken for Debian 9 Stretch.

29.1.2 Programopdateringer

- Alt som var nyt i Debian 9 Stretch, f.eks.:
  - Linuxkerne version 4.9
  - Skrivebordsmiljøerne KDE Plasma Workspace 5.8, GNOME 3.22, Xfce 4.12, LXDE 0.99.2, MATE 1.16

- * KDE Plasma Workspace installeres som standard; for at vælge en af de andre så se denne manual.
- Firefox 45.9 ESR og Chromium 59
- * Iceweasel er blevet omdøbt Firefox! 😊
- Icedove er blevet omdøbt til Thunderbird og er nu installeret som standard.
- LibreOffice 5.2.6
- Undervisningsprogrampakken GCompris 15.10
- Musikoprettelsesprogrammet Rosegarden 16.06
- GOsa 2.7.4
- LTSP 5.5.9
- Debian Stretch inkluderer cirka 50.000 pakker, som er tilgængelige for installation.
- Yderligere information om Debian 9 Stretch er tilgængelig i [udgivelsesnoterne](#) og [installationsmanualen](#).

29.1.3 Opdateringer af dokumentation og oversættelser

- Oversættelsesopdateringer for skabelonerne brugt i installationsprogrammet. Disse skabeloner er nu tilgængelige på 29 sprog.
- Manualen for Debian Edu Stretch er fuldt oversat til tysk, fransk, italiensk, dansk, hollandsk, norsk bokmål og japansk. Den japanske oversættelse er netop tilføjet for Stretch.
- Delvist oversatte versioner findes for spansk, polsk og forenklet kinesisk.

29.1.4 Andre ændringer sammenlignet med den forrige udgivelse

- Icinga erstatter Nagios som overvågningsværktøj.
- kde-spectacle erstatter ksnapshot som skærmbilledværktøj.
- Den frie flashafspiller gnash er tilbage igen.
- Plymouth er installeret og aktiveret som standard, undtagen for profilerne »Hovedserver« og »Minimal«; et tryk på ESC muliggør visning af opstarts- og nedlukningsbeskeder.
- Ved opgradering fra Jessie skal LDAP-databasen justeres. SudoHost-værdien »tjener« skal erstattes med »tjener.intern«, der bruger GOsa² eller et LDAP-redigeringsprogram.
- 32-bit PC-understøttelse (kendt som Debianarkitekturen i386) dækker ikke længere en ren i586-processor. Den nye grundlinje er i686'eren, selvom nogle i586-processorer (f.eks. »AMD Geode«) fortsat vil være understøttet.
- Debian 9 aktiverer unattended upgrades (af sikkerhedsopdateringer) som standard for nye installationer. Dette kan medføre en forsinkelse på omkring 15 minutter hvis et system med en lav oppetidsværdi slukkes.
- LTSP bruger nu NBD i stedet for NFS for rodfilesystemet. Efter hver enkelt ændring til en LTSP-chroot, skal det relaterede NBD-aftryk gendannes (`ltsp-update-image`) for at ændringerne træder i kraft.
- Samtidige logind for den samme bruger på LTSP-servere og LTSP-tynde klienter er ikke længere tilladt.

29.2 Manual for Debian Edu 8+edu0 kodenavn Jessie udgivet 2016-07-02

- læs udgivelsesmeddelelsen på www.debian.org: [Debian Edu / Skolelinux Jessie — en fuldstændig Linuxløsning for din skole](#).

29.2.1 Installationsændringer

- Ny version af debianinstallationsprogrammet fra Debian Jessie, se [installationsmanual](#) for yderligere detaljer.

29.2.2 Programopdateringer

- Alt som er nyt i Debian 8 Jessie 8.0, f.eks.:
  - Linuxkerne version 3.16.x
  - Skrivebordsmiljøerne KDE Plasma Workspace 4.11.13, GNOME 3.14, Xfce 4.10, LXDE 0.5.6
    - * nyt valgfrit skrivebordsmiljø: MATE 1.8
    - * KDE Plasma Workspace installeres som standard; for at vælge en af de andre så se denne manual.
  - Internetbrowserne Icedove 31 ESR og Chromium 41
  - LibreOffice 4.3.3
  - Undervisningsprogrampakken GCompris 14.12
  - Musikoprettelsesprogrammet Rosegarden 14.02
  - GOsa 2.7.4
  - LTSP 5.5.4
  - ny opstartsramme: systemd. Mere information er tilgængelig i [systemd-wikisiden](#) og i [systemd-manualen](#).
  - Debian Jessie inkluderer cirka 42.000 pakker, som er tilgængelige for installation.
  - Yderligere information om Debian 8 Jessie er tilgængelig i [udgivelsesnoterne](#) og [installationsmanualen](#).

29.2.3 Opdateringer af dokumentation og oversættelser

- Oversættelsesopdateringer for skabelonerne brugt i installationsprogrammet. Disse skabeloner er nu tilgængelige på 29 sprog.
- To manualoversættelser er blevet færdig: Hollandsk og norsk bokmål.
- Manualen for Debian Edu Jessie er fuldt oversat til tysk, fransk, italiensk, dansk, hollandsk og norsk bokmål. En delvist oversat version findes for spansk.

29.2.4 Andre ændringer sammenlignet med den forrige udgivelse

- *squid*: Nedlukning og genstart af hovedserveren tager lang tid på grund af en ny standardindstilling `shutdown_lifetime 30 seconds`. Som et eksempel kan forsinkelsen blive sat til 10 sekunder ved at tilføje linjen `shutdown_lifetime 10 seconds` til `/etc/squid3/squid.conf`.
- *ssh*: Rootbrugeren kan ikke længere logge ind via SSH med adgangskode. Standarden `PermitRootLogin yes` er blevet erstattet med `PermitRootLogin without-password`, så *ssh-keys* vil fungere.
- *slbackup-php*: For at kunne se *slbackup-php*-siden (som bruger *rootlogind* via *ssh*), skal `PermitRootLogin yes` sættes midlertidigt i `/etc/ssh/sshd_config`.
- *sugar*: Da Sugar-skrivebordet blev fjernet fra Debian Jessie, er det ikke heller ikke tilgængeligt i Debian Edu Jessie.

29.3 Nye funktioner for Debian Edu 7.1+edu0 kodenavn Wheezy udgivet 28-09-2013

29.3.1 Brugersynlige ændringer

- Opdateret grafik og nyt logo for Debian Edu / Skolelinux, synlig under installationen, i logindskærmen og som baggrunds billede.

29.3.2 Installationsændringer

- Ny version af debianinstallationsprogrammet fra Debian Wheezy, se [installationsmanual](#) for yderligere detaljer.
- Dvd-aftrykket blev droppet, i stedet tilføjede vi et USB-drev/Blu-ray-diskaftryk, som opfører sig som dvd-aftrykket, men er for stort til at kunne være på en dvd.

29.3.3 Programopdateringer

- Alt som er nyt i Debian Wheezy 7.1, f.eks.:
  - Linuxkerne version 3.2.x
  - Skrivebordsmiljøet KDE »Plasma« 4.8.4, GNOME 3.4, Xfce 4.8.6 og LXDE 0.5.5 (KDE »Plasma« installeres som standard; for at vælge GNOME, Xfce eller LXDE: se manualen).
  - Internetbrowseren Iceweasel 17 ESR
  - LibreOffice 3.5.4
  - LTSP 5.4.2
  - GOsa 2.7.4
  - CUPS-printsysteem 1.5.3
  - Undervisningsprogrampakken GCompris 12.01
  - Musikoprettelsesprogrammet Rosegarden 12.04
  - Billedredigeringsprogrammet Gimp 2.8.2
  - Det virtuelle univers Celestia 1.6.1
  - Virtual stargazer Stellarium 0.11.3
  - Scratch - visuelt programmeringsmiljø 1.4.0.6
  - Ny version af debianinstallationsprogrammet fra Debian Wheezy, se [installationsmanual](#) for yderligere detaljer.
  - Debian Wheezy inkluderer cirka 37.000 pakker, som er tilgængelige for installation.
  - Yderligere information om Debian Wheezy 7.1 er tilgængelig i [udgivelsesnoterne](#) og [installationsmanualen](#).

29.3.4 Opdateringer af dokumentation og oversættelser

- Oversættelsesopdateringer for skabelonerne brugt i installationsprogrammet. Disse skabeloner er nu tilgængelige på 29 prog.
- Manualen for Debian Edu Wheezy er fuldt oversat til tysk, fransk, italiensk og dansk. Delvist oversatte versioner findes for norsk bokmål og spansk.

29.3.5 LDAP-relaterede ændringer

- Små ændringer til nogle objekter og acl'er for at have flere typer at vælge imellem når der tilføjes systemer i GOsa. Nu kan systemer være af typerne server, arbejdsstation, printer, terminal eller netdevice (netenhed).

29.3.6 Andre ændringer

- Ny Xfce-skrivebordsopgave.
- LTSP-diskløse arbejdsstationer kører uden nogen konfiguration.
- På det dedikerede klientnetværk for LTSP-servere (standard 192.168.0.0/24), kører maskiner som standard som diskløse arbejdsstationer hvis de er funktionsrige nok.
- GOsa-grafisk brugerflade: Nu er nogle indstillinger som så ud til at være tilgængelige, men ikke er funktionsdygtige, grået ud (eller der kan ikke klikkes på dem). Nogle faneblade er helt skjult for slutbrugeren, andre også for GOsa-administratoren.

29.3.7 Kendte problemstillinger

- Ved brug af KDE »Plasma« på en uafhængige og roamingarbejdsstationer fejler Konqueror, Chromium og Step undertidne i at virke direkte, når maskinerne er uden for backbone-netværket, proxybrug er krævet for at bruge det andet netværk men ingen wpad.dat-information findes. Alternativ løsning er at bruge Iceweasel eller konfigurere proxyen manuelt.

29.4 Historisk information om ældre udgivelser

Følgende Debian Edu-udgivelser har været lavet tidligere:

- Debian Edu 6.0.7+r1 kodenavn »Squeeze« udgivet 03-03-2012
- Debian Edu 6.0.4+r0 kodenavn »Squeeze« udgivet 11-03-2012
- Debian Edu 5.0.6+edu1 kodenavn »Lenny« udgivet 05-10-2010
- Debian Edu 5.0.4+edu0 kodenavn »Lenny« udgivet 08-02-2010
- Debian Edu »3.0r1 Terra« version 05-12-2007
- Debian Edu »3.0r0 Terra« udgivet 22-07-2007. Baseret på Debian 4.0 Etch udgivet 08-04-2007.
- Debian Edu 2.0, udgivet 14-03-2006. Baseret på Debian 3.1 Sarge udgivet 06-06-2005.
- Debian Edu »1.0 Venus« udgivet 20-06-2004. Baseret på Debian 3.0 Woody udgivet 19-07-2002.

Et fuldstændigt og detaljeret overblik om ældre udgivelser er indeholdt i [Appendiks C af Jessiemanualen](#); eller se de relaterede udgivelsesmanualer på [siden for udgivelsesmanualer](#).

29.4.1 Yderligere information om endnu ældre udgivelser

Yderligere information om endnu ældre (præ-)versioner kan findes på <http://developer.skolelinux.no/info/cdbygging/news.html>.